

КОНЦЕПЦИЯ ЗА ИНТЕГРИРАН ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТ НА ОБЩИНА СЛИВЕН

2019г.

СЪДЪРЖАНИЕ

СПИСЪК С ФИГУРИТЕ 4
СПИСЪК С ТАБЛИЦИТЕ 5
СПИСЪК С ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ 6
ВЪВЕДЕНИЕ 8
1. Правна и стратегическа рамка 8
1.1. Правна рамка 8
1.2. Стратегическа рамка 10
2. Анализ на ресурсите с туристически потенциал 17
2.1. Географска характеристика и природни ресурси 17
2.2. Състояние на околната среда 20
3. Историческо наследство 21
3.1. Античност 22
3.2. Средновековие и османско владичество 22
3.3. Възраждане 23
3.4. Сливен след Освобождението 23
3.5. Сливен по времето на комунистическото управление от 1944 до 1990 г. 24
4. Културно наследство 24
4.1. Основни археологически обекти 24
4.2. Основни исторически обекти 27
4.3. Местности с историческо значение 29
4.4. Природни забележителности 30
4.5. Архитектурни забележителности 32
4.6. Градски символи 35
4.7. Музеи 35
4.8. Паметници 36
4.9. Храмове 37
5. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията 38
5.1. Транспортна инфраструктура 38
5.2. Енергийна инфраструктура 41
5.3. Водностопанска инфраструктура 42
5.4. Телекомуникации 43
5.5. Информационно общество 43

6. Териториално развитие 43
7. Тенденции на туризма на национално и общинско ниво 44
8. Ресурси за развитие на туризма 47
8.1. Материална база 47
8.2. Туристически сдружения и клубове 50
8.3. Общински дейности в подкрепа на туризма 51
8.4. Човешки ресурси 58
8.5. Капацитет за управление на проекти 60
9. SWOT анализ на ресурсите на Община Сливен във връзка с развитието и предлагането на интегриран туристически продукт 63
СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ 68
1. Визия 68
2. Цели 68
3. Изпълнение на Концепцията за интегриран туристически продукт 69
3.1. Стратегическа цел 1. Подкрепа за обекти с туристически потенциал в Община Сливен 69
3.2. Стратегическа цел 2. Провеждане на успешна маркетинг и комуникационна кампания на интегрирания туристически продукт на Община Сливен 80
4. Мониторинг и отчитане 111
5. Устойчивост на проекта 112
6. Обществени обсъждания 112
ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ 113

СПИСЪК С ФИГУРИТЕ

Фиг. 1. Общи разходи за лични туристически пътувания в страната на лица на 15 и повече години в хил. лв.

Фиг. 2. Разходи за туристически пакети в страната на лица на 15 и повече години в хил. лв.

Фиг. 3. Разходи за лични туристически пътувания в страната (не пакети) на лица на 15 и повече години в хил. лв.

Фиг. 4. Реализирани нощувки и пренощували лица чужденци в местата за настаняване в страната

Фиг. 5. Заети лица в сектор "Хотелиерство и ресторантьорство" в България

Фиг. 6. Разходи за персонал в хил. лв. в сектор "Хотелиерство и ресторантьорство" в България

Фиг. 7. Брой пренощували лица в местата за настаняване в Община Сливен

Фиг. 8. Пълняемост на местата за настаняване в Община Сливен

Фиг. 9. Брой реализирани нощувки в Община Сливен

Фиг. 10. Брой места за настаняване

Фиг. 11. Места за настаняване в Община Сливен според тяхната категория към 2019 г.

Фиг. 12. Заведения в Община Сливен според категорията им през 2019 г.

Фиг. 13. Заведения в Община Сливен според техния тип през 2019 г.

Фиг. 14. Население на Община Сливен

Фиг. 15. Естествен прираст в Община Сливен

Фиг. 16. Механичен прираст в Община Сливен

Фиг. 17. Коефициент на безработица в % на населението на 15-64 г.

Фиг. 18. Процент на населението, живеещо в материални лишения

Фиг. 19. БФП по текущи цени в млн. евро за България

Фиг. 20. Средна годишна заплата в България

Фиг. 21. покупателна способност на домакинствата в България, изчислена в кг. ябълки

Фиг. 22. Чуждестранни туристи в България през 2018 г.

СПИСЪК С ТАБЛИЦИТЕ

Табл. 1. SWOT анализ на ресурсите на Община Сливен във връзка с развитието и предлагането на интегриран туристически продукт

Табл. 2. Къщи-музеи

Табл. 3. Регионални исторически музеи

Табл. 4. Галерии

Табл. 5. Крепости

Табл. 6. Лифтове

Табл. 7. Методи за търсене на подробна информация (по първоначален импулс) за конкретно място

Табл. 8. Източници на информация, пораждащи импулс за обмисляне на пътуване до конкретна дестинация

Табл. 9. Маркетингова и комуникационна стратегия - План за реализация по дейности

Табл. 10. Индикатори за мониторинг на изпълнението на Концепцията

СПИСЪК С ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АСТОМ - Асоциация на собствениците на туристически онлайн медии

БВП - Брутен вътрешен продукт

ДЛС - Държавно ловно стопанство

ГКПП - Граничен контролно-пропускателен пункт

ЕАД - Еднолично акционерно дружество

ЕООД - Еднолично дружество с ограничена отговорност

ЕС - Европейски съюз

ЗММ - Завод за металорежещи машини

ЗУТ - Закон за устройство на територията

ИПГВР - Интегриран план за градско възстановяване и развитие

ИСУН 2020 - Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България

ЛоКуС - Локална културна система (Стратегически план за развитието на културния туризъм в България, 2009 г.)

М. - Местност

МОСВ - Министерство на околната среда и водите

НКПР - Национална концепция за пространствено развитие на България за периода 2013-2025 г.

НОИ - Национален осигурителен институт

НПО - Неправителствена организация

НРБ - Народна република България

НСИ - Национален статистически институт

НСОНПК - Национален съвет за опазване на недвижимите паметници на културата

НТС - Научно-технически съюз

ОП - Оперативна програма

ОПР - Общински план за развитие

ОПРР - Оперативна програма "Региони в растеж" 2014-2020

ПМС - Постановление на Министерски съвет

ПП - Природен парк

ПЗ - Природна забележителност

РЗИ - Регионална здравна инспекция

РИМ - Регионален исторически музей

СМР - Строително-монтажни работи

СОУ - Средно общообразователно училище

СПА - Балнеотерапия

ТЕЦ - Топлоелектрическа централа

ТИЦ - Туристически информационен център

ЮИР - Югоизточен район

OCR - Optical Character Recognition - Оптично разпознаване на символи

SEO (optimization) - Search Engine Optimization - Оптимизация за търсачки

SWOT - Анализ на силните и слаби страни, възможностите и заплахите

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящата ***Концепция за интегриран туристически продукт на Община Сливен*** е разработена във връзка с кандидатстването на Общината за финансиране по Оперативна Програма „Региони в растеж" 2014-2020 г., Приоритетна ос 6: „Регионален туризъм", процедура BG16RFOP001-6.002 „Развитие на туристически атракции", проект: ***„Интегриран проект за развитие на туризма и подобряване на културната и историческа инфраструктура в Община Сливен".***

Концепцията има за цел да анализира актуалното състояние в Община Сливен и предпоставките за развитие на туризъм, като предложи визия за представяне на тези дадености и тяхното маркетиране.

Развитието на интегриран туристически продукт в Община Сливен е обосновано от наличието на забележителни недвижими културно-исторически паметници и уникални природни дадености, чиито качества и разнообразие трябва да бъдат допълнително популяризирани, за да получат своето заслужено признание.

1. Правна и стратегическа рамка

1.1. Правна рамка

Настоящата Концепция за интегриран туристически продукт на Община Сливен се базира на средната правна рамка:

- Закон за културното наследство
- Закон за закрила и развитие на културата
- Закон за туризма
- *Наредба № 2 от 26 октомври 2015 г. за единните стандарти и за организацията на дейността на туристическите информационни центрове (ТИЦ) и националната мрежа на туристическите информационни центрове*
- Закон за обществените поръчки
- Правилник за прилагане на Закона за обществените поръчки
- Закон за управление на средствата от Европейските структурни и инвестиционни фондове
- *Наредба за посочване на нередности, представляващи основания за извършване на финансови корекции, и процентните показатели за определяне размера на финансовите корекции по реда на Закона за управление на средствата от Европейските структурни и инвестиционни фондове, приета с ПМС № 57 / 28.03.2017 г.*
- Закон за регионалното развитие
- Закон за устройство на територията
- Закон за административните нарушения и наказания
- Закон за интеграция на хората с увреждания
- Правилник за прилагане на Закона за интеграция на хората с увреждания
- Закон за защита от шума в околната среда

- Закон за кадастъра и имотния регистър
- Закон за геодезията и картографията
- Закон за движението по пътищата
- Правилник за прилагане на Закона за движението по пътищата
- *Наредба № 4 от 2001 г. за обхвата и съдържанието на инвестиционните проекти*
- *Наредба № 5 от 2006 г. за техническите паспорти на строежите*
- *Наредба № Із-1971 от 2009 г. за строително-технически правила и норми за осигуряване на безопасност при пожар*
- *Наредба № 8121з-647 от 2014 г. за правилата и нормите за пожарна безопасност при експлоатация на обектите*
- *Наредба № 4 от 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания*
- *Наредба № 1 от 2001 г. за организиране на движението по пътищата*
- *Наредба № 3 от 2010 г. за временната организация и безопасността на движението при извършване на строителни и монтажни работи по пътищата и улиците*
- *Наредба за управление на строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали*
- *Наредба № РД-02-20-1 от 2015 г. за условията и реда за влагане на строителни продукти в строежите на Република България*
- *Наредба № 1 от 2003 г. за номенклатурата на видовете строежи*
- *Наредба № 2 от 2003 г. за въвеждане в експлоатация на строежите в Република България и минимални гаранционни срокове за изпълнени строителни и монтажни работи, съоръжения и строителни обекти*
- Закон за опазване на околната среда
- Закон за горите
- Закон за биологичното разнообразие
- Закон за защитените територии
- Закон за биологичното разнообразие
- Закона за ограничаване изменението на климата
- Закон за енергийната ефективност
- Закон за енергията от възобновяеми източници
- Закон за чистотата на атмосферния въздух
- Закон за управление на отпадъците
- Закон за водите
- Закон за здравословни и безопасни условия на труд
- Закон за защита от шума в околната среда

- *Наредба за условията и реда за извършване на оценка на въздействието върху околната среда*
- *Наредба за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми*
- *Наредба за условията и реда за извършване на оценка за съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони*
- *Наредба № Е-РД-04-1 от 2016 г. за обследване за енергийна ефективност, сертифициране и оценка на енергийните спестявания на сгради*
- *Наредба № РД-16-1058 от 2009 г. за показателите за разход на енергия и енергийните характеристики на сградите*
- Закон за публичните финанси
- Закон за счетоводството
- Закон за данъка върху добавената стойност
- Закон за държавните помощи

Изводи

Налична е законова и подзаконова нормативна уредба във всички аспекти, свързани с реализацията на Концепция за интегриран туристически продукт на Община Сливен, която следва да бъде стриктно прилагана при осъществяване на предвидените проектни дейности.

1.2. Стратегическа рамка

Съотносимата към проекта стратегическа рамка се състои от три типа документи – широкоспектърни национални документи, документи в областта на регионалното развитие и стратегии в сферата на туризма.

1.2.1. Широкоспектърни национални стратегически документи

Конвергентна програма на Република България 2019-2022 г.

Настоящата Концепция за интегриран туристически продукт е в синхрон с Конвергентната програма, която залага на постигането на устойчиво интегрирано регионално развитие и използване на местния потенциал. Цели се намаляване на междурегионалните различия и превръщане на всички региони в привлекателно място за живеене и бизнес чрез развитие на потенциала на българските райони.

Европа 2020: Национална програма за реформи, Актуализация 2019 г.

Националната програма за реформи предвижда мерки в областта на бизнес средата, сред които е повишаване на туристическата конкурентоспособност чрез подобряване на условията за икономическа активност и развитие на културни и исторически атракции от национално и световно значение, вкл. развитие на туристическа и техническа инфраструктура в рамките на интегриран туристически продукт.

Национална програма за развитие: България 2020

Настоящата Концепция ще допринесе за реализацията на Подприоритет 1.5 „Развитие на културата и изкуствата, културните и творческите индустрии, разширяване достъпа до изкуство и повишаване на културата на населението“, който предвижда подобряване на условията за развитие на изкуствата и културата и разширяване на достъпа до изкуство и култура за всички граждани на България чрез подобряване на материално-техническата база,

защита на културното наследство (материално и нематериално), вкл. чрез дигитализация, разширяване на възможностите за участие в културния живот и потребление на културни продукти.

Изпълнението на настоящата концепция ще допринесе и за напредък по Приоритет 3. „Постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие и използване на местния потенциал“ и неговия Подприоритет 3.2. „Стимулиране развитието на градовете и подобряване на интеграцията на българските региони в национален план“. Той предвижда изграждане и обновяване на инфраструктура за разпространение и осигуряване на достъп до културно и природно наследство в градовете и градските ареали.

Създаването и промотирането на интегрирания туристически продукт на Община Сливен има пряко отношение и към Подприоритет 3.4 – „Подкрепа за ефективно и устойчиво усвояване на туристическия потенциал на регионите и развитие на културните и креативни индустрии в регионите“, подкрепящ дейности за развитие на инфраструктурата за специализирани форми на туризъм; маркетинг на туристическите региони и формиране на регионални туристически продукти; създаване на условия за развитие на културни и творчески индустрии в регионите.

В допълнение, настоящата Концепция е в синхрон със заложеното в Подприоритет 5.4 „Подкрепа на сектор Туризъм“, който цели подобряване на качеството на туристическите услуги и национален туристически маркетинг.

Програма за управление на правителството на Република България за периода 2017-2021 г.

Концепцията за интегриран туристически продукт на Община Сливен кореспондира и на приоритетните политики, декларирани в Програма за управление на правителството за периода 2017-2021 г. По-конкретно това е включено в Приоритет 37 „Развитие на изкуствата, културните и творчески индустрии, културното наследство и културния туризъм“ и Приоритет 59 „Утвърждаване на България като целогодишна туристическа дестинация с качествен туристически продукт, развиваща всички видове туризъм, и влизането ни в топ 5 на туристическите дестинации в Югоизточна Европа“

1.2.2. Стратегически документи в областта на регионалното развитие

Национална стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012-2022 г.

Настоящата концепция ще подкрепи визията за регионално развитие в периода 2012–2022 г. - „Българските райони – привлекателни за живеене, ефективно използващи своя потенциал за постигане на устойчив растеж, създаване на нови работни места, бизнес и туризъм, със съхранено природно и културно наследство.“ и главната стратегическа цел на документа „Постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие, базирано на използване на местния потенциал и сближаване на районите в икономически, социален и териториален аспект.“ В този смисъл са и Стратегическа цел 1 „Икономическо сближаване в европейски, национален и вътрешнорегионален план чрез развитие на собствения потенциал на районите и опазване на околната среда.“ и Стратегическа цел 4 „Балансирано териториално развитие чрез укрепване на мрежата от градове-центрове, подобряване свързаността в районите и качеството на средата в населените места.“

Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г.

НКПР предлага територии с концентрация на културни ценности, сред които е Културно пространство „Подбалкан“ – включващо темите „Корени на европейската идентичност. Траки“, „Късно Българско Средновековие 17-19 в., „Традиционна архитектура, традиции и обичаи“, „20 в. Тоталитарна архитектура, изкуство, символи“. Това са Долината на

тракийските царе, архитектурни обекти и комплекси – Котел, Жеравна; градска култура 18-19 в. – Карлово, Казанлък, Сливен, Долината на розите.

Регионален план за развитие на Югоизточен район за периода 2014-2020 г.

Визията за развитие на ЮИР в периода 2014–2020 г. е до голяма степен насочена към туризма – „Югоизточен район – привлекателно място за живот и бизнес, със съхранено природно и културно наследство, ефективно използващ своя потенциал за постигане на устойчиво и балансирано социално-икономическо развитие със затвърждаване на традициите си в туризма и енергетиката.“ Това приоритизиране на сектора се затвърждава от Стратегическа цел 1 „Икономическо сближаване на ЮИР на междурегионално и вътрешнорегионално ниво посредством използване на собствения потенциал на района в условията на щадящо околната среда развитие“ и нейният Приоритет 2 „Развитие на устойчиви форми на туризъм и на културните и творческите индустрии в Югоизточен район.“ Тук Специфична цел 1 „Стимулиране развитието на специфични за ЮИР видове туризъм“ включва културно-исторически туризъм, природен туризъм (изрично е посочен природен парк Сините камъни в Община Сливен), балнеоложки туризъм (в списъка са Сливенските минерални бани). По същия приоритет, съотносими към Концепцията за интегриран туристически продукт на Община Сливен са и Специфична цел 2 „Опазване и валоризация на недвижими, движими и нематериални културни ценности в ЮИР“ и Специфична цел 3 „Разработване и реализиране на регионален маркетинг и реклама на туристическите продукти в ЮИР“. Принос ще бъде отчетен и във връзка със Стратегическа цел 4 „Балансирано териториално развитие на ЮИР чрез укрепване на градовете-центрове, подобряване свързаността в района и качеството на средата в населените места“.

Стратегия за развитие на Област Сливен 2014-2020 г.

Стратегията на Област Сливен прави констатацията, че макар, че на туризма се гледа като на приоритетен сектор, областта не е развита туристическа дестинация. Цитират се популярните еднодневни турове, които се предлагат от българското Черноморие до Община Сливен, но се казва и, че освен нещо положително те са и ограничение за по-дългосрочното пребиваване на туристите в областта. Посочва се, че общините, за които туризма е приоритетен трябва да намерят своите конкурентни предимства и да ги развиват. Допълва се, че Област Сливен несъмнено разполага с ресурси за развитие на разнообразни форми на туризъм (културен, екологичен, селски, приключенски, планински, ски). Стратегията също така коментира концепциите за регионален туристически продукт като посочва, че те най-често представляват само описание на маршрути, а всъщност те трябва да се опират на проучвания и анализи за потенциала и търсенето. Настоящата Концепция за интегриран туристически продукт съответства на Стратегическа цел 1 „Устойчив икономически растеж за по-висок жизнен стандарт“, Специфична цел 1.1 „Постигане на икономически растеж и степен на заетост не по-ниски от средните за страната, чрез насърчаване развитието на икономика базирана на знанието - индустриално производство с висока добавена стойност, качествен и устойчив туризъм и модерно селско и горско стопанство.“ и Приоритет 1.1.3 „Развитие на устойчив и качествен туризъм“. Също така ще допринесе за постигането на Специфична цел 1.2 „Повишаване конкурентоспособността на човешките ресурси, намаляване на социалната изолация. Съхраняване и развитие на културно-историческото и природно наследство“, Приоритет 1.2.4 „Опазване и валоризиране на природното и културно наследство“.

Общински план за развитие на Община Сливен 2014-2020 г.

ОПР посочва, че туристическите обекти, разположени в Община Сливен, създават възможности за развитие на културно-исторически и културно-събитиен туризъм , природен / екотуризъм, ловен, планински и балнеоложки (SPA) туризъм. Концепцията за интегриран туристически продукт на Община Словен е в синхрон с Визията за развитие на общината („Община Сливен – среда на устойчив растеж, общество на знанието и обновени селища, предлагащи високо качество на живот и енергийна ефективност, съхранено културно-

историческо наследство и околна среда, иновативна и конкурентоспособна икономика, създаваща квалифицирани работни места и продукти с висока добавена стойност.“) е ще допринесе за реализация по Приоритетна област 1 „Устойчив икономически растеж“, Стратегическа цел 1 „Реализиране на икономически растеж, основан на местния природен, културен и демографски потенциал, чрез иновации във водещите икономически дейности“ и нейния Приоритет 1.3 „Развитие на устойчив висококачествен регионален туризъм и транспорт“.

Интегриран план за градско възстановяване и развитие на град Сливен като агломерационен ареал 2014-2020 г.

Разработването и изпълнението на концепция за туристически продукт ще подпомогне изпълнението на Стратегическата цел на ИПГВР на град Сливен за „Възраждане на град Сливен чрез възстановяване и развитие на градската среда, ефективно използване на ресурсите и осигуряване на качествени публични услуги.“ и ще има принос към Приоритет 3 „Възстановяване и развитие на културната, образователната, здравната, спортната и социалната инфраструктура.“ и Приоритет 4 „Подобряване възможностите за осъществяване на бизнеса и развитие на предприемачеството.“ Настоящата Концепция е в пряк синхрон и със заложеното за изпълнение в Зона за въздействие с преобладаващи публични функции: Мярка П-З-01: културно наследство и културна инфраструктура; Зона за въздействие с преобладаващ социален характер: Мярка С-З-01: културно наследство и културна инфраструктура.

1.2.3. Стратегически документи в областта на туризма

Концепция за туристическо райониране на България, 2015 г.

Концепцията за туристическо райониране поставя Община Сливен в район „Долината на розите“, заедно с общините Антон, Златица, Карлово, Копривщица, Мирково, Панагюрище, Пирдоп, Сопот, Стрелча, Хисаря, Чавдар, Челопеч, Гурково, Казанлък, Мъглиж, Николаево, Павел баня и Твърдица. Тяхната основна специализация е заложена да бъде здравен и културен туризъм. Разширени специализации на изброените общини са: 1. Балнеотуризъм, СПА и уелнес туризъм; 2. Културно-исторически и фестивален туризъм; 3. Приключенски и екотуризъм; 4. Планински пешеходен и рекреативен туризъм; 5. Винен туризъм.

Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България 2014-2030 г. (Актуализирана версия 2017 г.)

Стратегията посочва, че разнообразието от културни и исторически атракции не е ключов фактор за формирането на удовлетвореността от дестинацията, че населението все още не познава добре тези възможности и, че са необходими кампании за подобряване на информираността на българите за културно-историческото наследство на страната и за създаване на култура за практикуване на културен туризъм в България. Концепцията за интегриран туристически продукт на Община Сливен ще подкрепи основна цел на Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма – „Устойчиво развитие на туризма в България.“ чрез дейности, съответстващи на Стратегическа цел 4 „Балансирано развитие на туристическите райони.“, Подцел 2 „Развитие на туристическите райони“ и нейната Мярка 4.2.3 „Развитие и позициониране на район Долината на розите като дестинация със собствена марка „Долината на здравето, розите и тракийските царе“ за здравен и културно-фестивален туризъм на основата на балнеолечебните курорти, розовите градини, тракийската и възрожденската култура на района“.

Стратегически план за развитието на културния туризъм в България, 2009 г.

Стратегическият документ определя за страната 13 локални културни системи (ЛоКуС-и), които са различни по своя състав, вида на ресурсите и потенциала за туристическо развитие. Община Сливен заедно с Община Стара Загора се намира в ЛоКуС 5 „Каменно сърце“, което

е туристическа дестинация основно за български туристи. Във връзка с дестинацията се посочва, че с увеличаването на нивото на културния туризъм може да се увеличи и значението му за чуждестранни посетители, в т.ч. и тези от Черноморието.

Програми за развитие на туризма на Община Сливен

За изследвания период (2013- 2019 г.) община Сливен е разработвала своя Програма за развитие на туризма, като такава програма липсва за годините 2014 и 2016 г. През 2013 и 2015 г. тези програми споделят общата цел за развитие на интегриран туристически продукт/проект, а след 2017 г. програмите за развитие на туризма на Община Сливен имат почти еднаква структура по отношение на целите:

I. Организация на информационното обслужване на туристите

II. Подобряване на маркетинга на местния туристически продукт

III. Насърчаване развитието на алтернативни форми на туризъм

IV. Насърчаване на иновации в областта на туризма

V. Повишаване на качеството на туристическия продукт, предлаган в общината и подобряване качеството на услугите, предлагани в общинските туристически обекти

VI. Търсене на подкрепа от местната общност за създаване на устойчив туристически продукт

VII. Организиране на събития и мероприятия с местно и национално значение, които допринасят за развитието на туризма

Годишните програми за развитие на туризма също така представят и планираните дейности и мерки за тяхното изпълнение и предоставят информация за тяхното финансово осигуряване.

Фактът, че Община Сливен изготвя такава програма почти всяка година (всяка от последните три) е показателен за разбирането от страна на ръководството на общината за значението на туризма като потенциал за нейното развитие и икономически растеж.

Концепция за регионален туристически продукт на туристически район „Сливен - Котел – Твърдица“, 2012 г.

В периода 2012-2014 г. Община Сливен съвместно с общините Котел и Твърдица реализира по ОП „Регионално развитие“ проект „Регион Сливен - кръстопът на традиции, култури и епохи“. В рамките на проекта са разработени туристически пакети, информационни, маркетингови и рекламни материали, проведена е рекламна кампания в медиите. Трите общини са участвали в туристически изложения и са провели изследване на ефективността на маркетинговите дейности.

Във връзка с изпълнението на този проект общините са изготвили и Концепция за регионален туристически продукт на туристически район „Сливен - Котел - Твърдица“. За нейните цели е проведено анкетно проучване, според което районът се определя като слабо позната туристическа дестинация, въпреки факта, че мнозинството от запитаните са посочили, че са преминавали през него и потенциално биха имали интерес да го опознаят. Цитирани са данни, според които процентът на чуждестранните туристи в региона е едва 0,0027% от общия брой чуждестранни туристи в България. По отношение на делът на чужденците, посетили региона (12,3%) от общия дял туристи, отчетените нива са значително по-ниски от тези за страната по този индикатор - 48,02% през 2011 г. Концепцията отчита природното богатство като основен туристически ресурс за района, посочени са възможностите за приключенски туризъм (спелеоложки, скално катерене, алпинизъм, парапланеризъм), екотуризъм (голям брой защитени територии и биоразнообразие), спортен и планински туризъм (и трите общини обхващат територии на Стара планина и предлагат възможности за голям брой защитени територии).

Концепцията разкрива и моментната картина на туризма в трите общини, който се формира основно от краткотрайни познавателни пътувания, бизнес туризъм (Сливен) и краткотраен крайноседмичен отдих. С минимален дял са голф[1] и спа туризма. Според Концепцията, регионът се определя като дестинация за българския пазар, а чуждестранните посетители са основно от Черноморието за дневни турове. Прави се ключовата констатация, че приходите от туризъм в района на Сливен, Котел и Твърдица са основно от хотели, заведения и ограничен кръг туристически обекти – т.е предлагането е на ниво туристически обекти, а не на ниво дестинация. Констатира се преобладаващата ниска категория на местата за настаняване, както и диспропорционалното им разпределение, които се отчитат като слабост и от настоящата Концепция. Регионът не е маркетингово позициониран, липсва съвместна реклама, трайни контакти с международни туроператори, а клъстерното сътрудничество не е развито.

Концепцията предлага развиването на регионален туристически продукт „Синята планина“, обхващащ културния, еко- и селския туризъм, с подкрепящото значение на бизнес-туризма, спа и балнео туризма, разнообразни фестивали, събития и възможности за практикуване на голф. Дестинацията е позиционирана като „Мястото да съпреживееш природата и културните традиции на България“. Една от ключовите цели, които Концепцията си поставя е да се повиши степента на информираност за региона като дестинация с богати възможности за активен отдих и приключения, със специфична атмосфера и гостоприемство, с множество ценни исторически паметници и красива и съхранена природа. Идентифицираните целеви пазари са традиционният вътрешен; чужденците, пристигнали на ваканция в страната, както и конкретни нови пазари за развитие - Великобритания, Румъния (най-важният чуждестранен генериращ пазар за България) и Германия (третият най-важен чуждестранен генериращ пазар за страната). Концепцията за развитие на туристическия продукт предвижда изработването на разнообразни рекламни материали за популяризиране на дестинацията, както и кампания в медиите, туристически мобилни приложения за смартфорни и таблети, предлагане на безплатни приложения за социални мрежи с игрови и социални елементи и съвместно участие на трите общини в български и международни туристически борси.

Концепция за развитие на туризма в Община Сливен, 2015 г.

Концепцията е създадена в съответствие с ОПР на Община Сливен 2014-2020 г., заложената визия за развитие на общината – "Община Сливен – среда на устойчив растеж, общество на знанието и обновени селища, предлагащи високо качество на живот и енергийна ефективност, съхранено културно-историческо наследство и околна среда, иновативна и конкурентоспособна икономика, създаваща квалифицирани работни места и продукти с висока добавена стойност" и Стратегическа цел 1 "Реализиране на икономически растеж, основан на местния природен, културен и демографски потенциал, чрез иновации във водещите икономически дейности". Концепцията си поставя за цел на първо място да изясни и определи туристическия потенциал на Община Сливен и след това да конкретизира стретегическите цели за развитието на туризма на нейна тертория. Прави се преглед на ресурсите с туристически потенциал и се констатира, че наличните археологически обекти, макар и многобрийни, не генерират туристически интерес, освен крепостта "Туида", в общината преобладават материалните и нематериални ценности от Възраждането, които поединично също не генерират висока посещаемост, но взети заедно в продукт с тяхната стойност и многообразие имат туристически потенциал. Наличното разнообразие сред обектите същевременно позволява формирането на тематични маршрути, насочени към различни пазарни сегменти.

По отношение на туристическата инфраструктура, Концепцията констатира нарастващо разбиране в сектора на туризма за инвестиции в местата за настаняване, хранене и

[1] Откритото през 2004 г. до гр. Сливен голф игрище с хотелска база към 2019 г. вече не функционира.

развлечение, които инвестиции все още не са достатъчни, а местният бизнес много слабо се възползва от възможностите за финансиране по различни донорски програми. Съществуват проблеми, свързани с нискокатегорийната леглова база (, която не отговаря на очакванията на чуждустранните туристи), недобрата професионална подготовка на кадрите в сектора, слабото диверсифициране на предлаганите туристически продукти (необходимо е разнообразяване с нови форми като екотуризъм), слабата реклама на дестинацията (вкл. се отчита слабо участие на общинските органи, НПО, хотелиери и ресторантьори в туристически изложения), а връзките с туроператори са слабо развити и чрез тях се продлага основно добре познатият куртурно-познавателен туризъм.

Като силни страни в туристическо отношение се посочва разположеността на ЛоКуС (локална културна система според Стратегическия план за развитие на културния туризъм в България, 2009 г.) "Каменно сърце" на територията на областите Стара Загора и Сливен; близостта с Черноморието и възможността за привличане за кратки турове на чуждестранни туристи оттам; възможностите за разнообразен туризъм, предлагани от ПП "Сините камъни", информационно-посетителските центрове в природния парк. Отчитат се и ползите за туризма от осъществявания по време на разработването на тази концепция проект „Регион Сливен - кръстопът на традиции, култури и епохи“.

Основната цел, която си поставя Концепцията е за реализиране на значителен растеж в туризма, основан на конкурентните предимства на общината, което, от своя страна ще генерира заетост за населението и икономически растеж. За постигането на тази цел документът залага и конкретни мерки за реализация:

1. Подобряване на техническата инфраструктура (обща и специфична) за по-добър достъп до населените места и до атрактивни природни и културни обекти в Община Сливен (пътна мрежа, телекомуникации, водоснабдяване, довеждаща до обектите инфраструктура)

2. Развитие на интегриран туристически продукт *(чрез подобряване на качеството на предлаганите дейности и услуги и тяхното разнообразяване)*

3. Подобряване на маркетинга на местния туристически продукт *(стратегии, разпознаваемост, партньорскки проекти, рекламни материали, подобрено общинско туристическо обслужване, контакти с представители на туристическия бранш, участие в туристически събития)*

4. Насърчаване развитието на алтернативни форми на туризъм - селски, приключенски, природен и ски туризъм в Община Сливен, чрез изграждане на туристически атракции и тяхната инфраструктура *(екопътеки; инфрастурктура за еко, природен и ловен туризъм; местните обичаи и традиционни събития като туристическа атракция)*

5. Възстановяване на културно-историческото наследство и неговото експониране *(картографиране и оценка на туристическия потенциал на обекти; селектиране на обекти за инвестиции; оборудване на обектите; подобряване фонда за експониранена културно-историческото наследство; насърчаване на археологията в общината за нови находки)*

6. Насърчаване предприемачеството в областта на туризма *(стимули чрез общинския бюджет и донорски програми; възраждане на забравени традиции; консултантска подкрепа за предприемачете в туризма при подготовка на проекти; използване на чужд опит; използване на селското стопанство и предприятията в сферата на услугите за привличане на туристи)*

7. Привличане на външни инвеститори и насърчаване инвестициите в туризма *(информационни материали за възможностите за инвестиции; преференции и съдействие при инвестиране)*

8. Създаване на общ туристически продукт в партньорство с други общини *(и промотирането му)*

9. Развитие и обучение на човешки ресурси в сферата на туризма *(за безработни и работещи; курсове за собственици на малък туристически бизнес; обучения за възможностите за финансиране по оперативнипрограми)*

10. Подобряване организацията и управлението на дейностите в областта на турима в Община Сливен *(активизиране на Консултативния съвет по туризъм; съкращаване на сроковете за категоризация на туристически обекти; контрол върху качеството и събиране на туристическа такса; срещи с предприемачи в туризма за запознаването им с изискванията към обектите им; публично представяне и обсъждане на туристически програми и планове на общината)*

Важно е да се посочи с цел изпълнение на Концепцията е, че тя посочва и източниците за финансиране на мерките, включени в нея - общински бюджет, такси от категоризацията на туристически обекти, туристически такси, глоби и санкции по реда на Закона за туризма, средства от оперативни и донорски програми, дарения.

Настоящата Концепция за интегриран туристически продукт на Община Сливен е в синхрон с Концепция за развитие на туризма в общината и ще допринесе съществено за реализиране на напредък или дори пълно изпълнение на повечето от заложените мерки в нея.

Изводи

Концепцията за интегриран туристически продукт на Община Сливен е разработена в контекста на богата стратегическа рамка, съдържаща широкоспектърни национални документи, документи, свързани с регионалното развитие и такива в областта на туризма. Всички те са идентифицирани и Концепцията е изградена въз основа на тях и с цел принос към поставените в тях цели и приоритети на национално, регионално, областно, общинско и градско ниво.

2. Анализ на ресурсите с туристически потенциал

2.1. Географска характеристика и природни ресурси

2.1.1. Местоположение

Община Сливен е разположена в Югоизточна България, на юг от Стара планина. Тя заема площ от 1 366 км^2 и обхваща 49 селища – градовете Сливен и Кермен и 47 села.

На север общината граничи с Община Антоново (Област Търговище) и Община Котел (Област Сливен), на изток-югоизток - с общините Стралджа и Тунджа от Област Ямбол. В посока юг-югозапад има обща граница с Община Нова Загора (Област Сливен), а в посока запад - с общините Твърдица (Област Сливен) и Елена (Област Велико Търново).

Сливен отстои на 280 км източно от столицата София, на 180 км североизточно от Пловдив, на 100 км от Бургас – най-голямото търговско пристанище в България, на 130 км от границите с Република Гърция и Република Турция.

Разположението на Сливен е благоприятно, защото е на кръстопът – близо е до прохода „Хаинбоаз“, също и до пътен възел „Петолъчката“, свързващи севера и юга, автомагистрала Тракия минава на 15 км от Сливен, в посока юг – към Ямбол, а главният път между Бургас и София свързва пристанище „Бургас“ и летище „Бургас“ с централната част на страната.

Град Сливен е разположен в подножието на южните склонове на Сливенската планина, с която започва Източна Стара планина. Границите на Сливенската планина се определят от прохода „Вратник“ и Сливенския проход. За нея са характерни стръмни и скалисти склонове и дълбоки нарези от притоците на Тунджа и Луда Камчия. Първенец е връх „Българка“ с височина 1181 m. Върху скален масив северно от града е разположен Природният парк

„Сините камъни“, който обхваща близо единадесет хиляди и половина хектара от Сливенския Балкан, известен под името „Карандила“.

Сливенското поле е последното от подбалканските в източна посока. До първата четвърт на XIX век Сливенското поле е част от Розовата долина, но изселническите вълни от града след Руско-турските войни от 1806 – 1812 и 1828 – 1829 г. довеждат до упадък на производството на розово масло. Източно от града се намира „Долината на прасковите“.

2.1.2. Климат

Територията на община Сливен попада в областта на преходно-континенталния климат. Основни фактори за неговото формиране са географското положение, особеностите на надморската височина и релефа, елементите на атмосферната циркулация, радиационните условия. Климатът в района се определя от въздействието на континентални и средиземноморски въздушни маси, както и от спецификата на релефа.

Община Сливен се намира в района на подбалканското поле, в зоната на преходно-континентален климат. Зимата в Сливенския район е мека, а лятото - относително топло. Есента е по-продължителна от пролетта.

Местният вятър “Бора” е типичен за Сливенски регион.

Климатичните условия са предпоставка за развитие на лозарството.

2.1.3. Води

Основен воден ресурс за общината е река Тунджа, с водосборен басейн около 7 880 км^2**.** Голямо богатство представляват обилните грунтови води в алувиалните отлагания на река Тунджа и притоците й. Водите й се използват предимно за напояване, като за целта са изградени множество помпени станции и водохващания с максимално водно количество между 50 и 100 л/сек. На река Тунджа, на 25 км от Сливен е изграден язовир “Жребчево”, който е с обем над 400 млн. м^3 и се използва предимно за напояване.

Сливен се пресича от реките Асеновска, Селищка и Новоселска. По поречието на река Асеновска е изграден язовир “Асеновец”, който е основният водоизточник за града.

В района на Община Сливен има и минерални извори. Водата е с доказани качества при лечение на стомашно-чревни, жлъчно-чернодробни заболявания и болести на опорно-двигателния апарат и периферната нервна система.

2.1.4. Почви

Разнообразният релеф и скална основа, надморската височина, климатичните условия и обширната територия, обуславят разнообразие в типовете почви на територията на Община Сливен, чието плодородие варира от ниско (в планинските райони), през добро до много добро, и високо (в котловината и крайречните райони). Най-активна земеделска дейност, с най-големи обработваеми територии, се развива в ареалите на алувиално-ливадните, ливадно-черноземовидните, канелените почви и смолниците. Потенциалните проблеми в областта на почвените ресурси са свързани с опасността от засоляване, изтощаване и намаляване на почвеното плодородие при неправилно третиране и обработване на почвите. Част от почвеният фонд е подложен на активни ерозионни процеси и замърсяване. Особено рискови в това отношение са районите около сметищата, пътните артерии, нерекултивираните рудници и кариери, индустриалната зона на общинския център и др.

2.1.5. Растителност

Климатичните условия, в съчетание с особеностите на релефа, скалната основа, почвеното разнообразие и антропогенната дейност, са създали териториални различия в разпространението на естествената растителност в границите на Община Сливен. Планинските дялове от Източна Стара планина са запазили вековни гори. В растителната

покривка на района преобладават горите от благун, цер, мизийски бук и горун. В състава на техните дървостои единично или по групи се срещат явор, планински ясен, воден габър, келяв габър, мъждрян и др. Широко разпространени са храстите на глога, шипката, дряна и др.

Монодоминантни букови гори с висока консервационна стойност, са разпространени на територията на Природен парк „Сините камъни". Високите части на парка са заети и от смесени букови съобщества. В местността Кушбунар расте чиста вековна букова гора на възраст от около 400 г. На някои места са извършвани и залесителни мероприятия с бял, черен бор, ела, смърч и др. В парка има 108 вида с национален и международен статус на защита, ендемити и терциерни реликти. По-важни от тях са: урумово лале, нежен лопен, давидов мразовец, персийски крайспорник, горска съсънка. На територията на гр. Сливен расте природната забележителност вековен полски бряст.

В Сърнегорската част от територията на общината, преобладават вторични гори от космат дъб и келяв габър, храсти от келяв габър. По-ограничено разпространение имат благун-церовите формации, които на много места също са смесени с келяв габър.

Селскостопанските земи в Сливенската котловина са разположени на мястото на гори от цер и благун, летен и дръжкоцветен дъб, космат и виргилиев дъб и др.

2.1.6. Животински свят

Разнообразието от планински горски и открити територии, низинно-хълмисти котловинни и крайречни пространства в съчетание с интензивната антропогенизация, са обусловили по-голямо разнообразие на фауната в старопланинската територия на Община Сливен. На територията на Природен парк „Сините камъни" са установени 244 бр. гръбначни и 1 153 бр. безгръбначни видове. В Червената книга на България са включени 45 вида, от които 32 вида са застрашени от изчезване - шаран, смок мишкар, пъстър пор, вълк, бухал, кръстат орел, скален орел, малък лешояд и др. От ихтиофауната местни видове са балканската пъстърва, маришка мряна и лещанка.

От Клас Земноводни често срещани видове са дъждовникът, гребенестият тритон, кафявата кръстава жаба. Откритите ливади са обитавани от кримският гущер, а припечните места от зеления гущер. Ограничено е разпространението на шипобедрената костенурка и на шипоопашатата костенурка. Най-често се среща смокът мишкар, може да се види и пепелянка.

От най-многобройната и подвижна група гръбначни - птиците, често се срещат големия синигер, горската дърволазка, имеловия дрозд, гривяка и много други.

Средногорието се обитава от средноевропейски видове. От едрите бозайници се срещат дивата свиня и сърната, от хищниците - най-често лисицата. В сравнение със старопланинската част, тук влечугите и земноводните имат по-широко разпространение. Това са и преобладаващата част от гръбначните видове в Сливенската котловина и обширните агрофитоценози по долината на река Тунджа.

2.1.7. Защитени територии и зони

Защитените територии в Община Сливен включват:

- Природен парк „Сините камъни"
- Резерват „Кутелка"
- Поддържан резерват „Сини бряг"
- Природни забележителности: „Халката", „Кушбунар", „Долна мааза", „Острова на Тунджа", „Змеева дупка",Трите пещери - „Песченик", „Бъчвата" и „Хайдушка"
- Защитени местности: „Хайдут дере", „Железни врата", „Дебелата кория" „Агликина поляна", Орлите (буф. з. Кутелка), Букова гора (буф. з. Сини бряг), Лале баир, Тракийски клин

Защитени зони от европейската екологична мрежа НАТУРА 2000 са обявени по две Директиви, както следва:

- По Директивата 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна: „Гора Блатец", „Гора Желю войвода", „Гора Тополчане", „Гребенец", „Керменски възвишения", „Котленска планина", „Луда Камчия", „Река Блатница", „Река Горна Луда Камчия", „Река Тунджа 1", „Сините камъни", „Твърдишка планина";
- По Директивата за птиците 79/409/ЕЕС зоните са: „Адата-Тунджа", „Каменски баир", "Котленска планина", „Сините къмъни-Гребенец".

Изводи

Благоприятно разположението на Сливен - разположен на кръстопът, на който се пресичат пътищата, свързващи северна и южна България от една страна и Бургас и София от друга. Близо е до южното Черноморие.

Градът се пресича от 3 реки. Река Тунджа минава през Сливенското поле. Има изградени 2 язовира и наличие на минерални извори.

В региона има богат горски фонд и разнообразна фауна, както и наличие на голям брой защитени територии и зони.

Климатичните условия и почви в района са подходящи за развитие на винопроизводство.

На територията на община Сливен има наличие на благоприятни природни ресурси.

2.2. Състояние на околната среда

2.2.1. Атмосферен въздух

Качеството на атмосферния въздух на територията на Община Сливен се следи с Автоматична измервателна станция, която е част от Националната система за мониторинг на околната среда. Станцията измерва два замърсителя – серен диоксид и фини прахови частици. Наблюдава се тенденция към намаляване на броя превишения на среднодневните и средночасовите стойности и на двата показателя. Също така намаляват и средногодишните и средномесечните стойности за серен диоксид и фини прахови частици.

За последните три отчетни години 2016, 2017, 2018 г. замърсителите са в законоустановените норми и прагове.

Качеството на атмосферния въздух е силно зависимо както от метеорологичните особености на дадена територия, така и от индустрията, производството на топла вода и енергия, битовото отопление, строително ремонтните дейности, регламентираното и нерегламентираното депониране на отпадъци. През последните години Топлофикация - Сливен преминава към нов източник на горива – от изгаряне на въглища към горене на биомаса (биоотпадъци), пластмасови и битови отпадъци под формата на модифицирано гориво РДФ (гориво от отпадъци), както и нефтошисти. Поради постоянната работа на сероочистващата инсталация на ТЕЦ - Сливен се наблюдава рязък спад в стойностите на серния диоксид и на финитe прахови частици.

2.2.2. Отпадъци

В Община Сливен действа Наредба за управление на отпадъците. Тя определя условията и реда за изхвърлянето, събирането (включително разделното), транспортирането, претоварването, оползотворяването и обезвреждането на битови и строителни отпадъци (включително биоразградими отпадъци, биоотпадъци, опасни битови отпадъци, масово разпространени отпадъци), на територията на Община Сливен.

Депонирането на смесени битови отпадъци се извършва на регионално депо за неопасни отпадъци до с. Хаджи Димитрово, Община Тунджа, Област Ямбол след предварително третиране (сепариране).

100% от населението на гр. Сливен е обхванато от системите за разделно събиране на отпадъци. На територията на гр. Сливен има изградена площадка за безвъзмездно предаване на разделно събрани отпадъци от домакинствата.С оглед на минимизиране количествата на отпадъците, предназначени за обезвреждане и в съответствие с изискването за предварително третиране на отпадъците преди депониране, тези, които могат да се рециклират се третират в инсталации и съоръжения за оползотворяване.

Строителни отпадъци от строежи, събаряне на сгради и ремонтни дейности от домакинствата се предават за транспортиране, оползотворяване и обезвреждане на лица, притежаващи разрешение за дейности с отпадъци. Площадката е с местонахождение в гр. Сливен.

2.2.3. Шумово замърсяване

Шумът е от основните неблагоприятни фактори, водещи до акустичен дискомфорт в околната среда. Вредното въздействие зависи от вида му и пораждащите го условия. В границите на Община Сливен се различават промишлен (производствен), транспортен, битов шум и шум от строителни дейности. В зависимост от характера (постоянен, периодично повтарящ се, прекъснат), честотния спектър и интензивността на шума, а така също и продължителността на експозиция, въздействието му е по-малко или повече вредно.

Съгласно Закона за зашита от шума в околната среда, за агломерации с над 100 000 жители по настоящ адрес се разработват стратегически карти за шум и план за действия към тях. Община Сливен не попада към тази категория, с което е уведомена писмено от МОСВ.

Ежегодно РЗИ - Сливен извършва измервания на нивото на шума предизвикан от транспорта. На територията на града има 20 пункта. Мониторинга се извършва по показател L – дневно ниво на шума, определящ дискомфорта през дневния период на денонощието (7.00 – 19.00 ч.).

Анализът на данните от проведения контрол на уличния шум за 2016 г. показва намаляване на относителния дял на наднормените шумови нива, но акустичния комфорт в по-голяма част от града продължава да бъде нарушен.

С цел създаване на благоприятна и здравословна акустична среда, Община Сливен е предприела следните мерки:

- За определени линии от градския транспорт крайната спирка е изнесена извън центъра на града;
- Извършени са промени по циклограмите на светофарните уредби на кръстовището пред Дамарски мост и до хипермаркет „Билла” на ул. „Бр. Миладинови“ с цел по-голяма пропускливост и по-малък престой;
- Извършени са озеленителни мероприятия: по проект „Зелени, достъпни и активни пешеходни зони“.

Изводи

Тенденция към намаляване на замърсяването на въздуха през последните години и повишаване на неговото качество.

Населението на Сливен е обхванато от системата за разделно събиране на отпадъци.

Взимат се мерки за намаляване на шума.

3. Историческо наследство

Сливен е град с дълга история, развивал се през вековете като сериозен и богат занаятчийски и културен център. Името на древното селище, наследник на което е днешният град, е било Туида.

3.1. Античност

Следи от най-стари селища на територията на Община Сливен са датирани към новокаменната епоха – шестото хилядолетие пр. н. е. Останки от примитивни каменни сечива са открити в местността „Хисарлъка“. Пак там са намерени и следи от тракийско селище от V – III век пр. н. е., сред които тракийска керамика и елинистични монети. Околността на днешния град Сливен е била заселена от тракийските племена асти, кабилети и селети. Тяхната независимост просъществувала до времето на Филип Македонски и Александър Велики, които ги покорили, но не за дълго. През същата епоха походи през Сливенско извършват персите, келтите и бастарните.

През II век пр. н. е. започват римските завоевания в Североизточна Тракия. Районът на Сливен става част от Римската империя най-вероятно около 72 – 71 г. пр. н. е, когато са покорени Кабиле и Аполония. През 46 г. пр. н. е. землището на града е включено в новосъздадената римска провинция Тракия.

Нов етап от обитаването на Хисарлъка датира от началото на новата ера – II – IV век. От този период са намерени и първите писмени източници за наименованието на тогавашното селище – Туида.

В намерен надпис от началото на 3 в. селището е наречено „тържище“ и най-вероятно е спадало към територията на града Августа Траяна (дн. Стара Загора). Добрите икономически възможности на селището са видни и от светилището на Зевс и Аполон, което е открито на територията му.

След преместването на столицата на Римската империя в Константинопол, селището е укрепено, като е издигната крепост върху хълма. Крепостта избягва нашествието на готите през 378 г., но е разрушена при набезите на хуните през V век. Възобновена е по време на император Анастасий I (491 – 518 г.) като новата крепост запазва плана на старата, но е значително по-укрепена.

Във вътрешността на античната крепост, близо до нейната източна стена, са разкопани останките на базилика с баптистерий, функционирала през V-VI век. Тя е била разрушена най-вероятно от хуните и възстановена по времето на Юстиниан I. По-голяма църква е открита южно от крепостта, в днешния квартал Ново село.

Туида/Цоида престава да съществува около 598 – 599 г., когато отново е разрушен, най-вероятно от авари и славяни.

3.2. Средновековие и османско владичество

Районът на Сливен влиза в пределите на Първата българска държава около 705 г. като част от заселената със славяни област Загоре, дадена на Тервел според договора му с византийския император Юстиниан II Ринотмет. На мястото на Туида възниква старобългарско селище, чието име е неизвестно. Началото му не е датирано, но е преди 870 г., от когато е намерен оловен печат на княз Борис-Михаил. Българите ремонтират крепостните стени, дори водопровода при северната порта. Строят се нови сгради във вътрешността, някои от които са облицовани с мраморни плочи, изработени в каменоделни ателиета в Преслав. От този период са открити няколко тухли с гравиран върху тях прабългарския знак „ипсилон“, фланкиран с две хасти.

Градът продължава да съществува и след унищожаването на Първата българска държава. В средата на X век за кратко е бил във владение на печенегите, след което започва упадък. Крепостта е напусната и престава да се използва като отбранително съоръжение през XIII век.

По време на Втората българска държава е център на духовен живот. В околностите му са построени двадесет и четири манастира, които оформят комплекс, наричан „Малка Света гора“.

По време на османското нашествие средновековният град и крепостите са разрушени и през 1388 г. манастирите са опожарени. Сведение за Сливен под името Ислимие има в турски регистри от 1609 и 1668 г.

През 1848 г. градът преминава от Силистренския към Одринския вилает.

3.3. Възраждане

Градът е селище на силно хайдушко движение против османските завоеватели и става известен като „градът на стоте войводи“. Сред тях са Хаджи Димитър, Злати войвода и Панайот Хитов. В качеството си на главен свещеник на Българското опълчение отец Амфилохий от Сливен освещава Самарското знаме в Плоещ.

През 17 век Сливен се развива като занаятчийско средище и придобива известност с производството на пушки, пищови, железни сечива. Сто работилници произвеждат дневно петстотин цеви. В чаршията всеки ден отварят врати 984 дюкяна. 35 хана приютяват гостите на града.

През Възраждането Сливен се оформя като важен търговско-занаятчийски и културно-просветен център. Градската част е разделена на жилищна, търговско-занаятчийска и административна. С усилията на Добри Чинтулов и други сливенски първенци през 1860 г. се основава читалище „Зора“. Основоположник на българското театрално дело е роденият в Сливен общественик и културен деец Сава Доброплодни.

Едно от най-важните събития за развитието на града и страната е отварянето на първата работилница от манифактурен тип през 30-те години на XIX в. Добри Желязков Фабрикаджията (1800 – 1865 г.) отваря и ръководи в Сливен първата текстилна фабрика в Османската империя, която става основен доставчик на вълнени платове за нуждите на султаната и войската. Фабриката е била държавна, но благодарение на знанията и опита на Добри Желязков, които той придобил в чужбина, тя е първото индустриално и модерно предприятие на територията на Османската империя. През 1864 г. е открито второ такава, а през 1872 г. се създават тютюнева и спиртна фабрики.

Много сливналии участват в гръцкото национално освободително въстание от 1821 – 1829 г. Жителите на града подкрепят и Браилските бунтове, Кримската война от 1853 – 1856 г., като участват и във Втората българска легия.

По време на Руско-турската война от 1828 – 1829 г. Сливен е освободен от генерал И. И. Дибич–Забалкански. През април 1830 г., след края на войната, тук се открива първото в българските земи руско консулство.

По време на Априлското въстание Сливен е център на Втори революционен окръг с главен апостол Иларион Драгостинов и помощник-апостоли Стоил Вучков, Георги Обретенов и Георги Икономов. По време на Руско-турската освободителна война от 1877 – 1878 г. край града се водят сражения, 800 дюкяна и 100 къщи в центъра му са опожарени. Особени заслуги за спасяването на Сливен и редица селища и чифлици в региона от пълен погром има митрополит Серафим. Историческата истина налага да се спомене и застъпничеството на сливенския мютесариф пред главнокомандващия турските войски в Тракия. На 4 януари 1878 г. руските войски освобождават Сливен от петвековното османско владичество.

3.4. Сливен след Освобождението

Непосредствено след освобождението край Сливен се създават 15 текстилни и няколко други фабрики. Сливен се превръща в първия индустриален град в България и е известен като

"Българският Манчестър". За дълъг период Сливен се оформя като работнически град със силно стачно и работническо движение.

През 1883 г. в Сливен се състои премиерата на първото оперетно представление у нас. С града са свързани имената на известни писатели и поети като Константин Константинов, Елисавета Багряна, Никола Фурнаджиев, Радой Ралин, Дамян Дамянов, създателят на първия български филм Васил Гендов, оперният певец Стефан Македонски, художниците Димитър Добрович, Йордан Кювлиев, Сирак Скитник, Добри Добрев и др.

През 1884 г. населението на града възлиза на 20 248 жители, а през 1934 г. то вече е 30 600.

3.5. Сливен по времето на комунистическото управление от 1944 до 1990 г.

От началото на Индустриалната революция по българските земи до началото на социалистическото стопанство промишлеността е съсредоточена в северните части на града – в проломите на реките, които текат през него.

Новата власт постепенно започва уедряване на съществуващите заводи и построява нови, като промишлеността се съсредоточава около новопостроената гара. В определен момент заетите в промишлеността наброяват 20 000 работници, като 1/2 от тях са в текстилното производство – вълнен и памучен текстил. Втора по значение е хранително-вкусовата промишленост, а на трето място е машиностроенето (ЗММ – Сливен, Завод „Динамо“ и др.)

Изводи

Богато историческо наследство – запазени археологически, исторически и архитектурни паметници от новокаменната епоха през Възраждането до днешно време.

4. Културно наследство

По данни от интернет страницата на Община Сливен, на нейна територия има регистрирани 475 паметника на културата, от които 84 - археологически, 90 исторически и над 300 архитектурни. Двадесет са със статут на национални паметници, като девет от тях са в град Сливен.

По-надолу са описани някои от основните паметници на културата в Община Сливен:

4.1. Основни археологически обекти

Късноантична и средновековна крепост "Туида" - намира се на хълма "Хисарлъка" в североизточната част на гр. Сливен. В миналото местността е била населявана от тракийски племена, антични римляни, средновековни българи. От мястото на крепостта се открива уникална гледка към величествените "Сини камъни" и към града. Крепостта е част от укрепителната старопланинска система, имала изключително важна роля за отбраната на Римската, по-късно и на Ранно-византийската империя, както и за Средновековната Българска държава.

Градището "Върло градище" – Ранновизантийска и средновековна българска крепост от късната античност и българското средновековие (XII– XIV в.). Намира се на 6 км. северно от града в района на връх Комина между реките Новоселска и Кашлянска.

Ранно византийска и средновековна българска крепост (XI – XIV в) – на 7 км. североизточно от града, на десния бряг на Кушбунарска река, в м. Карандила.

Древният път през т.н. Ичеренски проход – на изток-североизток от града, при 10 км. (м. Еньова булка) и при 16 км. (м. Големият джендем) по шосето за с. Ичера.

Праисторически могили в с. Биково – Могилите "Дончова могила", м. "Каранджийската курия", "Калнушка могила" и "Гьолската могила". Съгласно разпореждане на Министерски

съвет на НРБ № 1711 от 22.10.1962 г., всички селищни и надгробни могили в България са обявени за паметници на културата от национално значение.

Обекти в с. Бинкос

- Селище от късно желязна епоха (латен/) и римски период I - III в., 1,5 км. от селото, м. "Орешак" и м. "Капките"
- Селище от късната желязна епоха (латен) и българското средновековие (XI - XII в.), 1,7 км. юг-югозапад от селото , м. "Усойката"
- Селище от късната желязна епоха /латен/римския период (II - III в.) и късното средновековие-при северозападните покрайнини на селото, в района на т. н. "Овчарниците" в м. "Кокарджа"
- Селище от римския и късноримския период и от българското средновековие - XI- XII в. На 100 м.от югоизточните покрайнини на селото, в района на Паметника на убитите антифашисти
- Селище от римската епоха II - III в. и късното средновековие XVI- XVIII в., 1,5 км. запад-северозапад м. "Треската чешма"
- Постройки от римската епоха и късното средновековие, 1,7 км. изток-югоизток в м. "Дермен оджак" ("Воденичарско огнище")
- Антични и късноантични некрополи, 1,5 км. юг-югозапад от селото в м. "Зад хасара"
- Каменна защитна преграда вероятно от късната античност, V- VI в., 4 км. западно от селото при гънка на хребета "Межденик"
- Сигнално-наблюдателен пункт на връх Големия хисар IV- VI в., 2,5 км. южно от селото при десния бряг на р. Тунджа на височината "Таушан тепе"

Надгробна могила, с. Блатец, м. "Двете могили"

Обекти с. Бяла

- Стражева кула - 14 км.северно-североизточно от селото, 120 м. западно от превала на прохода "Железни врата"
- Крепост "Калето" от късната античност и българското средновековие, XI –XII в., м. "Качулка"
- Древния път през прохода "Железни врата"/Сливенската Демир капия, 14 км. североизточно от селото в м. "Железни врата", върху билото на Сливенската планина

Обекти в с. Гавраилово

- Селище от късния енеолит, римската и късноримската епоха "Юлиан Касаба", 350м. от южните покрайнини на м. "Черковището"
- Селище от късната желязна епоха (латен) и римската епоха, II - III в., 2,5 км. югоизточно от селото в м. "Малък Дъбиковец"
- Селище от римската епоха II- III в. и късното средновековие XVI -XVIIIв., до северните покрайнини от двете страни на р. Камъница
- Селище от римската и късноримската епоха, II- IV в.1,5 км. север -северозапад от селото върху височината "Хисаря"
- Селище от римската епоха II- III в. и българското средновековие XI -XII в., 4,5 км. южно от селото, южно от м. "Кара кая" (Солак таш")

- Селище от римската епоха II- III в., южно от покрайнините на селото, южно (200 м. южно от стопанския двор на АПК)
- Селище от римската период II- III в, 1,4 км. север-северозапад на десния бряг на р. Камъница
- Древен водопровод (вероятно от римския период),800 м. южно от покрайнините, при източните поли на селищната могила "Могилата"
- Древен водопровод (вероятно от античната епоха),1 км. източно от селото м. "Зад кръста", вдясно от шосето за с. Бяла
- Древна пътна връзка (вероятно от античната епоха),северно от селото по долината на р. Камъница
- Античен некропол (интраморален) I-III в., 1,8 км. юг-югоизточно от селото в м. "Черковището"
- Крепост от късната античност V-VI в., 1,6 км. юг-югоизточно от селото по южните склонове на Стара планина върху височината "Хисаря"
- Селище от българското средновековие XI XII в., 4 км. южно на левия бряг на р. Тунджа, 250 м. западно от м. "Каракая".
- Праисторическа селищна могила "Могилата" от неолита и енеолита 350 м. от южните покрайнини на селото, 120 м. североизточно от детелината на пътната магистрала Бургас-София.
- Селищна могила до ж.п. линията

Селищна могила в с. Гергевец – до ж.п. линията

Селищна могила "Калето" ("Текето") - с. Злати войвода (б.с.Джиново) до р. Тунджа,

Обекти в с. Ичера

- Крепост от българското средновековие XII-XIV в. – на 3 км. от селото, м. "Манастира"
- Защитна преграда от ранното средновековие IX-X в. – на 3,6 км. югоизточно от селото, върху хребета Венешки рът. Средновековна защитна преграда (каменна стена и ров) -3,6 км. югоизточно върху Венешки рът - северна гънка на Стидовската планина, между клисурата на Дълбошки дол и негов десен приток.

Обекти в с. Калояново

- Могилен некропол - 1,4 км. източно от селото (95 градуса) на 700 м. от източните покрайнини, ситуира се на 65 м. южно от канала "Средна Тунджа", вляво от шосето Сливен-Бургас, м. "Разлива"
- Могилен некропол - 1,2 км. северно от селото (10 градуса) на 600 м. от северните покрайнини, на 300 м. от Гребенец планина
- Могилен некропол - 100 м. от югозападните покрайнини на селото, североизточно от Помпената станция, в м. "Боалистки чаир".
- Могилен некропол - 1,5 км. северозападно от селото (305 градуса), при десния бряг на Дурешка река, на 500 м. от нея.
- Надгробна могила - 500 м. от северните покрайнини на селото, м. "Бозалъка".
- Надгробна могила "Могилата" - 1,6 км. източно-североизточно от селото (на 1 км. от покрайнините), непосредствено вляво от пътя за с. Глушник, м. "Лозята".

Обекти в с. Младово

- Праисторическа могила "Пепеляна" ("Пепелджийска")
- Надгробна могила "Радева могила", северозападно
- Надгробна могила, южния край

Обекти в с. Стара река

- Каменна защитна стена, прегражда прохода
- Укрепление защитна стена

Обекти в с. Трапоклово

- Селище от късножелязната епоха /VI - I в. пр.н.е. (римския период и българското средновековие - XI XII в.), 2,4 км. южно от селото в м. "Бъзака"
- Селище от римския и късноримския период и късното средновековие XVI- XVIII в., 3,4 км. южно от селото м. "Ясаците"
- Късноантична крепост V-VIв., "Градището",4 км. северозападно от селото при пирамидалната височина "Зеленица"
- Крепост от късната античност и българското средновековие XI – XII в. "Градището" (Калъндеренското градище") 3,5 км. от десния бряг на Черна долчина
- Късноантична и средновековна крепост "Злото кале", "Градището", "Чобанбунарското кале", "Куклите", 9 км. север-северозападно от селото върху билото на Гребенец планина
- Защитна кула-наблюдателница, късната античност V-VI в., 2 км.запад-северозапад от селото върху връх "Св. Илия" на Гребенец планина
- Селище от късното средновековие XVI XVIII в., 4 км. юг-югоизточно от селото 800 м. от левия бряг на р. Азмака , м. "Чифлика"
- Могилен некропол 4 км. юг-югоизточно от селото в м. "Гереня", м. "Чифлик"
- Могилен некропол 700 м. югоизточно от покрайнините вдясно от напоителния канал Средна Тунджа
- Надгробна могила "Герджеля Гьорделя" - центъра на селото източно от главната улица в парк
- Надгробна могила "Могилата", 4,5 км.южно от селото в южния край на м. "Ясаците"
- Надгробна могила "Поповата могила", 3,2 км. юг-югоизточно от селото м. "Гръбеша"

Обекти в с. Чинтулово

- Крепост от късната античност и българското средновековие "Калето", 5 км. североизточно върху рид между потоците "Дядо Мунчова брада" и "Кованлъка"
- Надгробна могила - при южните покрайнини на селото, на западния край на селските гробища
- Надгробна могила - "Нанчовата могила" ("Голямата могила") - 2,5 км. източно от селото, на 95 градуса в северния край на м. "Мочура", вдясно от шосето към гр. Сливен, на 350 м. западно от т. н. Нанков кантон

4.2. Основни исторически обекти

Къща на Панайот Хитов – гр. Сливен, ул. “Черно море” № 7, кв. Ново село

Къща на Добри Чинтулов – гр. Сливен, ул. "Места" № 5

Къща на Георги Икономов – гр. Сливен, ул. "Арг. Димитров" № 10; (сега ул. "Г. Икономов"), кв. Кулцохор

Къща на Добри Желязков с работилницата – гр. Сливен, ул. „Иречек" № 12

*Къща на Димитър Доброви*ч – гр. Сливен, ул. "Д-р Миркович" № 20

Историческо място „На митинг през 1872 г."

Историческо място "Кушбунар" - 8 км. източно от гр. Сливен

Историческо място "Демир Капия" - 24 км. северозападно от гр. Сливен

Затворът / Първа българска текстилна фабрика, "Държавна сукнена фабрика – гр. Сливен, пл. "Площад на свободата"

Къщата, в която е живял Аврам Стоянов – гр. Сливен, ул. "Аврам Стоянов" № 108

Историческа местност - Новоселското дефиле; "Мочурите", комплекса; 3-8 км. северно от гр. Сливен

Къщата, в която е живял Съби Димитров – гр. Сливен, ул. "Ст. Курдов" № 27

Архитектурно-исторически комплекс "Родна къща на Хаджи Димитър, хан, кафене, продавници – гр. Сливен, ул. "Асенова" № 2

с. Биково - Лобно място, м. "Корията", 500 м. западно

с. Блатец - Лобно място, м. "Герена", 2 км. южно

Обекти в с. Бяла

- Партизански лагер, м. "Царевична база", 4 км. югозападно
- Историческа местност "Агликина поляна",11 км. южно

Обекти в с. Гавраилово

- Лобно място
- Партизанска землянка – Дюзгъолди, 9-10 км. северно

с. Глушник – Историческо място, м. "Държаваната гора", 6-7 км. северно

с. Горно Александрово – Лобно място, 2 км. западно

с. Градско - Къщата на Руси Колев

с. Драгоданово - Историческа местност, м. "Сейменски гробища", 10 км. северозападно

Обекти в с. Желью войвода

- Лобно място, 3 км. южно
- Партизанска землянка, м. "Божур дере", 22 км. северно

с. Калояново - Историческа местност, м. "Рамадана", 4 км. североизточно

с. Ковачите – Място на сражение, 2 км. югоизточно

с. Крушаре – Родната къща на Демир Славов

Обекти в с. Малък Чочовени

- Лобно място на Симеон Добрев, м."Русковец", 18 км. северно
- Лобно място, 1 км. югозападно

- Партизанска землянка -"Баталъка", 7 км. северно
- Партизанска землянка - "Дуранкая", 3 км. западно
- Партизанска землянка - "Маджакова кория", 4,5 км. североизточно
- Историческа местност - м. "Бороклука", 150 м. югоизточно

с. Сотиря – Лобно място на Янко Андонов, м. "Чобанов дол" , 15 км. северно

с. Сотиря – Къща на Ламбо Георгиев Ламбов

с. Стара река - с. Бяла – Историческа местност "Агликина поляна", 11 км. южно

с. Тополчане – Къщата на Панайот Пангалов

4.3. Местности с историческо значение

Кушбунар

Кушбунар е високопланински извор, разположен на около 1050 м надморска височина в едноименната местност, всред 400-годишни букови дървета. Рядко живописен, известен още на траките, прочут с лековитите си свойства далеч от гр. Сливен преди много години. На запад, в близост до него, е била съградена малка църква, посветена на "Преображение Господне", останки от която е имало до края на XIX век.

За извора е писано в хрониките на летописеца Махмуд Герей, който придружавал през 1702 г. кримския Султан Селим Герей, пристигнал там да търси изцеление.

Изворът и местността се свързват и с хайдушкото движение – там са се събирали хайдутите Злати Кокарчоолу, Кара Колю, Никола Аджема, войводите Панайот Хитов и Хаджи Димитър, Васил Левски като знаменосец в четата на П. Хитов.

На 6 май 1876 г., пред развятото знаме полагат клетва четниците с предводители Стоил войвода и апостолът Иларион Драгостинов, преди битките край селата Нейково и Жеравна и гибелта на повечето от тях.

За Кушбунар се носят и легенди. Чудодейните свойства на водата подмладявали заболелите орли, малките орлета превръщали в мощни, силни птици, а на старите, изнемощели господари на небето придавали за последно сили, за да се издигнат, понесат и намерят утеха в смъртта си удряйки се в зъберите на Сините камъни.

Харамията

Това е най-гористата местност, разположена на север от Караулташ, недалеч от Меча поляна. Тя е покрита с над 100-годишни букови дървета, била е убежище в миналото на хайдути - войводите Димитър Калъчлията, Георги Трънкин, Хаджи Димитър, Гунчо войвода, а през 1867 г. четата на Панайот Хитов, чийто знаменосец по това време е Васил Левски.

Харамията, един от най-романтичните извори в миналото, сега е превърнат в каменна чешма и носи спомена за годините, свързани с надеждата за близката свобода; за знаменосеца на Панайот Хитовата чета (1867г.) - Васил Левски; за дъщерята на Садък паша, тръгнала през Харамията да вземе и отнесе главата на Филип Тотю и за нейното загадъчно завръщане; за страданиетона българите дошли да излеят мъката си пред своите закрилници - славните войводи.

Гунчов извор

Гунчов извор, чиито води извират изпод огромен бук, намиращ се в горният край на р. Равна, носи името на сливналията Илия Господинов - Гунчо войвода. Славният революционер и борецът за свобода е дръзнал да събере 200 млади юнака, за да се присъедини към четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа,, но слухът за гибелта на последните го навежда на мисълта сам да повдигне въстание в Сливен.

На 12 август 1968 г. братя Харбови нападат турската поща и предизвикват гнева на османлиите. Гунчо войвода загива в едно от сраженията. Днес местността край извора е любимо място на туристите, тръгнали към Харамията, Прозореца, Даулите и Драгиева чешма. Тя е и място за преклонение пред храбрия войвода.

Драгиева чешма

Намира се на панорамния път Сливен – Чуката – Карандила, под връх Харамията, на 3,2 км от разклона м. Меча поляна за м. Карандила и вр. Българка. Изградена през 1932 г. от III–та трудова дружина с командир полк. Петър Драгиев, при извора между Лясков рът и Прозореца, на северозападния склон на билото на планината. Първоначално е носела името на "Св. Петър", а впоследствие се е утвърдило името "Драгиева чешма".

Местността Даула

Простира се всред просторни букови гори, на около 1000 м н. в., северно от м. Каракютюк и вр. Българка. Някога оттук е минавал римският път, който свързвал Адрианополис (Одрин) и Никополис ад Иструм (с. Никюп, Великотърновско), а по-късно гр. Сливен със старопрестолния град Търново. Името на местността идва от времето на османскотовладичество– в мъгливо време турският караул биел даул (вид голям тъпан със специфичен звук), за да ориентира придружителите на турската хазна. Местността е свързана и с хайдушките чети и смелите войводи – Гунчо войвода, Тодор Харбов, Панайот Хитов, Стоил войвода, с Априлското въстание и Руско-Турската освободителна война (1877 -1878 г.).

Местността Равна река

Разположена по поречието на едноименната река на около 1005 м надморска височина, заобиколена от стръмни скали, множество поляни и букови гори, единични екземпляри от обикновен горун, трепетлика, брекиня, мъждрян и други. Наблизо са върховете Голяма Чаталка (1056 м) и Малка Чаталка (1000 м). По тези места по време на османската властса бродили войводите Георги Трънкин, Панайот Хитов, Хаджи Димитър, Гунчо войвода. Там е намерил смъртта си Златко чорбаджи – закрилникът на българското население срещу османлиите. Сражение със заптиетата на Хороз Чауш на 1 май 1875 г. е водила четата на Стоил войвода, за което е писано в Ботевия вестник "Знаме".

Долапите

Местност, която обхваща територия около дефилето на река Новоселска, представляващо дълбока живописна клисура, започваща от покрайнините на града и простираща се наблизо 5 километра навътре в планината, до м. Мочурите.

По десния бряг на реката под орехи, дъбове, габъри, всред здравец, незабравки, синчец и мента са съградени още през XVII – XVIII век бари и тепавици, разположени амфитеатрално на построена вада, представляваща огромно хидросъоръжение за тези години. В горното течение е имало и барутчийница, чийто собственик – Сяро Барутчията, е възпят в народна песен. В периода 1900 – 1930 г. е имало 38 тепавици, 32 бари и 2 воденици. Днес работят около двадесетина бари, чиито собственици са потомствени тепавичари и бараджии.

4.4. Природни забележителности

Природен парк "Сините Камъни"

Паркът се намира в Сливенската планина, която е част от Старопланинската верига. Територията на природния парк има площ от близо 11380,3 хектара и е разположена на източния склон на Стара планина. Южната граница на природния парк е очертана от гр. Сливен. От север, запад и изток паркът е ограден от обширни горски масиви.

Скалният масив “Сините камъни” се е образувал под влияние на ерозионните и денодационни процеси в продължения на хилядолетия . Срещат се интересни скални

образувания от пясъчници, варовик, едрозърнести гранити и др. В района на яз. ”Асеновец” преобладават горнокредните пясъчници, алеврити, мергели, лавови скали, черни сицилити и др. по долината на р. Сотирска са установени алувиални образувания, по южните склонове на вр. Мотрун – склонови насипи, изградени от пясъчници, а връх Българка се издига върху едрозърнести гранити. Тази разнообразна структура на планината е позволила на ерозионните сили да оформят лабиринт от върхове, огромни отвесни пропасти, пещери, долини.

Реките в парка са типично планински с множество прагове, вирове, водопади, което им придава впечатляващвид. В западните и източни райони доловете са по-широки, по-дълги, с по-малък наклон, гористи. А в централната част – тесни, стръмни, къси. Най-дългата и с най-просторни горски масиви във водосбора е р. Асеновска с основните си притоци р. Магарешка и р. Давидова, най-пълноводната е р. Аблановска, а едни от най-интересните водни течения са тези на реките Новоселска, Кушбунарска, Сотирска и Дълбоки дол.

Дирекция на природен парк „Сините Камъни“ разполага с два информационно-посетителски центъра - „Хайдушка пътека“ и „Карандила“. Те изпълняват дейности по представяне на защитената територия, повишаване познанията на хората за стойността и значението на биоразнообразието за разбиране проблемите по опазване на природната среда и подпомагане на посетителите в избора на туристически маршрути, програми и образователни дейности. В центровете могат да се закупят информационни материали, брошури, туристически указатели и книги, каталози и картички, туристически карти, видеокасети, CD, сувенири, както и да се направят резервации за настаняване в хотелите и почивните бази на територията на парка и Община Сливен.

Сливенски минерални бани

Сливенските бани са разположени в долината на р. Тунджа, на 12 км югозападно от Сливен, на 245 м надморска височина. Климатът е смекчен преходно-континентален.

Сливенските минерални бани са балнеолечебен курорт с национално значение. Административният му статут е на селищно образувание с местно значение в землището на с. Злати войвода. Изградена е материално-техническа база, която включва балнеолечебници, почивни станции, плувни басейни.

Минерални води

Минералната вода е гореща (48°C), със значителен дебит - 17 л/сек, нискоминерализирана (1,986 г в литър), хидрокарбонатно-сулфатно-натриева и калциева, същевременно леко флуорна (4,2 мг флуор в литър), съдържа 27 мг колоидарна метасилициева киселина в литър, с неутрална реакция (pH 6,8), поради съдържание на въглероден двуокис - 287 мг/л. Обща водна твърдост - 20,8H.

Приложение на минералната вода:

• питейно индивидуално лечение - в зависимост от вида и степента на заболяването

• външно индивидуално лечение - басейн, вани, душове

• иригационно под форма на клизми - очистителни лечебни (с лекарствени вещества разтворени в мин. вода/ или субаквална вана /промивка на цялото дебело черво)

Показания за лечение

Успешно се лекуват стомашно-чревни и чернодробно-жлъчни заболявания, увреждания на опорно-двигателния апарат и на периферната нервна система.

Към момента в Сливенски минерални бани продължава да работи съществуващата отдавна почивна станция „Жива Вода“, която понастоящем се стопанисва от туроператора „Профилактика, рехабилитация и отдих“ ЕАД.

Станцията предлага два басейна с минерална вода, физиотерапия, балнеология и сауна и работи по програмата на НОИ за профилактика и рехабилитация на осигурените лица и лица по Закона за военноинвалидите и военнопострадалите (по Закона за ветераните от войните).

4.5. Архитектурни забележителности

Жилищна сграда /къща „Паткоолу“ (с прилежащия й двор, оградни зидове и порта), сега филиал на Историческия музей – гр. Сливен, ул. “Селиолу” № 5

Жилищна сграда (къща на Садък Паша), с прилежащия й двор, оградни зидове и порта – гр. Сливен, ул. “Д. Полянов” № 27, сега ул. “Великокняжевска”

Жилищна сграда (къща на д-р Миркович), с прилежащия й двор, оградни зидове и порта (сега художествена галерия) – гр. Сливен, ул. “Д-р Миркович” № 10

Църква “Св. Димитър”, с прилежащия й двор, оградни зидове и порта - в центъра на гр. Сливен

Обекти в с. Блатец

- Къща на Пеньо Тенев Вълков
- Църква "Св. Св. Кирил и Методий"

с. Бяла – Средновековна крепост, 2 км. югозападно

с. Гавраилово – Църква "Св. Арахангели"

Обекти в с. Гергевец

- Старата къща на Стефан Митев Чушков
- Къщата на дядо Продан
- Къщата на Господин Денев Стайков
- Къщата на Спиридон Николов

Обекти в с. Глуфишево

- Късноримска крепост, 1 км. югозападно
- Къща на баба Вела (дъщеря на Марин Йорданов)

с. Горно Александрово - Къща на Желязко Върбанов Добрев

с. Злати войвода (б.с. Джиново) - Средновековна крепост, 1 км. западно

Обекти в с. Ичера

- Средновековна църква, 3 км. североизточно
- Ансамбъл "Долната махала"
- Къща на Димитър Киров Габровски
- Къща на Слав Кутев Габровски
- Къща на Пена Иванова Пенкова
- Къща на Мария Кирова Габровска, Пенчо Златанов и Йордана Николова Славова
- Къща на Пенка и Тодор Узунови
- Къща на Гани Иванов Миронски
- Къща на Стефан Йорданов Тенев
- Къща на Гена Чакърова

- Къща на наследници на Стефан Робов, Стопанска сграда на Слави Ив. Гевренов
- Къща на Драгоя Пенчев
- Къща на Златан Георгиев Захариев
- Къща на Съби Великов Маринов
- Къща на Стефан Попов Стайков
- Къща на Иван Киров Каспартов
- Къща на Гани Петров
- Къща на Димитър Ганев Боев
- Къща на Христо Пенчев
- Ансамбъл "Около църквата"
- Къща на Коста Атанасов Андонов
- Къща на Ненка Бойчева
- Къща на Васил Великов (механа, хотел)
- Къща на Стефана Тонева
- Къща на Васил Иванов Вълков
- Къща на Гани Тонев и къща на Славка Кънчева Тонева
- Къща на Димитър Тонев Ганев
- Къща на Тоша Славова Димова
- Къща на Иван Николов Маринов
- Къща на Руска Богданова
- Къща на Георги Иванов Вълев, къща на Иван Георгиев Вълев
- Къща на Георги Гурдов, къща на Кирил Бойчев
- Къща на Васила Тодорова Бойчева
- Къща на Йордан Йовечдешков, къща на Йордан Лешков и Димитър Лешков (Къстаровата къща)
- Къща на Димитър Лесов
- Къща на Георги Вангелов Щерев
- Къща на Димитър Баев Димитров
- Църква "Св.Димитър"
- Къща на Георги Михалев Георгиев
- Къща на Панайот и Иван Попови (Чакърови)
- Къща на Никола Славов Канев
- Къща на Ненчо Русев Златанов
- Къща на Рафаил Хафезов (наследници на Димитър Златанов)
- Къща на Атанас Костадинов

- Къща на Сава Стефанов Ялабуков
- Ансамблова група "Цапаревата къща"
- Къща на Борис Райнов Димитров
- Къща и стопански сгради на Янко Маджаров
- Къща на Иван Пенчев Богданов
- Къща на Петър и Панайот Жечкови
- Къща на Стефан Цапаров
- Къща на Гани Ненчев
- Къща на Иван Божилов
- Къща на Цвятко Николов
- Къща на Марин Николов Маринов
- Къща на Нягол Таргов
- Къща на Никола Стефанов Няголов
- Къща на Васил Радилов (опълченец)
- Къща на Васил Божилов
- Къща на Иван Димитров Христов
- Къща на Бойчо Стоянов
- Къща на Тодора Гинева Вълкова
- Къща на Рачо Йорданов
- Къща на Руси Дончев
- Къща на Митю Златанов
- Къща на Васил Стоянов
- Къща на Васил Атанасов
- Къща на Васил Добрев Казаков
- Къща на Иван Рахнев
- Къща на Йордан Пенчев
- Долапа на Вельо Иванов Костов-западно от селото
- Тепавица на Ганка Йорданова Желязкова-западната част на селото
- Къща на Стефана Попова
- Къща на Никола Иванов Христов
- Къща на Слав Пенев Вълев
- Къща на Пенчо Димитров Кортезов
- Къща на Димитър Киров Бърдаров
- Къща на Васил Цончев Вълков
- Къща на Георги Димитров Вълев

- Къща на Димитър Божилов Димитров

Обекти в с. Калояново

- Средновековна крепост, м. "Калето", 1 км.северно
- Тракийска гробница в селото

с. Ковачите – Църква "Св. Димитър"

с. Мечкарево - Къща на Михал Гьоргев Михалев

с. Самуилово - Мааза-хамбар на Хаджи Хасан (склад на селкоопа)

Обекти в с. Сотиря

- Манастир "Св. Петка", 4-5 км. северозападно
- Средновековна църква "Св. Илия", 2 км. южно
- Средновековна крепост, 4-5 км. северозападно

с. Стара река - Църква "Успение Богородично"

с. Струпец – Римска крепост, 1 км.северно

4.6. Градски символи

Старата часовникова кула - Старата часовникова кула се намира в центъра на Сливен до 5-то СОУ "П. Яворов". Строена е в началото на XIX век. Кулата на часовника е служила и за пожарникарска наблюдателница. През 1936 г. силна буря разрушава горната дървена част. Възстановена е преди двайсетина години по стар образец.

Площад "Хаджи Димитър" - Централен градски площад, оформен в началото на XX век. Тук се провеждат многобройни тържествени мероприятия. На площада е издигнат паметник на Хаджи Димитър и други сливенски деятели на Българското Възраждане.

Сграда на Общината и градският часовник - Сградата на Общината е построена от 1930 до 1933 г. по проект на сливенския архитект Й. Йорданов. Кмет на Сливен по това време е Димитър Захариев.

Гюр чешма - На ъгъла на улиците "Великокняжевска" и "Генерал Столетов", на стотина метра от старата фабрика на Добри Желязков, съвсем близо до къщата на Добри Чинтулов, инж. Огнян Балулов от Сливен издига красива чешма в стар стил, с три кранчета, интересни мозайки и каменни корита. На това място преди много години се е намирала Гюр чешма. Наричали я така, защото водата идвала от Балкана под налягане и "гюртяла" (бумтяла). Имала няколко чучура. Там след Освобождението офицерите и полицаите водели конете си на водопой, оттам минавали и керваните, които разнасяли сливенските аби от фабриката на Добри Желязков.

Старият бряст - В продължение на много години един от символите на града е хилядолетното дърво Старият бряст. Той е един от малкото останали от Великата Българска гора (Магна силва Булгарика), която се простирала от Родопите до Черно море на възраст над 1000 години (предполага се около 1100). Старият бряст е свързан с историята на гр. Сливен още от времето на османското управление. Лобно място и паметник на бунтовната непреклонност на сливналии. През 2014 г. Старият бряст става победител в конкурса "Европейско дърво на годината". В настоящия момент, символът на Сливен боледува от неизлчима болест.

4.7. Музеи

Регионален исторически музей „Д-р Симеон Табаков“ - Сградата е завършена през 1895 г. по проект на майстор Кольо Ганчев, ученик на Кольо Фичето. В музея е представена

археологическа експозиция "Памет за векове", която включва материали от археологически разкопки в Сливен и Сливенско - праистория, тракийска култура и средновековие.

Къща-музей "Хаджи Димитър" – Къща-музей "Хаджи Димитър" се намира в самото начало на стария сливенски квартал "Клуцохор". Това е музеен комплекс, състоящ се от две основни сгради: родната къща на войводата и хана на неговия баща Хаджи Никола. Те са разположени в два съседни двора, застлани с калдъръм, свързани помежду си с вратичка (комшулук). В хана е пресъздаден интериор от 40-те години на XIX век и тематична експозиция за подвига на четата от 1868 г., с войводи Хаджи Димитър и Стефан Караджа. Музеят е един от 100-те национални туристически обекта на България.

Къща-музей "Добри Чинтулов" - Къщата-музей "Добри Чинтулов" е типична като архитектура за възрожденския Сливен. Намира се в северния край на града, в старата махала Гюр-чешма, на малка, крива калдъръмена уличка. Тук е живял възрожденският поет, учител, читалищен и църковен деец Добри Чинтулов. Той е автор на най-популярните революционни песни отпреди Освобождението: "Вятър ечи, балкан стене", "Стани, стани юнак балкански", "Къде си вярна ти, любов народна" и др.

Къща-музей на Сливенския бит от XIX век - Къщата-музей на Сливенския бит от XIX век е строена от 1813 до 1820 г. от неизвестни тревненски майстори. Била е собственост на дядо Бою, търговец на аби и шаяци. Къщата е от типа на отворените симетрични чардаклии къщи. Състои се от две сгради. В първата е пресъздадена традиционната обстановка на сливенския занаятчийски дом от XIX век. Във втората е показано проникването на европейското влияние в градския следосвобожденски бит, посредством търговските връзки с Европа.

Първата държавна текстилна фабрика на Балканите (Държавна сукнена фабрика/Затворът) - Сградата фабриката е завършена през 1843 г. под ръководството на Добри Желязков – първият български индустриалец. Тя е предоставена на Регионален исторически музей – Сливен.

Музей на текстилната индустрия - Музеят на текстилната индустрия е филиал на Националният политехнически музей в София и е първата постоянна научно-техническа експозиция в България. Той е специализиран музей, който съхранява и популяризира свидетелствата на индустриалното текстилно наследство в България в контекста на световното развитие на текстилната техника и технология.

4.8. Паметници

Паметник "Хаджи Димитър" - На едноименния площад в центъра на града е издигнат паметник на легендарния сливенски войвода Хаджи Димитър. В ниската част на паметника има бюстове на известни сливенски възрожденци: Панайот Хитов - хайдутин и войвода, Добри Чинтулов - поет и автор на песни, д-р Иван Селимински – просветител, както и други видни дейци на Българското Възраждане.

Паметник на 7-ми конен полк – Орлето - Един от символите на гр. Сливен е паметникът, посветен на славния Сливенски седми конен полк, участвал в Балканската, Междусъюзническата и Първата световна война. Поради факта, че полкът нанася значителни поражения на съглашенските сили, по силата на Ньойсия мирен договор той е разформирован. Автори на паметника са скулпторите Никола Димитров и Панайот Ципоранов. Монументът е реставриран през 1996 г.

Паметник на Панайот Хитов - Паметник на прославения български войвода и предводител на чети Панайот Хитов, учител на много революционери като Стоян Папазов, Хаджи Димитър, Васил Левски и др. Паметникът е построен през 1980 г., в квартал "Ново село", в близост до родния дом на Хитов.

Бюст-паметник на Добри Желязков – Фабрикаджията - инициатор и създател на първата фабрика на Балканският полуостров през 1834 г.

Бюст-паметник на генерал М. Скобелев - прославен руски военачалник по време на Руско - Турската освободителна война 1877-1878 г. В продължение на три месеца през 1879 г. неговият щаб е разположен в гр. Сливен и той подпомага българското население във военно и икономическо отношение. Паметникът е открит през 2015 г.

Бюст-паметник на Васил Левски – издигнат е над едноименния площад в гр. Сливен. Апостолът често посещава града и създава един от най-дейните революционни комитети. През 1872 г. по негово указание, той е провъзгласен за Окръжен революционен комитет.

Бюст-паметник на Добри Чинтулов - виден български възрожденски просветител, автор на революционни песни - призиви, разпространявани из цялата страна и оказали силно въздействие върху българския народ в борбите му за национално освобождение.

Бюст-паметник на д-р. Симеон Табаков - български дипломат, написал фундаментален тритомен труд върху историята на родния си град - "Опит за история на град Сливен".

Паметник на Съветската армия - По време на Втората световна война в гр. Сливен е била разположена армейска болница. В нея са лекувани военнослужещи, получили рани и контузии в боевете при Яш-Кишиневската операция през август 1944 г., едно от сраженията, предопределили изхода на войната. Затова, в местността "Хамамбаир", е разположена костница, в която са погребани тленните останки на починалите в тази и във всички други болници от Югоизточна България съветски воини. През 1948 г. до костницата е издигнат паметник.

Паметник на Сирак Скитник - Пред зала "Сирак Скитник" – част от Художествена галерия "Димитър Добрович", се намира паметник на българския писател и художник Панайот Христов, известен с псевдонима си Сирак Скитник. В зала "Сирак Скитник" са разкрити две постоянни експозиции на Художествена галерия "Димитър Добрович" – "Християнско изкуство" и "Съвременно българско изкуство".

Паметна плоча в чест на героите-победители от Втората световна война - Поставена от признателните потомци през 2015 г.

Паметник на VI артилерийски полк - Паметникът е открит на 23 ноември 1924 г. и се намира в бившия зенитен полк. Шести артилерийски полк е създаден през 1889 г. в Пловдив, а от 1890 г. е на постоянен гарнизон в Сливен. Полкът, заедно с 11-и пехотен и 7-и конен полк, участва в трите войни в началото на XX век (1912-1918 г.), като дава своя принос за извоюването на най-епичните победи в новата българска история – превземането на Одринската крепост след продължителните сражения на 11, 12 и 13 март 1913 г. и в битката на Каймак Чалан от 12 до 20 септември 1916г.

4.9. Храмове

Църква "Св. Димитър" – строена през 1831 г., вероятно от майстори на Брациговската строителна школа. Представлява трикорабна псевдобазилика, характерна за Възраждането.

Отражение от ранната дата на строежа е закопаването с около 0,80 – 1,00 м в земята, с което превес получава хоризонталната компонента. В западната част е развита емпоария (парапетът е съчетание от две прави и едно полукръгло средно поле и плътно измазана). Броят на колоните е по седем в ред. За обогатяване на интериора допринасят художествено изработените тавани, различно разчленените и декорирани капители на колоните с растителни и геометрични мотиви.

Църква "Св. София" - архитектурата й е съвършено различна от характерната за Възраждането трикорабна псевдобазилика. Частично поправена и цялостно дооформена, съществуваща до 1830 г. средновековна църква. За съществуването й се споменава още в

средата на VII век. За ранното й строителство говори и факта, че в началото на XIX век върху кубето й имало израснало вишнево дърво.

Понастоящем „Св. София“ представлява еднокорабна едноабсидна засводена църква с масивен градеж. Най-оригиналната част е куполът – представлява съчетание от две блюда с различни кривини, разграничени от профилиран корниз (рядко срещана конструкция през Възраждането). Основният обем е увенчан със слабо профилиран измазан холкелен корниз. А фасадното решение на църквата, както й обемното й изграждане се характеризират с простота, която засилва монументалното й въздействие. Обявена е за културен паметник. Към църквата е имало килийно училище, което сега не съществува.

Църква "Св. Богородица" - построена през 1894 г. по италиански проект. Намира се в една от шестте махали в миналото, разположени в централната част на гр. Сливен. Църквата е известна като "Делибалта" и е била е ядро на махалата. През двора й са протичали две вади, едната идваща от Селишка река през водохранилището на Добри Желязков Фабрикаджията. Характерен за храма е градежът от бигор и айтоски камък. Изключително интересен е иконостасът – вероятно правен от Папавитанови Йоаникий, следовник на Тревненската школа. Днес горният иконостас е изработка на сливенския художник Атанас Кавръков. Църквата е обявена за културен паметник.

Църква "Св. Николай Чудотворец" - съградена през 1834 г. върху основите на стара църква. Представлява трикорабна псевдобазилика, но за разлика от храм "Св.Димитър" тя е с по-високо двуетажно преддверие (построено от майстор Тодор Карахристов от гр. Сливен). Градежът е изцяло масивен, а броят на колоните е по шест в ред. Дървеният парапет е вълнообразен. Освен богатата дърворезба в средата на свода на централния кораб има запазена част от първоначалния стенопис, представляваща "Вседържателя" в медальон от други религиозни сцени. Амвонът, владишкият трон, една резбарска олтарна врата и една рамка на икона с художествена изработка също допълват богатството на интериора. Особен интерес представлява външното оформление на преддверието. Живописта на храма е от началото на XVIII век, но днес голяма част от иконите са подновени. Сградата е културен паметник.

Църква "Свети апостоли Петър и Павел", с. Мечкарево

Параклис "Свети Теодор Тирон" - намира се в м. Тодоровото аязмо край гр. Сливен.

Параклис „Свети Мина“ *– намира се в кв. Ново село, по пътя за крепостта Туида.*

Изводи

Сливен е район с богато културно наследство – много и съхранени паметници на културата с национално и местно значение. Идентифицирана е нужда от интервенции при някои от паметниците, с цел съхранението им за бъдещите поколения.

5. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията

Техническата инфраструктура е опорният скелет на територията, основа за развитие, предпоставка за просперитет на икономиката и населението.

Техническата инфраструктураобхваща:

- Транспортна инфраструктура
- Енергийна инфраструктура
- Водностопанска инфраструктура
- Съобщителна инфраструктура

5.1. Транспортна инфраструктура

Добрата транспортна инфраструктура оказва пряко положително въздействие не само за промишлено-транспортното развитие на даден район, но също и за развитието на туризма във всичките му направления.

Транспортната инфраструктура се състои от четири елемента:

- Автомобилен транспорт
- Железопътен транспорт
- Воден транспорт
- Въздушен транспорт

Развитието на транспортната инфраструктура и на всеки неин отделен елемент следва да реализират стратегия за комплексност, за приоритети, за стратегически национални интереси, за стимулиране на конкретни развития - териториални, икономически, социални и пр.

5.1.1. Пътна мрежа

През територията на Община Сливен преминава трансевропейски транспортен коридор №8 Бари/Бриндизи - Дуръс/Вльора - Тирана - Скопие - София - Пловдив - Стара Загора - Сливен - Бургас/Варна. Транспортният коридор свързва Адриатическо с Черно море, като в рамките на Република България провежда транзитните транспортни потоци по автомагистрала „Тракия‘‘.

Южната част на Община Сливен - в близост до гр. Кермен, се пресича от автомагистрала „Тракия‘‘.

През Община Сливен преминават основни пътища от Републиканската пътна мрежа, като:

- Път № 3 – 488 – Сливен – Котел
- Път № 2 – 53 – Ямбол – Сливен - Елена
- Път № 2 – 66 – Стара Загора – Нова Загора – Сливен
- Път № Е – 773 – София – Карлово – Сливен - Бургас с изградени пътни възли от 8 км. (детелини)

На територията на Община Сливен са изградени общо 533 км. пътища, от които 212 км. републиканска пътна мрежа - I-ви, II-ри и III- ти клас, 8 км пътни връзки (детелини) и 321 км. общински пътища.

Пътища от:

- I клас са 47 км. - с трайна настилка
- II клас са 84 км. - с трайна настилка
- III клас са 81 км. - с трайна настилка
- IV клас са 321 км. - с трайна настилка

Гъстотата на пътната мрежа на територията на общината е значително над средната за страната и е 0,391 км./кв. км. при 0,333 км./кв. км.

Състоянието на пътната мрежа като цяло е добро, но състоянието на четвъртокласната пътна мрежа налага предприемане на действия по нейната реконструкция и ремонт.

Основна транспортна ос в Община Сливен е първокласният път I-6 - граница Македония/ГКПП Гюешево - Кюстендил - Перник - София - Карлово - Казанлък - Сливен - Карнобат - Бургас. Пътят свързва гр. Сливен със столичния град и с регионалния център гр. Бургас, като в участъка от Сливен до Бургас има европейска категоризация Е 773. Във връзка с новопостроената АМ „Тракия‘‘ се очаква движението по първокласния път да се облекчи. Дължината на първокласните пътища е 47 км, които формират 22,2% от републиканската пътна мрежа на територията на Община Сливен.

Транспортната връзка със Северна и Южна България се осъществява посредством първокласен път I- 7 - Силистра - Шумен - Ямбол - Елхово - Лесово/Турция. Пътят преминава периферно от Област Сливен и има важно значение за осъществяването международните превози между Румъния, България и Турция.

През територията на Община Сливен преминават два второкласни пътя: път II-53 Велико Търново - Елена - Сливен - Ямбол и път II-66 Пловдив/Поповица - Чирпан - Стара Загора - Нова Загора - Сливен. Последният е съставен елемент на трансевропейски транспортен коридор №8 и притежава Европейска категоризация Е 773. Във връзка с пускането в експлоатация на Лот 2 /Стара Загора Нова Загора/ и Лот 3 /Нова Загора - Ямбол/ на АМ „Тракия‘‘, се очаква разтоварване на движението по път II-66 и увеличаване на неговото регионално значение. Второкласните пътища в Община Сливен са с дължина 84 км. и съставляват 39,6% от републиканските пътища в общината.

Община Сливен се обслужва и от третокласен път III-488 Сливен - Котел. Пътищата трети клас формират 38,2%, или 81 км от републиканската пътна мрежа в общината.

Съгласно справка от Община Сливен, за периода 2014-2018 г. са рехабилитирани общо около 216,100 км. общинска пътна мрежа по години, както следва:

2014 г. – 13,600 км.

2015 г. – 26,700 км.

2016 г. – 13,800 км.

2017 г. – около 91 км.

2018 г. – около 71 км.

С финансиране от програма „Региони в растеж“ 2014 - 2020 се ремонтира връзката на Сливен с Раднево и участък от пътя Стара Загора – Раднево. Двете отсечки са с обща дължина 38 км. Инвестицията е за 28 млн. лв. Републиканският път в двете области е ремонтиран и предстои въвеждането му в експлоатация.

Планира се рехабилитация на близо 27 км. от пътя Поликраище - Елена - Сливен с индикативната стойност 24 млн. лв. За подобряване на републиканската пътна мрежа в областта от бюджета в последните години са инвестирани около 21 млн. лв., с които са ремонтирани над 75 км.

През 2019 със средства от Агенция "Пътна инфраструктура" (АПИ) ще бъде заложена рехабилитация на 12 км. от пътя Сливен - Ямбол, 15 км. от направлението Сливен – Нова Загора и 13 км от пътя Биково - Кермен.

От МРРБ се обмисля подкрепата на идея за четирилентов път между Ямбол и Сливен с обособяване на икономическа зона около разширеното трасе. АПИ ще възложи предпроектното проучване за уширение на пътя като първа стъпка от реализацията на проекта.

Градският транспорт в Сливен е осигурен с 12 автобусни линии и 1 тролейбусна линия.

През 2021 г. Община Сливен трябва да приключи изпълнението на проекта за интегриран градски транспорт, в рамките на който вече има доставени 27 нови дизелови автобуси, които ще предлагат редица улеснения за пътниците, в т.ч платформи за хора с увреждания и табла, на които ще се вижда маршрутът по транспортната линия, както и туристически забележителности в района.

5.1.2. Железопътен транспорт

Железопътната инфраструктура на територията на Община Сливен отговаря на нуждите и потребностите както на населението, така и на посетителите. Добре развитата жп мрежа в

общината е предпоставка за осъществяването на добри комуникационни връзки във всички транспортни направления.

Две от най-важните за страната железопътни линии по направление „Запад-Изток‘‘ обслужват територията на Община Сливен.

- Трета /III-та/ главна жп линия София - Карлово - Сливен - Зимница - Карнобат - Варна: следва маршрута на т. нар. Подбалканско трасе и осъществява жп връзка между гр. София и северната част на българското Черноморие. Железопътната линия е единична, електрифицирана и обслужва общините Твърдица и Сливен. В Община Сливен жп линия се обслужва от 5 гари и 3 спирки.
- Осма /VIII-ма/ главна жп линия Пловдив - Стара Загора - Нова Загора - Кермен - Ямбол - Бургас: преминава по трасето на трансевропейски транспортен коридор №8. Железопътната линия е единична и електрифицирана.

5.1.3. Въздушен транспорт

Гр. Сливен, се намира на 303 км. от летище София, на 120 км. от летище Бургас, на 213 км. от летище Варна и на 182 км. от летище Пловдив. На около 12 км. от гр. Сливен е изградено гражданско летище „Бършен‘‘, което не функционира от много години. Община Сливен предлага летището за продажба, но към момента не са постигнати резултати по възобновяване на неговата дейност.

5.1.4. Достъп до пристанища

Град Сливен е намира:

- на 117 км. от морско пристанище Бургас
- на 212 км. от морско пристанище Варна
- на 198 км. от речно пристанище Свищов

5.2. Енергийна инфраструктура

5.2.1. Електроснабдяване

На територията на гр. Сливен е изграден ТЕЦ „Сливен‘‘ с мощност от 30 MW, който се използва главно за топлоснабдяване на общинския център.

Община Сливен се захранва с електроенергия от районната мрежа - 110 KV, посредством изградени подстанции. Във връзка с големия брой обслужвани абонати, в общината функционират пет подстанции: „Сливен градска‘‘, ;„Речица‘‘; „Сливен индустрия‘‘; „Бинкос‘‘ и „Комуна‘‘.

Електропреносната мрежа в района се характеризира с добро състояние и капацитет да поема натоварвания, което е предпоставка за икономическото развитие на общината.

5.2.2. Възобновяеми енергийни източници и енергийна ефективност

През последните години на територията на Община Сливен се реализират редица мерки за повишаване енергийната ефективност на сградния фонд и уличното осветление. Голяма част от предприятията също предприемат мерки за повишаване на енергийната ефективност в съответното им производство. Реализирането на такъв тип мерки се отличава с изключително благоприятен ефект в стремежа към повишаване конкурентоспособността на предприятията.

5.2.3. Газоснабдяване

Близо до гр. Сливен преминава южен клон на националната газопреносна система. На територията на общината е изградена и газорегулаторна станция за промишлено

газоснабдяване. Газоразпределителната мрежа в рамките на Община Сливен е изградена частично, като към нея са включени потребители на природен газ. Основният разпределителен газопровод се състои от три основни клона, изградени в периода 1988-1992 г. След 2000 г. се наблюдава процес на масова газификация на промишлените предприятия в общината, като средствата за газопроводните отклонения се осигуряват от самите предприятия. Към разпределителната мрежа са присъединени над 120 промишлени, търговски, обществено-административни потребители и битови потребители.

Изградената газоразпределителна мрежа в Община Сливен е с дължина 56 км., достигаща до почти всички по-големи промишлени предприятия. Параметрите на последно изградените газопроводни отклонения, позволяват включването на нови бъдещи потребители. По отношение на битовата газификация също се отчита увеличаване броя на потребителите.

Съществуват перспективи за изграждане на газоразпределителна мрежа в нетоплофицираните квартали на гр. Сливен и квартал „Речица“. В бъдеще, развитието на газоразпределителната мрежа се очаква както по отношение на промишлеността, така и по отношение на обществените сгради и домакинствата.

5.3. Водностопанска инфраструктура

5.3.1. Водоизточници и водохващания

Община Сливен се отличава с добри показатели на водоизточниците от количествена и от качествена гледна точка.
През територията на гр. Сливен преминават реките Селишка, Новоселска и Асеновска.
По поречието на р. Асеновска на площ от около 1 100 декара е изграден язовир „Асеновец“, който е основен водоизточник за гр. Сливен.

5.3.2. Пренос и пречистване на води

Вътрешната водопроводна мрежа на гр. Сливен е обособена в три зони: висока, средна и ниска /промишлена/ зона. В южната част на средната зона са разположени няколко промишлени предприятия.

Пречиствателна станция за отпадни води, разположена на десния бряг на р. Асеновска.

5.3.3. Водоснабдяване и канализация

Всички населени места в община Сливен. Освен от язовир ‘‘Асеновец‘‘ гр. Сливен се водоснабдява и посредством подпочвени води, които се черпят от шахтови и тръбни кладенци в терасата на р. Тунджа (водоснабдителни системи „Тунджа“ и „Мечкарево“).

В последните години ВиК инфраструктурата, в т.ч състоянието и развитието на тръбната мрежа постоянно се подобрява, с цел осигуряване на по-високо качество на услугата и преодоляване на загубите на питейна вода по време на преноса й.

По проект „Интегриран проект за водния цикъл на град Сливен“, финансиран по ОПОС 2007-2013, на стойност над 63,5 млн. лв., изпълнен в периода 2012 – 2016 г. е извършена реконструкция на вътрешна водопроводна мрежа на гр.Сливен; разширени и реконструирани са канализационните мрежи в квартал "Комлука", в централната градска част - запад и изток и в квартал "Клуцохор" – юг и север. Проектът включва разширение и реконструкция на 28,280 км. канализационна мрежа и изграждане на дъждопреливници, събирателни шахти, дъждоприемни шахти и сградни отклонения. Подменени са 20.706 км. водопроводна мрежа, изградени и рехабилитирани 6 шахти и 1317 сградни отклонения, изградени нови 10,236 км. и рехабилитирани 18,045 км. канализация. Град Сливен има изградена пречиствателна станция за питейни води, която предстои да бъде довършена през 2020 г.

Към настоящия момент е подаден проектът, с който ВиК – Сливен кандидатства за финансиране от ОПОС 2014 – 2020 за подобряване на ВиК инфраструктурата в областта. Той предвижда инвестиции в Сливен и Нова Загора за над 112 млн. лв. без ДДС. За Сливен,

включително кв. „Речица“, е предвидено доизграждане или възстановяване на ВиК мрежата и на три помпени станции. По проекта се предвижда се реконструкция на пречиствателната станция за отпадъчни води в града.

5.4. Телекомуникации

Наблюдава се тенденция на траен ръст на „мобилната телефонна плътност“ и на намаление на „фиксираната телефонна плътност по домакинствата“. В страната продължава тенденцията на доминиране на мобилните гласови услуги и на интернет с широколентов достъп.

5.5. Информационно общество

Изследване, проведено от Отдел „Статистически изследвания“ в Сливен (на Териториално статистическо бюро – Югоизток, НСИ) показва, че през 2017 г. 58,5 % от домакинствата в Сливенска област са имали достъп до интернет в домовете си. В сравнение с предходната 2016 г. г. е отбелязан ръст с 4,4 %. Средният показател за страната е 67,3 %.

През 2017 г. 51.6 % от населението на Област Сливен на възраст 16-74 години използва редовно интернет, като е регистриран ръст в областта от 21,4 % в дела на лицата, които използват глобалната мрежа ежедневно или минимум веднъж седмично. По отношение на редовната употреба на интернет, мъжете са малко по-активни в сравнение с жените - съответно 54.2 % при мъжете към 49.1 % при жените.

Изводи:

Добре развита транспортна мрежа. Добро общо състояние и висока гъстота на пътната мрежа. Две от главните железопътни линии в страната преминават през територията на общината и създават благоприятни предпоставки за осъществяване на комбиниран тип превози.

Добро техническо състояние на електропреносната мрежа в гр. Сливен. Реализират се проекти и мерки за енергийната ефективност, но все още има необходимост от повишаването на енергийната ефективност на жилищния фонд и промишления сектор. Увеличава се броят на газифицираните потребители в битовия и промишления сектор, но е необходимо изграждане на газоразпределителна мрежа на територията на нетоплофицираните квартали на гр. Сливен.

Добре развита и подобряваща се ВиК инфраструктура.

Делът на домакинствата в Община Сливен с достъп до интернет, нараства значително в последните години.

6. Териториално развитие

Урбанизационното развитие на Община Сливен е свързано с различни фактори: релеф и площи; демографските процеси и териториално разпределение на населението; качествени и количествени параметри на инфраструктурата и др.

Към селищната мрежа на Община Сливен се включват 45 населени места, от които два града - общинският център гр. Сливен, както и гр. Кермен, 43 села. Функционират 38 кметства с общо 38 населени места. В 6 селища функционират кметски наместничества.

Развитието на селищната мрежа в общината следва установените за страната тенденции - постепенно увеличаващ се дял на градското население и намаляване броя на селското.

Според Национална концепция за пространствено развитие (НКПР) на България за периода 2013-2025 г., гр. Сливен попада в категорията на градските центрове от трето йерархично ниво, към което се отнасят центрове с регионално значение за територията на областите. В рамките на Югоизточния район от ниво 2 (NUTS2) областният център гр. Сливен играе балансираща роля спрямо гр. Бургас. Концепцията отбелязва, че в гр. Сливен се наблюдават

процеси на разливане на градската територия и формиране на агломерационно ядро. Тези процеси се осъществяват по посока на южните промишлени зони и източните жилищни квартали - ж.к. „Българка“, ж.к. „Младост“, ж.к. „Даме Груев“, ж.к. „Стоян Заимов“. Сходни процеси протичат в резултат на постепенното приобщаване на терените на вилна зона „Изгрев“ и на съседни села (с. Сотиря) към градската територия на Сливен.

През територията на Сливен преминават три от националните урбанизационни оси - две паралелни и една меридианна, формирани по главните транспортни направления в страната и образуват транспортно-урбанизационна решетка, в която връзките и дейностите на територията са силно изразени. През гр. Сливен преминава една от основните национални паралелни оси: София - Пловдив – Стара Загора - Нова Загора - Сливен - Бургас, както и второстепенната подбалканска паралелна ос: Казанлък - Твърдица - Сливен - Бургас. Територията на общинския център се пресича и от меридианната ос в направление Сливен - Ямбол - Елхово. Трите урбанизационни оси, преминаващи през територията на Сливен превръщат града в своеобразно ядро на развитие за областта.

7. Тенденции на туризма на национално и общинско ниво

Данните, свързани с туризма на Националния статистически институт на България са положителни, като показват развитието на различни паралелно развиващи се тенденции. Те имат за своя основа икономическите процеси на национално ниво, като по отношение на населението най-видимо това се отчита в повишената покупателна способност. Българите отделят все повече ресурси за своите почивки и пътувания с цел туризъм, което е видно и от Фиг. 1 - отчетеният ръст в разходите само за една година между 2016 и 2017 г. се равнява на 57,6%.

Фиг. 1

Източник: Национален статистически институт

Следващите данни на НСИ допълват картината на предпочитанията на българския турист като ясно сочат за засилен интерес, през 2017-2018 г., към туристическите пакети, за които се отделят все повече средства. Очевидно, поради своето удобство (както организационно, така и финансово) за пътуващите, те са предпочитани. Само между 2016 г. и 2017 г. се наблюдава повишаване на разходите за туристически пакети с 51 266 хил. лв., равняващи се на 127,9%.

Ръст се наблюдава и в разходите за туристически пътувания на населението извън пакети (382 112 хил. лв. повече през 2017 г. спрямо 2016 г. или 53,6%), който, макар и не толкова значителен, колкото е ръста при пакетите, все пак също е категоричен.

Фиг. 2 **Фиг. 3**

Източник: Национален статистически институт

В допълнение към това, Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България 2014-2030 г. (Актуализирана версия от 2017 г.) посочва, че повишаващата се финансова активност на българския турист е съпътствана и от други явления, характерни за туристите и в глобален мащаб. Те стават все по-инициативни, заинтересовани и изискващи спрямо продуктите и услугите, за които заплащат. Те все повече търсят сами информация и сравняват съдържание и цени на различни оферти и се възползват максимално от нарастващата конкуренция на туристическия пазар. Това, от своя страна, предполага по отношение на създаващите, управляващите и предлагащите туристически продукти и услуги, все по-голяма гъвкавост, следене и съобразяване с актуалните тенденции и търсене на местна специфика на продуктите и услугите, които да ги направят уникални и предпочитани на високо конкурентния пазар.

Във връзка с развитието на туристическия пазар в страната е важно да се проследи и интереса към него от страна на чуждестранните туристи. Данни на НСИ показват наличието на повишаващ се интерес и сред този сегмент, макар, че при него отчетеното покачване е значително по-плавно. Трендът му на покачване обаче е стабилен, сравнен с този при българските туристи. По време на анализирания период, реализираните от чуждестранни гости на страната нощувки са отчели ръст от 26%, а пренощувалите чужденци през 2018 г. са с 40% повече спрямо 2014 г. Факторите, довели до това са разнообразни. От една страна, това са независещи от България негативни обстоятелства – политически проблеми в конкурентни на страната пазари (Турция, Гърция, Италия), свързани с местната обстановка и мигрантската криза, които преориентират туристите към България, а от друга страна, това са редица положителни явления и приноси – финансовата и икономическа стабилизация след глобалната финансова криза, разкриването на нови линии на нискотарифни авиокомпании до столицата София и Черноморието, нарастването на инвестициите в туризма от българска страна (фактор за повишаване на качеството на продуктите и услугите), по-активната реклама на България като туристическа дестинация, активното участие на български туроператори и общини на международни изложения и конкурентните цени. Сериозността на положените усилия и движението на наблюдаваните трендове предполагат продължаващо нарастване на интереса на чуждестранните туристи към България като ваканционна дестинация.

Фиг. 4

Източник: Национален статистически институт

Същевременно, повишеният интерес към българския туризъм има и своето положително изражение върху заетостта в сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ в България, видно от Фиг. 5. При проследяване на процеса в периода 2013-2017 г. става ясно, че лицата, намерили заетост в сектора рязко са нараснали през последните две изследвани години (2016 г. и 2017 г.) като това представлява покачване от 7,7% за 5 години.

Фиг. 5

Фиг. 6

Източник: Национален статистически институт

Данните за човешките ресурси в сектора се допълват и от информацията за плавно повишаващите се разходи за персонал, нараснали в рамките на периода 2013-2017 г. с 35,7% - едно отлична перспектива не само за кариерно развитие на кандидатите за работа, но и възможност за борба с безработицата посредством повишаващите се възможности за заетост чрез нуждите от кадри в туризма.

Изводи

Данните по отношение развитието и търсенето в туризма в България показват едно все по-активно и с повишаваща се покупателно способност население, което се интересува от възможностите за качествено и интересно прекарване на свободното време като същевременно клиентите имат своите изисквания. Повишеното търсене на продукти и услуги води и до повишено набиране на кадри в сектора. Това е от ключово значение за икономиката в българските региони, области и общини, които, за да бъдат успешни във все по-конкурентния пазар на туризма, трябва текущо да анализират, развиват и надграждат своите туристически продукти.

Туризмът в Община Сливен

Актуалните данни за туризма в Община Сливен повтарят заключенията от редица стратегически документи - Регионален план за развитие на Югоизточен район за периода 2014 – 2020 г., Стратегия за развитие на Област Сливен 2014-2020 г., Интегриран план за градско възстановяване и развитие на град Сливен като център на агломерационен ареал 2014-2020 г. Всички те отчитат, че Община Сливен не е добре разпознаваема като туристическа дестинация и/или нейният туристически облик не е разработен в достатъчна степен.

Данни, предоставени от Община Сливен за целите на настоящата концепция за развитието на интегриран туристически продукт показват колебливи тенденции за периода 2013-2018 г. по отношение на броя пренощували лица в местата за настаняване. Все пак, положителен факт е, че след 2015 г. се наблюдава по-висок интерес сред гостите. По отношение на пълняемостта на местата за настаняване в Община Сливен се отчита тревожен тренд – през последните 3 години от периода тя отбелязва лек спад и варира около 13%. По данни от

Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България 2014-2030 г. (Актуализирана версия от 2017 г.), средното ниво на пълняемост на местата за настаняване в България през 2016 г. е около 29%, а по същото време в Община Сливен тя е едва 13% - ниво, по-малко от половината на средното за страната.

Фиг. 7

Фиг. 8

Източник: Община Сливен

Фиг. 9

Източник: Община Сливен

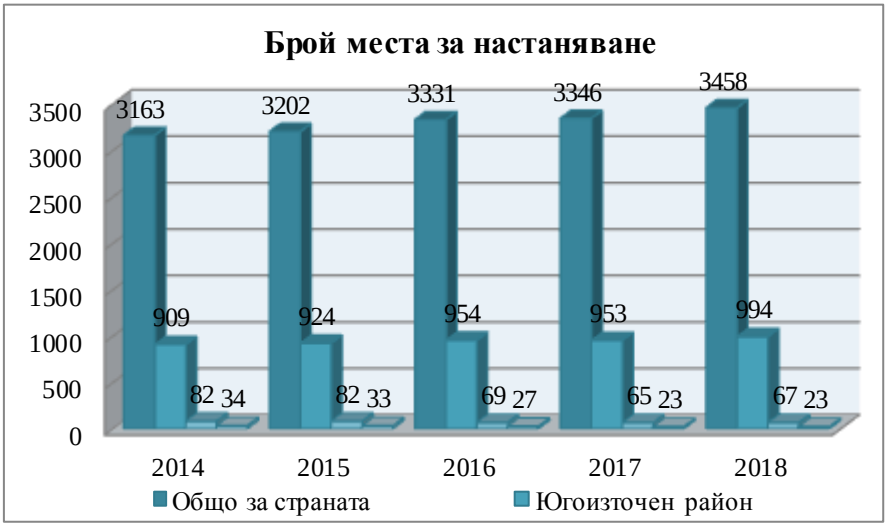
По отношение на броя на реализираните нощувки в общината, след 2014 г. е регистриран лек спад, но последните изследвани години (2015-2018 г.) показват едно стабилизиране и дори слабо нарастване на техния брой.

8. Ресурси за развитие на туризма

8.1. Материална база

Данните на Националния статистически институт потвърждават наблюденията, че Област Сливен и Община Сливен не следват общите положителни тенденции в българския туризъм – вместо общото нарастване, при тях се забелязва намаляване на функциониращите места за настаняване, което се дължи на общото по-слабо търсене от страна на туристите на Сливен като туристическа дестинация.

Фиг. 10

Източник: Национален статистически институт

Във връзка с направата на още по-детайлен туристически профил на Община Сливен ще проследим типологията на функциониращите места за настаняване.

Според Регистъра „Места за настаняване и заведения за хранене и развлечения“ на Министерство на туризма, към момента на изготвяне на настоящата концепция (първа половина на 2019 г.), повече от половината (53%) места за настаняване в общината са от първа категория като по този начин те предоставят само базови условия за престой. Вероятна причина за това е по-слабия интерес от страна на туристите към общината като дестинация и съответно насочването към нея на туристи с по-ограничени финансови възможности. Местата за настаняване от втора и трета категория от своя страна формират дял от общо 39%, а високият клас хотели с четири звезди са едва 8% от всички.

Фиг. 11

Източник: Регистър „Места за настаняване и заведения за хранене и развлечения“, Министерство на туризма

По данни на Националния статистически институт, местата за настаняване в Община Сливен с 1, 2 и 3 звезди отчитат спад в своя брой след 2015 г., което обаче не е валидно за тези с 4 и 5 звезди, които до същата година са били 2 и са се увеличили с още едно. По индикаторът за брой на пренощувалите лица отново след повратната за местния туризъм 2015 г. се наблюдава намаляване в техния брой при всички категории места за настаняване. Това е валидно както за нощувките на българските граждани, така и за чужденците в местата за настаняване с 1 до 3 звезди. Колкото до 4 и 5-звездните хотели в общината, при тях картината е по-различна - през 2016 и 2017 г.

българските туристи отчитат повишен интерес към тях, който обаче бележи спад през 2018 г. с 927 души (от 5 518 на 4 591). При чуждестранните гости обаче трендът е противоположен - спад сред техния брой е отчетен през 2017 г. (4 271 души), но на следващата 2018 г. тези туристи са с 532 повече. Самото съотношение на български спрямо чуждестранни пренощували лица е много различно за различните категории места за настаняване. При тези с 1 и 2 звезди българите през 2018 г. са 94% на 6% чужденци, при местата с 2 звезди последните достъпни данни са от 2016 г. когато българите са били 97% на 3% чужденци, а при хотелите с 4 и 5 звезди положението през 2018 г. е коренно различно - 51% българи на 49% гости от чужбина. Очевиден факт е, че местата за настаняване с най-висока категория са тези, където се настаняват чуждестранните туристи в Община Сливен.

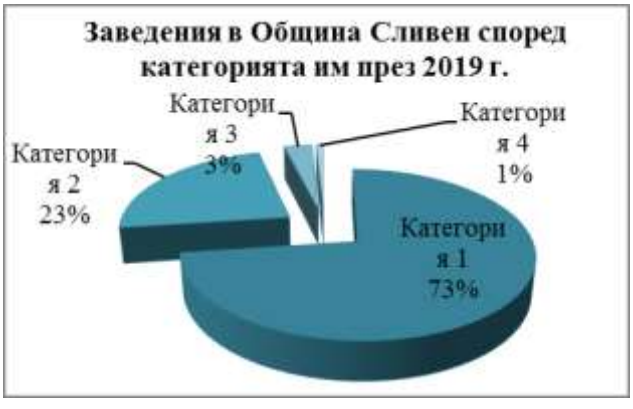
Друг важен индикатор за проследяване във връзка с местата за настаняване са приходите от нощувки. При тях също се забелязва повратна тенденция през 2015 г. когато те рязко спадат за местата за настаняване с 1 и 2 звезди, а спадът е особено значителен при тези с 3 звезди - от общо 665 693 лв. за българи и чужденци през 2015 г. на 138 727 само една година по-късно през 2016 г. При хотелите с 4 и 5 звезди отново тенденцията е съвсем различна - от приход от 1 162 830 лв. общо за български и чуждестранни гости през 2016 г. на следващата 2017 г. са достигнати нива от 1 204 101 лв. Важно е да се отбележи и, че хотелите от най-висок клас след 2017 г. отчитат спад в приходите от нощувки на български граждани (-16%), докато приходите от пренощувалите чужденци в тези хотели в същия период са скочили с 10% (от 684 095 лв. през 2017 г. на 754 864 лв. през 2018 г.). Показателно е и, че приходите от нощувки при местата за настаняване с 1, 2 и 3 звезди са над 90% от български граждани, докато през 2018 г. при хотелите с 4 и 5 звезди тяхната структура е противоположна - 63% са от чуждестранни гости, а 37% от български. Същевременно, по отношение на чужденците в тези хотели това е и покачване с 6% спрямо 2016 г.

От казаното дотук можем да обобщим, че всички категории места за настаняване в Община Сливен са отчели по-слабо представяне като брой гости и приходи след 2015 г., като хотелите с 1-3 звезди остават профилирани за български гости, а тези с 4 и 5 звезди имат свята стабилна посещаемост и дори повишаващ се интерес и приходи от страна на чужденците.

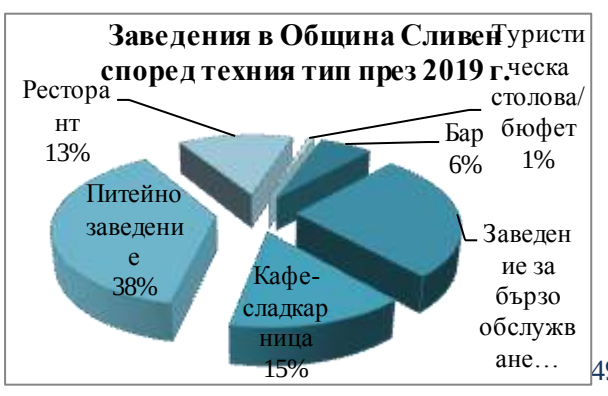
Колкото до локацията на местата за настаняване в Община Сливен, по информация на регистъра на Министерство на туризма, 59% от местата за настаняване през 2019 г. са ситуирани в гр. Сливен, 15% се намират в местността „Карандила“, равен дял (по 10%) са в Сливенски минерални бани и в с. Ичера и по 3% са в селата Злати войвода и Чинтулово. Тези данни сочат за висока концентрация на места за настаняване в центъра на общината – гр. Сливен и в 2 от основните туристически района – Карандила и Сливенски минерални бани, които са традиционно познати на туристите.

Профилът на Община Сливен като туристическа дестинация се допълва и от заведенията, които предлагат на гостите на града допълващи туристическите атракции възможности за приятно прекарване. Картината тук е сходна с тази при хотелите, а именно – 73% от заведенията са от първа категория, общо 26% са втора и трета категория, а 1% са четвърта.

Фиг. 12

Фиг. 13

Източник: Регистър „Места за настаняване и заведения за хранене и развлечения“, Министерство на туризма

През 2019 г. най-голям е делът на питейните заведения (38%), следван от заведенията за бързо обслужване (27%), кафе-сладкарниците (15%), ресторантите (13%), баровете (6%) и туристическите столови (1%). Според регистъра на Министерство на туризма, 80% от заведенията в общината се намират в гр. Сливен, 3% са в с. Чинтулово, по 2% в Сливенски минерални бани и с. Самуилово. Останалите заведения са разпръснати из селата в общината.

Изводи

Изводите, въз основа на проведения анализ, представят Община Сливен като недобре развита туристическа дестинация, което обуславя нейното представяне по отношение на броя места за настаняване (намаляващи с годините), тяхната преобладаващо ниска категория, високата им концентрация в гр. Сливен като център на развитие, нисък дял на ресторантите, (което предполага, че гостите на общината не са голям брой и/или поради финансови причини се насочват към заведенията за бързо хранене). Всички тези констатации налагат и необходимостта от предприемане на специални мерки от страна на Община Сливен за подпомагане развитието й като туристическа дестинация, която да се присъедини трайно към успешните тенденции в българския туризъм и да споделя ползите от тях. Разработването и изпълнението на настоящата Концепция за интегриран туристически продукт е ключова в това отношение.

8.2. Туристически сдружения и клубове

Развитието на туризма е важно да бъде подкрепяно и от различни браншови сдружения, които обединяват около себе си както специалисти, така и любители на туризма. Тези сдружения имат потенциал чрез формални и неформални механизми да извършват допълваща популяризирането на дестинацията дейност чрез обмен на информация между членовете и симпатизантите и чрез организиране на разнообразни събития - исторически възстановки, походи, събори. По данни на Регистъра на регистрираните туристически сдружения към Министерство на туризма, през 2019 г. на територията на Община Сливен функционират 2 туристически дружества – „Туристическо дружество 100-те войводи“ и „Туристическо дружество Сини камъни – Сливен“.

„Туристическо дружество 100-те войводи“ има свой уебсайт www.stotevoivodi.com, където всеки заинтересован може да получи информация за неговата цел (създаването на условия за упражняване на туризма в различните му видове и форми, насочен към активен отдих сред природата; развитие на ориентирането, алпинизма и спелеологията, велотуризъм, воден туризъм, еко туризъм, спорт и туризъм за всички, туристическа самодейност и други, за привличане на повече млади хора към тези дейности в свободното им време. Чрез туризма дружеството съдейства на държавата и общината за осъществяване на тяхната социална политика за укрепване здравето на населението и особено на младежта за общуване с природата за нейната защита и опазване; за възпитание в общочовешки ценности.) и дейности - отбелязване на традиционни празници, почистване на туристически пътеки, организиране на планински преходи, маратони, чествания. Дружеството също така строи, поддържа и стопанисва хижи, заслони, домове, спални, къмпинги, радиотелефонна мрежа, спортно-туристическа база, съоръжения, маршрути, екопътеки; извършва маркировка и обезопасяване на туристически маршрути и пътеки и се грижи за поддържането им; във взаимодействие с планинската спасителна служба се грижи за осигуряване безопасността на туристите в планината; подпомага инвеститори за подобряване използването на туристическата и спортно-туристическата база и съоръжения за предлагане на по-качествени туристически услуги; разработва проекти; произвежда и предлага услуги и стоки, свързани

със социалния туризъм, туристическата база и обучението на кадри; създава младежки туристически клубове и др.

„Туристическо дружество Сини камъни – Сливен“ също има своя страница в интернет на адрес www.skoclub.com, както и профил в социалната мрежа Фейсбук. Дружеството разполага със секции по алпинизъм, спортно катерене, спелеология и пешеходен туризъм сред всички възрастови групи. То също така организира масови прояви и състезания за деца и младежи, в които вземат участие гости от страната и чужбина. Към дружеството функционира и Спортен клуб по Ориентиране „Сини камъни“ – Сливен. Клубът е създаден през 1969 г. и е насочен към подготовка на ориентировачи с инструктори. Основават се и групи по ориентиране в училищата, редовно се организират градски състезания.

8.3. Общински дейности в подкрепа на туризма

Политиката, която провежда Община Сливен, както и наличната подкрепяща инфраструктура са от голямо значение за развиването и промотирането на общината като туристическа дестинация.

8.3.1. Консултативен съвет по туризъм към Община Сливен

Консултативният съвет по туризъм е създаден през 2006 г. През 2016 г. той провежда своето първо заседание след години на прекъсване (последното заседание преди това е от 2013 г.). Сред задачите му е разработването на туристическия информационен сайт - http://www.infotourism.sliven.bg/, който вече функционира успешно, инициирането на политики и мерки и отчитането на напредъка по годишната Програма за развитие на туризма.

8.3.2. Туристически информационен център към общината

Към момента в Община Сливен липсва реален (физически обект) Туристически информационен център (ТИЦ). Налично е предвидено за целта помещение в сградата на общината, което ще бъде обзаведено и оборудвано в рамките на настоящия проект и ще влезе в изпълнение на своите функции.

8.3.3. Сайтът Инфотуризъм

Сайтът http://infotourism.sliven.bg/actual/index.htm понастоящем изпълнява функциите на ТИЦ. Той е с атрактивна визия, като същевременно е изключително практически насочен към нуждите на туристите, на които предлага информация за културно-историческото наследство на общината, за текущите събития, местата за настаняване, природните забележителности, местните атракции и дори предложения за организация на тиймбилдинги в Сливен. Налична на сайта е и информация за различни, непряко свързани с туризма услуги като полезни телефони, координати на таксиметрови компании, аптеки и др. Сайтът притежава версии освен на български език и на английски и руски език за улеснение на чуждестранните гости на Община Сливен.

8.3.4. Информационно-посетителски центрове към Природен парк „Сините камъни“

Дирекция на Природен Парк „Сините Камъни“ разполага с два информационно-посетителски центъра - „Хайдушка пътека“ и „Карандила“. Те изпълняват дейности по представяне на защитената територия, повишаване познанията на хората за стойността и значението на биоразнообразието, за разбиране проблемите по опазване на природната среда и подпомагане на посетителите в избора на туристически маршрути, програми и образователни дейности. В центровете се предлагат информационни материали, брошури, туристически указатели и книги, каталози и картички, туристически карти, видеокасети, CD, сувенири. Там могат да се направят резервации за настаняване в хотелите и почивни бази на

територията на парка и Община Сливен. В информационно-посетителските центрове се поставя печат за 100-те национални туристически обекта.

В периода 2012-2016 г. в изпълнение на проект „Устойчиво управление и устройство на природен парк „Сините камъни“ с бенефициент Дирекция на Природен парк „Сините камъни“, финансиран по ОП „Околна среда“ 2007-2013 са създадени информационни точки в околопарковите села, като са ремонтирани помещения общинска собственост. В с. Сотиря, с. Калояново и с. Ичера информационните точки се намират в сградите на кметствата, а в с. Глушник информационната точка на природния парк е в сградата на старото училище. В рамките на проекта е ремонтиран и оборудван Информационно – посетителски център „Хайдушка пътека“, намиращ се в градска вилна зона, по пътя към Долна лифтена станция и е изграден Природозащитен туристически център „Сините камъни“, в които се провеждат образователните дейности на парка и се помещава Дирекцията на Природен парк „Сините камъни“.

Информационно-посетителският център „Карандила“ в м. Карандила е изграден по проект „Възстановяване популацията на лалугера като основен елемент за поддържане благоприятния консервационен статус на приоритетни тревни хабитати и популации на хищни птици в Природен парк „Сините камъни“ в периода 2009-2013 г. по ОП „Околна среда“ 2007-2013.

8.3.5. Културен календар

В изследвания за целите на настоящата Концепция за интегриран туристически продукт времеви период 2013-2019 г. Община Сливен активно е разработвала богати годишни културни календари, които придават характерен облик на общината, въз основа на нейното културно-историческо и природно наследство, обогатявайки обществения живот в населените места, но и привличайки български и чуждестранни гости. Тези дейности показват спецификата на общината в туристическо отношение, което не би било възможно единствено разчитайки на обектите за настаняване и забележителностите.

За всяка от годините в периода 2013-2019 г. е наличен Културен календар, който и включва програма по месеци за отбелязване на национални празници, исторически годишнини, народни обичаи, събори, фестивали, конкурси и др. Постоянните инициативи са Празникът на мартеницата и на любителското творчество, Регионалният събор на маскарадните игри, Фолклорният събор „Кермен“, Съборът-надпяване на клубовете на пенсионерите „Карандила пее“, Традиционният фолклорен събор на каракачаните, Фестивалът на стоте войводи и др.

8.3.6. Кампании на Община Сливен в подкрепа на туризма

През 2016 г. Община Сливен инициира и реализира популярната туристическа кампания „Стани приятел на Сливен“, по която туристът получава безплатно карта, в която събира печати от посещенията си във включените в нея обекти (РИМ-Сливен, Къща-музей „Хаджи Димитър“, Къща-музей „Сливенски бит“, Антична крепост Туида, ХГ „Димитър Добрович“, Къща „Миркович“, Зала „Сирак Скитник“, Къща-музей „Добри Чинтулов“, Музей на текстилната индустрия и туристически информационен център на ПП „Сините камъни“). При събиране на всички печати, туристът може да сканира картата и да я изпрати на електронната поща на сайта www.infotourism.sliven.bg за участие в томбола с награди. През 2017 г. Министерство на туризма на своя сайт посочва кампанията като добра практика.

През 2017 г. Община Сливен се присъединява към платформата „iLoveBulgaria“ - новият интерактивен гид на България, разработен съвместно с Министерство на туризма. Същата година с решение на Консултативния съвет по туризъм е променено работното време на всички музеи в Общината, за да посрещат туристи през всички дни от седмицата, без почивен ден и са проведени два инфотура за работещите в сферата на туризма – „Устойчивият туризъм – инструмент за развитие“ и „Сливенското вино - аромат и вкус“.

8.3.7. Проекти и продукти в подкрепа на туризма

Община Сливен е изпълнила като бенефициент следните проекти в областта на туризма, които настоящата Концепция за интегриран туристически продукт ще използва като своя база за развитие:

- **Възстановяване на път, общинска собственост, до историческата крепост „Туида", чрез изграждане на защитно съоръжение за укрепване на активна част на срутище**

Номер на договора за финансиране: BG161PO001/1.4-04/2009/006

Финансираща програма: ОП „Регионално развитие" 2007-2013 г.

Роля на Община Сливен: БенефициентНачало на проекта: 2010-02-05

Край на проекта: 2012-09-06

Изпълнени дейности:

Изграждане на защитно съоръжение за укрепване активна част на срутище. Линейният обект (подпорна стена) е ситуиран в местност до гр. Сливен, западен край на селищно образувание „Изгрев" („Хисърлъка"), в рамките на път общинска собственост с номер на имот 67338.422.70 по кадастралната карта на гр. Сливен. Извършено е изграждане на укрепителна подпорна стена от габиони, запълнени със скална баластра и изграждане на отводнителна система.

- **Интегриран проект за благоустрояване на парк „Юнак" в гр. Сливен**

Номер на договора за финансиране: BG161PO001/1.4.-5/2009/022

Финансираща програма: ОП „Регионално развитие" 2007-2013 г.

Роля на Община Сливен: БенефициентНачало на проекта: 2011-06-23

Край на проекта: 2014-03-06

Обща цел: Да се подобри качеството на живот и работа и привлекателността на град Сливен, чрез интегрирано подобряване на екологичните условия, парковата среда и възможностите за отдих, спорт и прекарване на свободното време на жителите и посетителите в една от основните зелени зони на града – парк Юнак.

Специфични цели:

- Подобряване на физическия аспект на градската среда в гр. Сливен, чрез подобряване на парковата среда в парк Юнак;
- Подобряване на цялостния облик на град Сливен, чрез концентрация на ресурси и цялостно възстановяване на зелените площи в парк Юнак;
- Подобряване на възможностите за отдих, игра, спорт и прекарване на свободното време на жителите и посетителите на града, чрез изграждане на алейна мрежа, детски площадки, и зони за отдих и спорт на открито;
- Повишаване на безопасността и сигурността на жителите и посетителите на града, чрез поставяне на парково осветление и видео наблюдение в обектите на интервенция.
- Интеграция на хората с физически увреждания, чрез подобряване на достъпа до архитектурната среда в парк Юнак;
- Преодоляване на социалната изолация и изолацията на ромското население в гр. Сливен чрез превръщането на парк Юнак в свързваща зона между централната градска част и заобикалящите го квартали.

- **Проект „Пътуване през времето, във времето и с времето - интегриран проект за развитие на природни, културни и исторически атракции и туристическа инфраструктура в Сливен“**

Номер на договора за финансиране: BG161PO001/3.1-03/2010/028

Финансираща програма: ОП „Регионално развитие“ 2007-2013 г.

Роля на Община Сливен: Бенефициент

Начало на проекта: 2012-01-05

Край на проекта: 2014-01-05

Цели на проекта:

Общата цел на проекта е да допринесе за подобряване, обновяване и доразвиване на съществуващите туристически атракции на територията на гр. Сливен, както и да се възстанови, укрепи и развие културно-историческата забележителност - историческата крепост „Туида” като цялостен и атрактивен туристически продукт.

Проектът касае възстановителни, укрепителни, строителни и озеленителни дейности, както и мероприятия по популяризиране на крепостта „Туида”. Изготвянето на проекта има за цел да осигури съхранението на крепостта и превръщането й в една от забележителните туристически атракции на града за жителите на град Сливен и за неговите гости.

Специфичните цели са:

1. Реализиране на мерки за обединяване, съхранение, обогатяване и развитие на крепостта „Туида” и превръщането и в туристическа дестинация;

2. Обучение на необходимия персонал, който да обслужва атракцията;

3. Подобряване на маркетинга и рекламата на обекта.

По проект се оформят три зони на интервенция.

Зона 1 – главен подход към атракциите посредством улици, паркинги, кътове за почивка.

Зона 2 – буферна зона и служи като преход от съвременната градска среда към античната част на обекта. Главно при входа се ситуират кътове за почивка, лапидариум (разположено на открито място, където са подредени камъни с археологическо значение – статуи, каменни плочи с епиграфи, архитектурни детайли като колони, фризове и акротерии), тревни площи, зони за прегрупиране на туристически маси.

Зона 3 – всички археологически обекти вкл. и крепостните стени.

Основни дейности:

- Реставрация, консервация и експониране на всички детайли към момента.
- Техническо оборудване за оформяне на официалните туристически маршрути. Изграждане на: форум; летен театър, място за отдих, информационен център, осветление, кът и 18 паркоместа.
- Обучение на необходимия персонал, който да обслужва атракцията.

- **Проект „Регион Сливен – кръстопът на традиции, култури и епохи“**

Номер на договора за финансиране: BG161PO001/3.2-02/2011/024

Финансираща програма: ОП „Регионално развитие“ 2007-2013 г.

Роля на Община Сливен: Бенефициент

Партньори: Община Котел, Община Твърдица

Начало на проекта: 2012-08-13

Край на проекта: 2014-08-13

Цели:

Основната цел на проекта е да подпомогне за увеличаването интереса на туристите към територията на общините Сливен – Котел – Твърдица, което ще допринесе за диверсификация на туристическия продукт, по-равномерно разпределение на ползите от туризма. Резултат от реализацията на проекта е повишаване на конкурентоспособността и ефективността на туристическия сектор на района чрез ефективно използване и съхранение на наличните природни и антропогенни ресурси в съответствие с потребностите за устойчиво развитие на туризма.

Специфични цели:

- Превръщане на района в туристическа дестинация с по-висок клас и качество;
- Съхраняване, опазване и подобряване качествата на туристическите ресурси, в това число природни, културни и антропогенни;
- Нарастване на приходите от международен туризъм;
- Увеличаване дела на вътрешния пазар;
- Нарастване на посещенията като общ брой и в неактивния сезон;
- Разширяване позициите/установяване на целевите пазари;
- Насърчаване развитието на културен и еко- туризъм,

Осъществяването на проекта води до преки положителни ползи за туристическия сектор:

- Повишаване броя на туристите чрез подходящо съчетание на наличните възможности и тяхното популяризиране пред съществуващи и нови целеви групи, както с промяна на имиджа на дестинацията – не само за културни посещения, но и за ваканции и специализиран туризъм, повишаване на абсолютния брой туристически посещения в региона;
- Популяризиране на региона като ваканционна дестинация и повишаване на разпознаваемостта на туристическите атракции, възможностите за анимация, както и предлагането на съответстващ туристически продукт, ще допринесат за удължаване на средния престой на туристите и повишаване на средните приходи от турист.
- Предложеният туристически продукт води до намаляване диспропорциите в годишен план, като осигури туристическото търсене към по-ниски периоди – март-април, юли-август, октомври-ноември. Активен инструмент за това са културният календар и събитията.
- Подобрение на териториалното разпределение, като чрез туристическия продукт в рамките на региона: (i) се намали концентрацията на нощувките в Сливен в посока Котел и Твърдица; (ii) се намали концентрацията в градските центрове за сметка обектите в малките населени места и курортните местности;
- Като резултат от подобрените характеристики на туристическия поток ще бъдат генерирани икономически ползи - повишаване на приходите от туризъм, в т.ч. на приходите от местните данъци и такси, повишена заетост и т.н.

Ползи за регионалното развитие:

- Активизираното туристическо развитие провокира разширяване на стойностната верига на туризма чрез генериране на ангажираност и потребление в свързаните

сектори и обществени сфери, т.е. разпределяне на икономическите ползи сред по-широки кръгове от местното население;

- Чрез реализирането на туристическия продукт се осигурява инструмент за съхранение и използване по устойчив начин на културното и природно наследство на региона;
- Натоварването с туристическа функция на малките населени места ще допринесе за преустановяване на миграционните тенденции и съхраняване на местния начин на живот;
- Повишената популярност като туристическа дестинация подобрява цялостния имидж на региона като място за почивка, за живеене и за инвестиране.

- **Проект „Зелени, достъпни и активни пешеходни зони”**

Номер на договора за финансиране: BG161PO001-1.4.09-0001

Финансираща програма: ОП „Регионално развитие“ 2007-2013 г.

Роля на Община Сливен: Бенефициент

Начало на проекта: 2013-05-20

Край на проекта: 2015-12-20

Цели на проекта:

Целта на проекта е подобряване на физическия и екологичен аспект на средата, създаване на условия за интегриране на групите в неравностойно положение, повишаване на безопасността и превенция на риска.

Специфични цели:

1. Изпълнение на интегрирани мерки за градско възстановяване и развитие, в приоритетен и ключов за град Сливен териториално и функционално обособен участък от градската среда, чрез директно въздействие върху инфраструктурните и екологични условия, с цел подобряване качеството на живот на жизнената и работна среда;

2. Повишаване привлекателността на региона за посетители и външни инвеститори;

3. Интегриране на групите в неравностойно положение, посредством създаване на достъпна архитектурна среда и подобряване достъпа до административни и социални услуги;

4. Интегриране на етническите малцинства, вкл. и ромите, с оглед преодоляване на социалната им изолация;

5. Превенция на риска, посредством повишаване безопасността и подобряване сигурността на участъка, обхванат от проекта.

Основни обекти на интервенция:

- Площадни пространства около сградата на Община Сливен
- Пешеходна зона от „Стария бряст” до НТС
- Пешеходна зона от площад „Д. Желязков – Фабрикаджията (нтс) – до градински мост
- бул. „Цар Освободител” от кръстовище с бул. „Цар Симеон” до връзката с ул. „Великокняжевска”
- Площад „Хаджи Димитър” – източна част
- Площад „Хаджи Димитър” – западна част

- **Проект „Подобряване на градската среда на Сливен“**

Номер на договора за финансиране: BG16RFOP001-1.015-0002

Финансираща програма: ОП „Региони в растеж“ 2014-2020 г.

Роля на Община Сливен: Бенефициент

Начало на проекта: 2017-01-13

Край на проекта: 2019-01-13

Проектът предвижда рехабилитация и благоустрояване на поречията на р. Асеновска и на обществени озеленени площи за широко ползване и междублокови пространства в кв. "Република" – алейна мрежа и алеи за велосипеди, изграждане на детски площадки, мултифункционално спортно игрище и фитнес на открито, малък паркинг, обществена тоалетна, поставяне на алейно и градинско осветление, озеленяване на площи и монтаж на охранителни камери.

- **Проект „Интегриран градски транспорт, гр. Сливен“**

Номер на договора за финансиране: BG16RFOP001-1.015-0003

Финансираща програма: ОП „Региони в растеж“ 2014-2020 г.

Роля на Община Сливен: Бенефициент

Начало на проекта: 2017-01-13

Край на проекта: 2021-01-13

Основна дейност на проекта е цялостното подновяване на автобусния парк, чрез закупуване на 27 дизелови автобуса. Внедряването на Интегрирана билетна система с билети за еднократно пътуване, билети за пътуване по време и абонаментни карти цели улесняване на гражданите и водачите. Превозните документи ще могат да бъдат закупувани в 11 пункта за продажба на билети и карти. Тяхната валидност ще бъде проверявана в устройства, монтирани във всички превозни средства.

С цел осигуряване на точна информация за пристигането на превозните средства ще бъде изработена система за информиране на пътниците в реално време, достъпна и в интернет. По всички спирки ще се монтират табла с маршрутната схема на градския транспорт, като на най-натоварените от тях и в новите превозни средства таблата ще бъдат електронни, предоставящи информация в реално време.

За повишаване атрактивността на градския транспорт е оптимизирана маршрутната мрежа, като вариантът, включен в проекта предвижда 1 тролейбусна и 9 автобусни линии. Във връзка с това ще бъдат изградени 16 нови спирки. Всички спирки ще бъдат с осигурен достъп за инвалидни колички и оформени зони за слизане и качване на пътниците. Предлаганата маршрутна мрежа включва 8 крайни спирки, 4 от които са оборудвани с места за почивка на водачите.

За увеличаване на дела на пътуванията с велосипед са предвидени средства за изграждане и обособяване на велоалеи, в т.ч. поставяне на обозначителна маркировка и знаци, ремонт на тротоарни и пътни настилки, монтаж на стойки за велосипеди.

Последният компонент от проекта включва ремонт на сервизната база на превозвача, доставка на гаражно и сервизно оборудване.

Изводи

Община Сливен извършва редица дейности и инициативи в подкрепа развитието на туризма като Консултативен съвет по туризъм, сайтът Инфотуризъм и посетителски центрове в ПП „Сините камъни“, ежегодни културни календари и кампании за стимулиране на туризма и повишаване атрактивността на туристическите обекти. На територията на общината функционират и две туристически сдружения, които изпълняват подпомагаща по отношение на туристическата активност роля. Община Сливен е реализирала и понастоящем е в процес на изпълнение на редица проекти, които подобряват състоянието на конкретни туристически

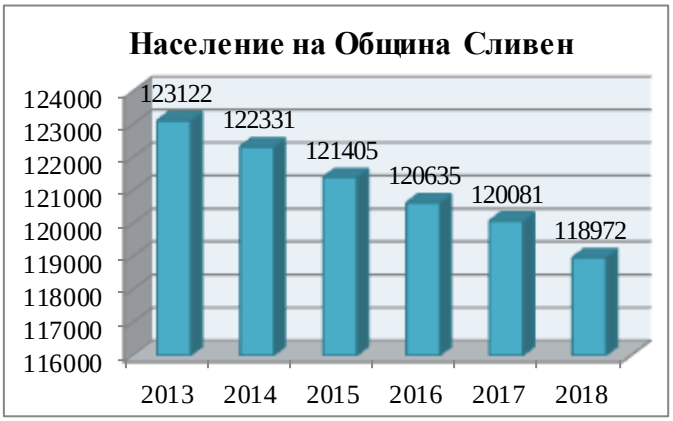
обекти или допринасят за цялостното подобряване на градската среда, услугите и възможностите за отдих, от които гостите на общината могат да се възползват.

8.4. Човешки ресурси

Наличните човешки ресурси са от ключово значение за реализирането на всяка една политика и затова е важно да се проследят някои основни техни характеристики по отношние на Община Сливен и във връзка с туризма.

8.4.1. Население

Фиг. 14

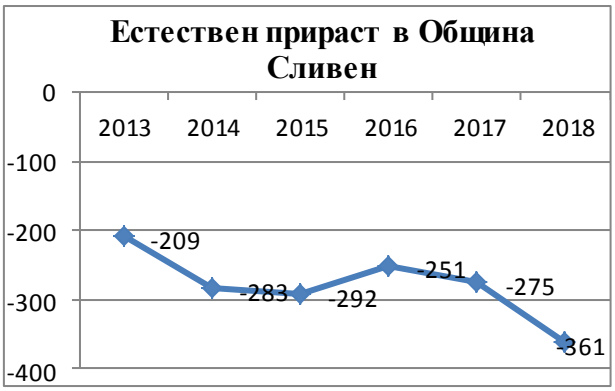
Населението на общината като брой е намаляващо (, в синхрон с тренда на национално ниво). Това, което го отличава от случващото се в национален мащаб е неговата скорост, която е малко под средната за страната. Докато по данни на НСИ населението на България е намаляло в периода 2013-2018 г. с 3,3%, това на Област Сливен е намаляло с 3,8%, а населението на Община Сливен – с 3,3%.

Източник: Национален статистически институт

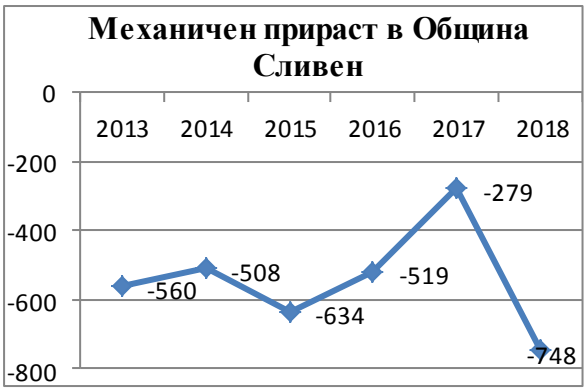
По отношение на естественият прираст (разликата между родени и починали) в Община Сливен, то той е отрицателен (т.е. повече починали), както това е и на национално ниво като след 2013 г. за съжаление се наблюдава неговото нарастване (повишава се разликата между родени и починали в полза на вторите).

Механичният прираст (разликата между заселени и изселени) също е отрицателна, както се наблюдава и на национално ниво, но за разлика от отчетеното средно равнище за страната, в Община Сливен през 2015 г. е отбелязано съществено нарастване на индикатора, което е много по-слабо осезаемо на национално ниво. В края на изследвания период през 2018 г. се забелязва ново чувствително нарастване на стойността на индикатора, говорещо за увеличаване на разликата между броя на напускащите и броя на заселващите се в общината, дължащо се на повишаващ се брой на изселените.

Фиг. 15

Фиг. 16

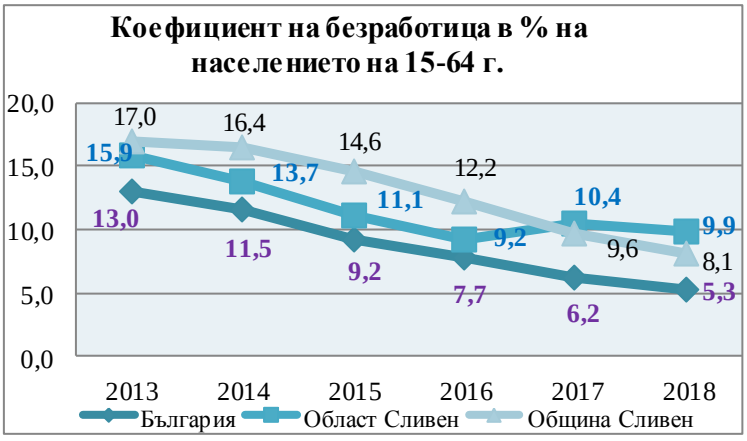
Източник: Национален статистически институт

Това е негативна индикация за Община Сливен, която показва притеснителни демографски тенденции, резултат от икономическата обстановка. Този факт, от своя страна сочи за сериозната нужда от прилагане на мерки в подкрепа на икономическия растеж, като такива ще бъдат изпълнени по настоящата Концепция за интегриран туристически продукт на Община Сливен.

8.4.2. Коефициент на безработица

В контекста на настоящата Концепция за интегриран туристически продукт на Община Сливен е важно да бъде проследен и коефициентът на безработица в общината. От една страна, той има отношение към настоящата социално-икономическа ситуация на местното население и съответно към възможността му да се ползва от някои от туристическите и рекреационни обекти като заведения и лифта в Природен парк „Сините камъни“. Данните за индикатора показват категорично намаляваща безработица в общината, която е спаднала с 8,9% за последните 6 г. до ниво от 8,1% през 2018 г. Националното ниво на коефициента на безработица за последната година е 5,3%, а това на областно ниво - 9,9%. Видно е, че процентът на безработица в Община Сливен е по-висок от този за страната, но е положително, че тенденцията на намаляване поне е споделена.

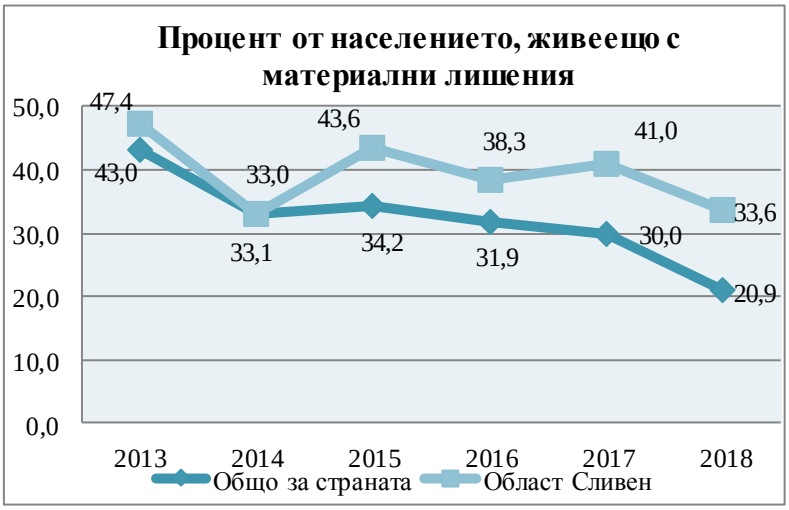
Фиг. 17

Източник: Национален статистически институт и Дирекция „Бюро по труда“ - гр. Сливен

Другата гледна точка, от която е важно да бъде разгледан индикаторът за безработица е свързан с нуждите на местното население и икономиката от повишаване на заетостта, които нужди ще бъдат адресирани от настоящата Концепция за интегриран туристически продукт. Сред нейните цели са повишаване на растежа в сектора на туризма в Община Сливен (ръст на броя на посетителите на туристическите обекти и пренощувалите лица в местата за настаняване и приходите от тях) чрез подобряване на туристическата база в и около туристическите обекти, както и посредством разработване на нови туристически пакети, предлагане на алтернативни форми на туризъм и маркетиране на интегрирания туристически продукт. Всеобхватността на изброените мерки ще доведе до повишаване на търсенето на туристическите продукти и съответно ще доведе до осигуряване на нова заетост за местното население на Община Сливен.

Фиг. 18

Източник: Национален статистически институт

Друг допълващ индикатор, който е показателен за възможностите за потребление на населението в България и в Област Сливен е процентът на хората, живеещи с материални лишения. По информация на НСИ, този процент на национално ниво към

2018 г. е 20,9%, а за Област Сливен – 33,6%. И двете нива сами по себе си са обезпокоителни, но впечатление прави факта, че докато за България като цяло тези хора намаляват през последната отчетена година, в Област Сливен те са се увеличили само за 1 година с 2,7%.

Данните за България по отношение на настоящата Концепция означават, че нараства броят на потенциалните български туристи, които стават таргет за маркетинга на туристическия продукт. За Област Сливен данните означават, че все още има значителен дял от местното население, което се нуждае от подобряване на своето социално-икономическо положение, за което изпълнението на Концепцията ще спомогне посредством повишаване на заетостта и увеличаване на приходите чрез привличане на туристи/клиенти в туристическите обекти, местата за настаняване и хранене.

8.5. Капацитет за управление на проекти

Капацитетът на Общинска администрация-Сливен е един от ключовите ресурси, които трябва да бъдат разгледани във връзка с изпълнението на проекта за интегриран туристически продукт на общината, част от който е и настоящата Концепция.

Община Сливен е доказала своя административен капацитет в успешно управление на реализираните проекти през сегашния и изминалия програмни периоди.

Съставът на екипа за изпълнение на проекта ще бъде определен в съдържанието на електронния формуляр за кандидатстване по ОПРР 2014-2020 в информационната система ИСУН 2020.

Със заповед да кмета на Община Сливен ще бъде възложено на **вътрешен експертен екип** управлението на настоящия проект. Екипът ще включва ръководител и достатъчен брой експерти, притежаващи необходимите за осъществяването на проекта опит и експертиза.

Изпълнението на проекта ще бъде подкрепено и от работата на конкретни звена в администрацията. Сред тях са:

Отдел „Общинско развитие, проекти и програми“[2], (с 8 служители), чиито функции включват:

- Осъществяване на координацията при разработването на краткосрочни, средносрочни и дългосрочни планови и стратегически документи;
- Изготвяне на анализи, прогнози и експертни оценки при подготовката и изпълнението на общинския план за развитие и на програмата за управление на Община Сливен за съответния мандат;
- Координиране изготвянето на доклади за изпълнението на общинските стратегически документи;
- Извършване на проучвания и подготовка на информации за възможностите за финансиране на проекти от фондовете на ЕС и други източници;
- Координиране управлението и мониторинга на проектите на общината, финансирани от фондовете на ЕС и/или други финансови инструменти;
- Анализиране и отчитане на напредъка при реализацията на проекти, финансирани от фондовете на ЕС и/или други финансови инструменти;
- Поддържане и съхранение на досиета и водене на регистър на разработени проекти, на проекти в процес на реализация и приключили проекти;
- Осигуряване на публичност и прозрачност относно получените средства по фондовете на ЕС, международни финансови институции и други донорски програми;
- Организиране и координиране на подготовката и разработването на проектни предложения за финансиране на компоненти на общинската инфраструктура по

[2] Устройствен правилник на общинската администрация на Община Сливен, в сила от 01.04.2016 г.

Оперативните програми, Структурните и Кохезионния фондове на ЕС и други финансови инструменти;
- Методическо подпомагане на звената за изпълнение на инвестиционни проекти, свързани с модернизиране на общинската инфраструктура;
- Координиране включването на общината в партньорски проекти на национално ниво;
- Поддържане на регистър на изпълнените и в процес на изпълнение международни проекти с участието на Община Сливен;
- Осъществяване на дейностите по съфинансиране на проекти на неправителствени организации.

Функциите на **Отдел „Международно сътрудничество и инвестиции“,** (с 6 служители) включват:

- Подпомагане ръководството при осъществяване на политиката за развитието на общината, относно международното сътрудничество, привличането на инвестиции и туризма;
- Подпомагане кмета при представляването на общината пред международните органи и организации и изпълнява и координира изпълнението на задълженията на Община Сливен, произтичащи от членството й в тях;
- Работи по създаване на публично-частни партньорства и установява контакти с други общини и международни организации за съвместно участие в проекти;
- Организиране и участие в осъществяването на контакти на Община Сливен с представители на институции на Европейския съюз и международните институции с цел проучване на възможностите за финансиране на инвестиционни проекти;
- Разработване и координиране на програми за международно сътрудничество с побратимените градове на Община Сливен, както и предложения за нови международни партньорства;
- Координиране участието на Община Сливен в организации, мрежи и инициативи на международно и европейско ниво, координира изпълнението на поетите ангажименти;
- Участие в осъществяването на връзките на общината със сродни общини от други страни с цел сътрудничество и обмяна на добри практики;
- Участие в подготовката и изработването на стратегията за развитие на общината, относно международното сътрудничество, развитие на инвестициите и туризма;
- Събиране на статистическа информация, създаване и поддържане на информационна база данни за туризма на територията на общината;
- разработване и координиране на изпълнението на годишната програма за развитието на туризма.

Дирекция „Образование, култура и връзки с обществеността“ (с 11 служители), в областта на културата:

- Подготвя и организира изпълнението на общинската културна програма, на международните, национални и местни конкурси, фестивали и други прояви, включени в него;
- Подпомага и координира дейността на културните институти и на гражданите по създаването, разпространението и опазването на културните ценности, съхранението на паметниците на културата, традициите и обичаите;
- Осъществява финансирането на дейността на културните звена и институти, включени към общинския бюджет и такива на смесено финансиране с Министерство на културата;
- Съдейства за развитието на международния културен обмен;
- Подготвя годишната програма за развитие на читалищната дейност в общината и
- Контролира изпълнението й;

- Предприема мерки за опазване на културно-историческото наследство съвместно с Министерството на културата и др.

Освен служители на посочения по-горе дирекция и отдели, в реализацията на настоящия проект за интегриран туристически продукт на територията на Община Сливен ще бъдат привлечени и експерти от други общински дирекции/отдели, които да упражняват специфични функции в рамките на различните етапи от осъществяване на проектния цикъл.

Служители с подходящите опит и експертиза са тези от:

Дирекция „Правна“, респ. експерти от отделите: „Правно-нормативно обслужване“ (с 6-ма служители) и „Обществени поръчки“ (с 3-ма служители) имат отношение към законосъобразното изпълнение на проектните дейности, провеждането на процедурите за възлагане на обществени поръчки, сключването и изпълнението на договорите с външни изпълнители за осъществяване на проектните дейности.

Дирекция „Счетоводство и контрол“, респ. експерти от отделите: „Счетоводство“ (с 11 служители) и „Методология и контрол“ (с 18 служители) имат отношение към законосъобразността на счетоводната политика на общината, в съответствие с разпоредбите на нормативната уредба; извършването на счетоводното отчитане; изготвянето на платежни документи; контрола при разходването на финансови средства и тяхното отчитане, и пр.

Отдел „Общинска икономика и защита на потребителя“ (с 8 служители), доколкото част от нейните функциите са свързани с туризма, в т.ч:

- извършване на процедурите по категоризация на заведенията за хранене и развлечения, на средствата за подслон и на местата за настаняване;
- водене на регистър на категоризираните туристически обекти на територията на общината;
- упражняване на контрол за спазването на законодателството в областта на туризма.

Отделът има функции и в областта на транспорта, на безопасността и организацията на движението.

Тъй като интегрираният туристически продукт предвижда извършване и на СМР за някои от обектите, а също така включва исторически места на територията на Природен парк „Сините камъни“, в екипа за управление на проекта могат да бъдат привлечени още и служители на др. отдели, като напр.:

Отдел „Строителен контрол“ (със 7 служители), чиито функции включват:

- Контрол на извършващото се строителство с цел недопускане на отклонения от устройствените планове; инвестиционни проекти; разрешенията за строеж и нормативните актове по устройство на територията;
- Съставяне и връчване на констативни актове по Закона за устройство на територията (ЗУТ) и Закона за административните нарушения и наказания;
- Осъществяване на контрол по възстановяване на общински терени, засегнати от дейности, свързани с мрежите на техническата инфраструктура, включително ново строителство, реконструкции, ремонти и др.;
- Издаване на задължителни предписания;
- Участие в комисии по ЗУТ;
- Контрол при ползването на обектите и съответствието им с въвеждането им в експлоатация.

Отдел „Екология“ (със 7 служители) доколкото отделът има функции в осъществяване на инвеститорски контрол върху поддържането на озелененитe площи (включително детски съоръжения, паркови-архитектурни елементи и паркова мебел) и на обекти ниско строителство (благоустрояване и паркоустрояване) на Община Сливен.

Изводи

Общинска администрация-Сливен притежава натрупан опит и експертиза в разработването и изпълнението на проекти и програми, финансирани от ЕС, който е сериозна база и доказателство за наличен капацитет в общинския екип да се справи с изпълнението на настоящия проект за интегриран туристически продукт.

9. SWOT анализ на ресурсите на Община Сливен във връзка с развитието и предлагането на интегриран туристически продукт

Табл. 1

Силни страни	Слаби страни
Благоприятно географско разположение на Община Сливен в близост до южното Черноморие.	Отдалеченост от столицата
Наличие на природни ресурси за развитие на туризъм (климат, географски дадености, защитени територии и зони, богат горски фонд, разнообразни флора и фауна, и др.)	Необходимост от ремонт/реставрация на някои от обектите.
Богато културно и историческо наследство – запазени археологически, исторически и архитектурни паметници от новокаменната епоха до Възраждането, обекти с национално и местно значение.	Община Сливен все още е недобре развита туристическа дестинация.
Натрупан опит в разработването и изпълнението на проекти и програми, финансирани от ЕС, които водят до подобряване на градската среда, привлекателността на града и качеството на живот за населението.	Броят на местата за настаняване намалява с годините, тяхната категория е преобладаващо ниска и те са основно разположени в гр. Сливен.
Вследствие на изпълнени проекти е подобрена градската среда и е увеличена привлекателността на града за неговите гости.	Нисък е делът на ресторантите от общия брой на заведенията, които в мнозинството си са от ниска категория.
Богата стратегическа рамка, съдържаща документи, свързани с регионалното развитие и такива в областта на туризма и културата.	Естественият прираст в Община Сливен е отрицателен като се наблюдава неговото нарастване (повишава се разликата между родени и починали в полза на вторите).
Отчита се повишаващ се интерес на българските туристи за закупуване на туристически пакети, а настоящата Концепция предлага именно такива.	Идентифицирана е нужда от интервенции при някои от паметниците на културата, с цел съхранението им за бъдещите поколения.

Община Сливен извършва редица дейности и инициативи в подкрепа развитието на туризма като Консултативен съвет по туризъм, сайтът Инфотуризъм и посетителски центрове в ПП „Сините камъни“, ежегодни културни календари и кампании за стимулиране на туризма и повишаване атрактивността на туристическите обекти.	
На територията на общината функционират две туристически сдружения, които изпълняват подпомагаща по отношение на туристическата дейност роля.	
Община Сливен разполага със собствени отлично разработени и атрактивно изглеждащи информационно-пласментни канали за туризъм – ТИЦ-Сливен, сайта www.infotourism.sliven.bg и свързаният с него Фейсбук профил.	
Настоящата Концепция избира своите комуникационни канали по отношение на интегрирания туристически продукт на Община Сливен въз основа на емпирични изследния (вкл. проведени от Министерство на туризма) за ефективността на тези канали.	
Стратегията за популяризиране на интегрирания туристически продукт на Община Сливен обхваща средства и канали от сферата на маркетинга и връките с обществеността, което осигурава нейната по-висока ефективност и достигането на желаната рекламна информация до съответните таргет групи.	
Водещ комуникационен канал във връзка с настоящата Концепция е интернет (вкл. социалните медии) – признат най-използван от потребителите канал за събиране на туристическа информация.	
Предложеният от настоящата Концепция План за реализация на маркетинговата и комуникационна стратегия подпомага Община Сливен при планиране и изпълнение на заложените дейности (предпоставка за по-добрата им реализация).	
Добра транспортна свързаност на община	

Сливен	
Отчетено е приоритизиране на туризма в община Сливен	
Възможности	**Заплахи**
Чрез настоящата Концепция Община Сливен ще подпомогне развитието на туризма чрез подкрепа за туристическите атракции за да може общината да се присъедини трайно към успешните тенденции в българския туризъм и да сподели ползите от тях.	Силни конкурентни продукти с близки характеристики по отношение на туристическия продукт на община Сливен
В Област Сливен значителен дял от населението се нуждае от подобряване на своето социално-икономическо положение, за което изпълнението на Концепцията ще спомогне посредством повишаване на заетостта и увеличаване на приходите чрез привличане на туристи/клиенти в туристическите обекти, местата за настаняване и хранене.	Намаляване на посещението на туристи по обектите вследствие на СМР дейностите
Разработен е туристически слоган на Община Сливен, който ще бъде налаган от общината и ТИЦ и постепенно ще се превърне в нейния облик за предлагания богат туристически продукт.	Отлив от туризма поради повишаване на цените в обектите и ценовите пакети за обиколни билети.
Настоящата Концепция залага цели и мерки за изпълнение, чието изпълнение ще бъде проследено чрез индикатори. Това максимизира прозрачността и постигането на резултатите.	
Създадени са атрактивни туристически пакети, насочени към различни таргет групи, според техните интереси (т.е. по-широк кръг от потенциални клиенти).	
Новите туристически пакети на общината ще и позволят да разкрие своя пълен туристически потенциал като чрез тях представи и видове туризъм и ресурси, които притежава, но които не са били популяризирани до момента.	
По-голямата част от туристическите обекти и атракции в Община Сливен се нуждаят от някакъв вид мерки за обновяване, оборудване, подобряване на довеждащата инфраструктура, осветлението или др.	

Изпълнението на такива мерки дава основание за преосмисляне на ценовата политика в интервенираните обекти.	
Наблюдава се известно подценяване на собствените качества и потенциал на обектите в Община Сливен, което е отразено в цените в обектите и в предлаганите ценови пакети за обиколни билети. В ценовата политика се вижда прекалена гъвкавост и отстъпчивост (при къщите-музеи и РИМ посетителят получава съдържание с висока културно-историческа стойност на напълно символична цена, общинските галерии предлагат също нещо много рядко срещано в страната – комбинация от известни български автори и произведения на световноизвестни чуждестранни – отново на символична цена). Наблюдава се и твърде голямо раздробяване на ценовите възможности по отношение на един и същ обект, като в такава ситуация клиентът най-вероятно ще избере възможно най-икономичните пакети, които не носят достатъчно приходи на управляващите обекта. Необходимо е уедряване на ценовите пакети и минимално повишаване на цените с цел увеличаване на приходите. Основание за това ще дойде и от подобряването на материално-техническата база и предлагането на нови услуги във връзка с изпълнението на настоящия проект за интегриран туристически продукт на Община Сливен.	
Ще бъдат предвидени специални маркетингови и рекламни дейности за привличане на гостите на общините Бургас и Велико Търново за комбиниране на престоя им в тези общини с такъв в Сливен.	
Концепцията за интегриран туристически продукт на Община Сливен ще се съсредоточи върху привличането на представителите на Румъния, Германия и Русия като традиционно насочващи се към българското Черноморие и имащи потенциален интерес към българската култура като начин за разнообразяване на лятната почивка.	
ТИЦ-Сливен ще развие своите контакти с българските и чуждестранни туроператори за	

привличане на повече и нови туристи в общината.	
Привличането на туристически блогъри, които ще бъдат поканени за посещение в Община Сливен, се очаква до доведе до положителни публикации и повишаване на интереса на интернет потребителите, които планират и реализират посещение до общината.	
Възможности за практикуване на различни видове туризъм на базата на непопуляризираните до момента природни ресурси	

СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ

СЪЩНОСТ НА КОНЦЕПЦИЯТА ЗА ИНТЕГРИРАН ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТ НА ОБЩИНА СЛИВЕН

1. Визия

Визията за развитие, която настоящата ***Концепция за интегриран туристически продукт на Община Сливен*** залага е:

„Община Сливен – успешна туристическа дестинация, съхраняваща българската история, култура и природа, предлагаща на своите гости разнообразни възможности за обогатяване на познанията, спорт и почивка.“

2. Цели

Реализацията и изпълнението на настоящата ***Концепция за интегриран туристически продукт на Община Сливен*** ще допринесат за постигането на Специфична цел 1 на Приоритетна ос 6 „Регионален туризъм“ на ОП „Региони в растеж“ 2014-2020 г. за ***„Повишаване на туристическото предлагане на паметници на културата от национално и световно значение“*** и са в синхрон с ***Инвестиционен приоритет 6c „Съхраняване, опазване, популяризиране и развитие на природното и културното наследство“***. Концепцията на Община Сливен ще подкрепи основната цел на процедурата BG16RFOP001-6.002 „Развитие на туристически атракции“ - „Подкрепа за развитието на конкурентноспособни туристически атракции, които допринасят за диверсификация на туристическия продукт, намаляване на териториалната концентрация и по-равномерно разпределение на ползите от туризма.“

В този смисъл и в съответствие с конкретните цели на процедурата, *целта на Концепцията е:*

„Разработване и маркетиране на цялостен, интегриран и жизнеспособен туристически продукт на Община Сливен със значителен туристически потенциал, привличащ голям брой посетители за осигуряване на финансова устойчивост, опазване и популяризиране на културното наследство.“

Посочената основна цел ще бъде постигната посредством реализацията на следните стратегически цели и мерки:

Стратегическа цел 1. Подкрепа за обекти с туристически потенциал в Община Сливен

Мярка 1. Възстановяване/реставрация на обекти

Мярка 2. Подобряване на условията за обслужване на Пътническа въжена линия „Сливен-Карандила“

Мярка 3. Вертикална планировка и подобряване на прилежащи пространства

Мярка 4. Възстановяване на автентичния исторически облик на улични и тротоарни настилки пред исторически обекти

Мярка 5. Закупуване на оборудване и обзавеждане за обектите

Мярка 6. Дигитализация на артефакти/експонати

Мярка 7. Създаване на дигитална карта и интерактивен модел с всички забележителности на Сливен – архитектурни, археологически, исторически и природни обекти

Стратегическа цел 2. Провеждане на успешна маркетинг и комуникационна кампания на интегрирания туристически продукт на Община Сливен

Мярка 1. Анализ на работата на сайта http://www.infotourism.sliven.bg/ и неговия Фейсбук профил с цел оптимизация

Мярка 2. Подобряване на цялостното представяне на туризма в Община Сливен в традиционните и онлайн медиите/порталите чрез провеждане на анализи и обновяване на съдържанието

Мярка 3. Дейности по реклама и промоция

Мярка 4. Създаване и поддържане на контакти с традиционните и онлайн медиите, организиране на нови публикации

Мярка 5. Създаване и поддържане на контакти с туроператорски компании от страната и чужбина и промотиране на новите туристически пакети

Мярка 6. Участие на Община Сливен в туристически изложения в страната и чужбина

В резултат от изпълнението на изброените стратегически цели и мерки ще бъде постигнат стабилен и положителен ръст в туризма в Община Сливен, чието измерение ще бъде:

- Увеличаване на посетителите в подкрепените по проекта обекти
- Увеличаване на приходите (от билети и артикули) в подкрепените по проекта обекти
- Увеличаване на приходите от нощувки в местата за настаняване
- Увеличаване на бр. пренощували лица в местата за настаняване
- Увеличаване на бр. нощувки в местата за настаняване

3. Изпълнение на Концепцията за интегриран туристически продукт

3.1. Стратегическа цел 1. Подкрепа за обекти с туристически потенциал в Община Сливен

В началния етап на структуриране на проектната идея за реализиране на интегриран туристически продукт на територията на Община Сливен е извършен обстоен анализ на културно-историческото, археологическо и природно богатство, за да бъдат най-адекватно и целенасочено определени обектите, включени в обхвата на продукта. След определяне на обектите е извършен анализ на състоянието им, като са изведени конкретните нужди за тяхното възстановяване и/или развитие – залегнали в предвиденото по проекта.

3.1.1. Възстановяване/реставрация на обекти

❖ **Първа българска текстилна фабрика/Затворът/Държавна сукнена фабрика**

Фабриката е построена от Добри Желязков през 1842 г. След освобождението, сградата продължава да се използва за фабрика до 1904 г., когато е била преустроена в затвор. През 1905 г. са построени няколко нови за нуждите на затвора сгради – администрация, караулно, готварница, работилница. Комплекс „Затвора" е обявен за паметник на културата в списък,

публикуван в Държавен вестник, бр. 42/1970 г. със статут на исторически паметник на културата от национално значение. С утвърден от министъра на културата протокол № 2/03.07.2003 г. на НСОНПК комплекс „Затвора" е преименуван в „Държавна сукнена фабрика".

През 2014 г., Областният управител на Сливен предоставя следната част от сградата безвъзмездно, за управление на Община Сливен, за нуждите на Регионален исторически музей Сливен: южно крило от първия етаж, ½ ид. ч. от фоайе на същия етаж, целите втори, трети етажи и сутерен в южната половина на триетажна масивна сграда, намираща се на пл. „Стоил войвода" № 3. (Помещенията в останалата част от сградата се ползват от Музей на текстилната индустрия – филиал на Националния политехнически музей).

На партера на сградата се намира карцера на бившия затвор. Предвижда се възстановяване на килиите на затворниците, залата за разходка на затворниците и банята.

На първия етаж на сградата, на площ от 500 кв. метра са разположени 15 помещения с различен размер и големина, които се използват за фондохранилища и ателиета за реставрация и консервация на движимите паметници.

Вторият и третият етажи на сградата са предвидени за изграждане на постоянна експозиция за цялостно представяне на културно-историческото наследство на Сливен и Сливенския край.

Вторият етаж е ремонтиран и в момента специалистите от музея подготвят концепция за изграждане на постоянна експозиция.

На третия етаж е предвидено посетителите да имат възможност да се докоснат до музейните експонати, да се запознаят с „кухнята" на музейната работа, като могат и пряко да се включат и участват в музейната дейност. За да се осъществи това виждане, на третия етаж трябва да се обособят следните помещения:

- Изграждане на асансьор, обслужващ посетителите със специални потребности. Асансьорната шахта е оформена и подготвена. Необходимо е закупуване на самото съоръжение.
- Непосредствено до асансьорното помещение да се изгради интерактивна зала за посетители със специфични потребности – аудиомедия и тъчгайд (екскурзовод с докосване) – за лица, лишени от зрение, видео монитори за лица с колички за представяне на културно-историческото наследство на Сливен и региона, и др..
- Срещу асансьорното помещение да се изгради санитарен възел за всички посетители, включително и посетители със специфични потребности.
- До интерактивната зала за посетители със специфични потребности,да се разположат работилници и ателиета за работа с деца – помещения, обзаведени с необходимо оборудване и мебели за нормално протичане на занятия, като акцентът ще падне върху игровата форма на обучение и възпитание.
- Срещу работилниците и ателиетата за работа с деца да се изгради Учебен музей – помещение в което подрастващите ще могат да се запознаят с работата на музейните специалисти и самите те участват в дейността на уредника и екскурзовода
- До Учебния музей да се помещава реставрационното ателие, в което посетителите да могат да се запознаят с дейността на реставраторите и самите те да участват в работата по реставрация на експонати.
- До реставрационното ателие да се разположи ретро-фото ателие – за заснемане на посетителите с костюми от древността.

- В северното крило на третия етаж от входа да се разположат залите за временни изложби.
- Зала, представяща архитектурата и историята на сградата на Първата държавна сукнена фабрика. До залата да се експонират поне две от килиите на Стария затвор, които да влязат в тематико-експозиционния план на музея.
- Конферентна зала – зала за провеждане на научни мероприятия, семинари, кръгли маси, конференции и други.
- Библиотека с читалня – предоставя се налична музейна литература за ползване от ученици, студенти, преподаватели, докторанти. Дигитализиране на литературата и предоставянето и на читателите в електронен вариант.
- Извън сградата, до караулното помещение, се намира помещение, което се предвижда да бъде ремонтирано и превърнато в магазин за сувенири (крафт център).
- Социализиране на дворното пространство и останалите помощни сгради, в съответствие с общата концепция на музейния комплекс.
- Оборудване на помещения за дегустация на вина (енотека) и представяне изделия на местни занаятчии
- Подобряване на външния достъп и подход към комплекса – обозначителни табели, тротоари, външен вход, площадно пространство, паркоместа, връзка с близконамиращите се в района къщи музеи и т.н.

Предвиждат се още следните СМР дейности:

- Изграждане на алеи в двора
- Ремонт на покрива и външната каменна ограда
- Монтаж на климатична инсталация
- Обособяване на място за паркинг за автобуси и автомобили(пред и източно от обекта)
- Ремонт на свързващ тротоар с къщите на Добри Чинтулов и Сливенския бит (, които са по трасе от около 150-200 м. помежду им)

❖ **Архитектурно-исторически комплекс – родна къща на Хаджи Димитър, хан, кафене, продавници**

Музейният комплекс е разположен в кв.“Клуцохор“, в близост до т.н. клуцохорски мост над р. Асеновска, в периферната зона на стария пазар по поречието на реката, както и в непосредствена близост до старата клуцохорска църква „Св. Никола" и преизграждането през десетилетията училище до нея. Състои се от три съставни части - Родна къща и Хан към старинната ул.“Асенова“ и Занаятчийски ателиета - към старата клуцохорска главна ул.“Баба Тонка“.

Обектът е със статут историческа недвижима културна ценност с предварителна категория „национално значение“.

Описание на обекта

Ханът е обособен в отделна част на имота, между упоменатите две старинни клуцохорски улици с две входни порти - челна, ъглова и странична към ул. “Асенова“.

Възстановен е максимално достоверно и на оригиналното си място. Изграден е изцяло с дървена конструкция с изключение на югоизточната каменна стена, която е част от оградата. Ханът има чардак на етажа с достъп до всички стаи, като една от тях е експонирана, а останалите са обединени в общото пространство на експозиционната зала. На партера - на

мястото на кафенето в оригиналната планова и функционална структура на стария хан, днес е разположено помещението на екскурзоводите.

Дворът гледа на югоизток, ориентиран към Хамам баир. Оградите от външната страна са масивни каменни зидове към улиците и порта към ул. "Асенова" и с комшулук – към двора на Родната къща от югозапад. От вътрешната страна – с каменен цокъл и с горна част, измазана и варосана; с дървени ясли за конете. Настилката е калдъръм. Липсва озеленяване. Прилежащо на разделителната стена с Родната къща са изградени тоалетните, на мястото на някогашния яхър.

Родната къща е възстановена почти изцяло на оригиналното си място. Тя е с опростена планова схема, характерна за всички стари къщи в Клуцохор от това време: пруст, издигнат на няколко стъпала над терена така, че да може да се сяда на неговата талпена настилка от страната на двора и кладенеца, а напречно на него с няколко стъпала по-високо е чардакът в продължение на рожденатa стая и над входа към избата и над комшулука за връзка с двора на хана. От пруста се влиза във всяка една от стаите, свързани помежду с междинни тесни врати. Така пространствената структура на двор - пруст (преходно пространство) - жилищни помещения се запазва в устойчивата си пространствена последователност, която приключва в плътните северозападна и североизточна стени на къщата.

Дворът е североизточен с достъп от отделна порта към ул."Асенова". Оградата е каменна зидария към улицата и към двора – цокъл от видима каменна зидария с измазана и варосана горна част. Настилката е калдъръм в преходната част от портата и каменни плочи пред пруста и кладенеца. Дворът е озеленен с традиционните за сливенския двор малки градинки, богато озеленени с чемшир, нискостеблена храстова растителност, зацветени ивици и медальони.

Общо състоянието на къщата може да се определи като стабилизирано и добро.

Появата на червоядина почти по всички дървени части, главно в екстериора на всички съставни сгради, е специфичен проблем за комплекса. Това изисква незабавно започване на лечение на дървесината от микробиологичната зараза, предизвикала и появата на рояци стършели.

Отцепени от каменната зидария на стъпалата към избата са талпите, оформящи ъглите им, което ги прави рискови за посетителите на експозицията в сутерена.

Необходими обезопасителни, консервационно-реставрационни и други мерки:

- Възстановяване на магазина за сувенири с достъп от ул."Баба Тонка" /до стаята на екскурзоводите/
- Лечение на дървесината от дървояд;
- Защита, импрегнация, тониране на дървените повърхности в интериора и екстериора на хана и на Родната къща;
- Конструктивно укрепване на терена непосредствено до кладенеца в двора на хана;
- Потягане и подмяна на отцепените дървени профили, оформящи ъглите на стъпалата към експозицията в избата;
- Изработване и монтиране на нов дървен парапет с опростен детайл на чардака на Родната къща;
- Ремонт на тоалетната, вкл. приспособяването й за използване от хора с увреждания;
- Осигуряване на достъп до музейните пространства за хора с увреждания;
- Отстраняване на влагата по южния зид в сутерена на къщата, хидрофобизация;

- Въвеждане на мултимедия в експозиционната зала в хана за представяне на живота на хората - възрастни и деца - в града, махалата и родната къща от XIX в., както и представяне на историята на реставрацията на фамилния комплекс през 60-те години на XX в. и създаването на музея; за живота и делото на националния герой, за неговата роля - философия и практика, в национално освободителната борба.
- Закупуване на обзавеждане и оборудване
- Дигитализация.

❖ **Къща – музей Добри Чинтулов**

Двуетажната къща е разположена в северната част на града в предпланинската зона на хълмовете Бармука и Гаговец, в близост на „Гюр чешма“. Намира се в кв. “Комлука“, в близост до две други градски забележителности - музейния етнографски комплекс “Сливенски бит“ и Първата текстилна фабрика на Балканите на индустриалеца-пионер Добри Желязков – Фабрикаджията.

Къщата е историческа недвижима културна ценност с категория национално значение.

Сутеренът се състои от три помещения – квадратно мазе с вътрешно свързано помещение и с пряк достъп от двора по зидано каменно стълбище, разположено точно срещу входната порта; малко помещение с пряк достъп от двора, ползвано за хранилище (склад). Избата изпълва пространството на сутерена в частта под хаета (голяма приемна, гостна).

Първи етаж - състои се от широк хает, от който са достъпни всички някогашни стаи, като двете средни понастоящем са свързани в общо експозиционно пространство. Хаетът е особен тип преходно пространство, обединяващо всички видове пространства на къщата; повдигнат с още две стъпала кьошк (под него на сушина е зиданото каменно стълбище към квадратната зала в избата) оформя западната част на едноетажната част, а източната част е оформена като отделна част на хаета, достъпна през малка преходна стая.

В обсега на ширината на южната покривна стреха пред хаета е монтирана дъсчена настилка, ширината на която съвпада и с тази на рамената на дървените стълби.

Пред хаета е кладенецът, с дъсчено покритие с декоративно оформен завършек, който е един от основните елементи в пространствената композиция на двора и къщата.

Втори етаж - достъпен по ажурната дървена конструкция на стръмно външно стълбище до високия чардак (вече не е кьошк) на втория етаж с преход към единствената стая и свързаното вътрешно с нея по-малко помещение – представяно като спалнята на поета. Дървените колонки на чардака са оригинални и твърде тънки и изглеждат рискови.

Двор – заема цялата останала площ на имота, с обособени видимо части по денивелацията на терена: висока северна и източна част, обособено с няколко стъпала и изцяло затревена между калдъръмената част, прилежаща от източната страна на къщата и подпорната стена на тоалетната. На двора има чешма, която е монтирана на извадена водопроводна тръба, маскирана с няколко каменни плочи.

Къщата е оградена с масивни каменни зидове по северната, западната и южната регулация на имота; източната регулация е отворена, тъй като в двора на музея са прозорците на две от съседните къщи. Дворната порта е дървена конструкция с обков, съчетана от висок двукрил портал и малка порта за ежедневно ползване.

След портата следва високо неудобно стъпало, отделящо площадката на отварянето на крилата и от него - рампа, насочена към хаета.

Един от основните елементи в пространствената композиция на двора и къщата е кладенецът с дъсчено покритие с декоративно оформен завършек.

Общото състояние на къщата може да се определи като недобро, а в определени локализации - и като аварийно.

Необходими обезопасителни, консервационно-реставрационни и други мерки:

- Мерки по отстраняване на влагата по южния зид в сутерена на къщата, хидрофобизация;
- Покритията с латекс се отстраняват и се заменят, след съответната обработка, с варова мазилка и варосване;
- Обработка на дървени части – строителни, конструктивни, преградни, обшивки;
- Дървената конструкция на покрива – защитна, антисептична и импрегниращa обработка, хидроизолация;
- Керемиди – претърсване и подмяна;
- Нов дъсчен покрив върху дървената конструкция на кладенеца;
- Осигуряване на достъп за хора в неравностойно положение в музейните пространства.
- Изграждане на обслужваща зона в югоизточния ъгъл на двора - санитарни възли и малък стопански двор;
- Премахване на високото неудобно стъпало при дворната порта и оформяне на рампа - продължение на наклона на калдъръмения сокак - ул."Мездра";
- Провеждане на рампа по протежение на източната фасада към Сцената на Зелената трева в източния двор - за достъп на хора с двигателни увреждания;
- Създаване на ефектно осветление на Къщата – Музей и на двора й;
- Въвеждане на мултимедия
- Обзавеждане и оборудване
- Дигитализация

❖ **Музеен комплекс „ Сливенския бит“**

Един от най-интересните туристически обекти в гр. Сливен е къщата на Сливенския бит. Къща музей „Сливенски бит” е построена през първата четвърт на XIX в. в една от най-старите махали на Сливен – Кафтанджийската. Тя е образец на жилищната архитектура от годините на Възраждането (XVIII – XIX в.) - отворена симетрична къща с чардак. Всъщност тя представлява две къщи, залепени една за друга. По-голямата, която е построена най-напред, е известна като къщата на Паткоолу (филиал на Историческия музей), а по-малката и по-късна, като Арнауткината.

Къщата музей на сливенския бит от началото на XX век, или Арнауткината къща показва бита на сливенското градско семейство в първите десетилетия на XX век. Експонирани са вносни и български мебели - спалня, нощни шкафчета, диван, фотьойли, бюфет.

Къща “Паткоолу“ е била изградена и собственост на едрия занаятчия караабаджия и сливенски търговец, известен с прозвището „Дядо Бою“. В северната част на къщата се намира баня с хладно и горещо помещения, където се е напалвал огънят за топлене на водата и на стените и са се държали на склад дървата.

Музейният комплекс разполага със зали, които биха могли да се използват за различни събития (напр. конференции). Необходимо е за тези цели те да бъдат пригодени и подходящо обзаведени.

В изграждането и на двете къщи е използван един и същ принцип: върху масивни каменни зидове на глинена спойка стъпва дървения гредоред на етажа. Стените са със скелетна дървена конструкция, която носи покривната дървена структура. Покривното покритие е от едноулучни керемиди, поставени върху дъсчена обшивка. През 2007-2008 г. е направен ремонт на покривите на двете къщи и укрепване на основите на северната фасада на Арнауткината със стоманобетон. Тогава е направен и отводнителен улей, събиращ атмосферните води от покривите по протежение на северната фасада и на двата обекта.

Общото състояние на къщата може да се определи като стабилизирано, добро.

Необходими обезопасителни, консервационно-реставрационни и други мерки:

- Каменни зидове да се направят с части изцяло от камък; с надзиждане от кирпич (тухли), с измазани с глина или чопова мазилка и варосани повърхности;
- Обработка на дървените части: строителни - конструктивни, преградни, облицовки, както и декоративни - профили и дърворезби;
- Дървената конструкция на навеса – да претърпи защитна, антисептична и импрегниращa обработка, хидроизолация;
- Керемиди – претърсване и подмяна;
- Нов дъсчен покрив върху дървената конструкция на кладенеца;
- Дървените конструкции на асмите;
- Осигуряване на достъп за хора в неравностойно положение в музейните пространства;
- Функционално усвояване на сутерена - устройване на камерна и конферентна зала.
- Изграждане на едноетажно допълващо застрояване, прилежащо на западния ограден зид за занаятчийски ателиета и продавница на произведеното от тях с достъп и от улицата;
- Изграждане на общо обслужващо допълващо застрояване прилежащо на южния ограден зид на двора на къща „Паткоолу";
- Въвеждане на мултимедия за представяне на богатата и многопластовата материална и нематериална култура на сливенския градски бит; с провеждане на синхронни образователни и демонстрационни дейности;

3.1.2. Подобряване на условията за обслужване на Пътническа въжена линия „Сливен-Карандила“

На територията на общината има изграден лифт, който свързва града с местността Карандила в природен парк „Сините камъни“. Въжената линия „Сливен-Карандила“ е проектирана, доставена и въведена в експлоатация през 1974 г. Общинското дружество "Пътнически превози" ЕООД стопанисва и оперира линията.

Въжената линия има две станции – горна и долна.

Спецификацията на въжената линия е:
- Дължина по наклона - 1895 м;
- Превишение - 597 м; кота на долна станция - 390 м; кота на горна станция - 987 м;
- Превозоспособност във всяка посока - 270 човека/час;
- Скорост - 1,6 м/сек;
- Времетраене на пътуването - 20 минути.

Изходен пункт до долна лифтова станция (местност Каптажа):

- От информационен център на природния парк "Сините камъни" - 10 мин.
- От град Сливен - с градски автобус или пеша.
- Изходен пункт от горна лифтова станция (местност Слънчева поляна):
- От хижа "Карандила" и хотел "Карандила" (туристически дом) - 30 мин.

Предвиждат се следните дейности за подобряване на условията за обслужване на Пътническа въжена линия „Сливен-Карандила“:

- подмяна на седалките на лифта, като ще има предвидена седалка за хора в неравностойно положение;
- подмяна на въжетата;
- подмяна на двигателите;
- ремонт на двете станции - обособяване на чайна и място за продаване на сувенири на долната станция и на място за отдаване на велосипеди под наем., и обособяване на чакалня на горната станция.

3.1.3. Вертикална планировка и подобряване на прилежащи пространства

❖ **Тракийска гробница в с. Калояново, община Сливен**

Каменната могила с тракийска гробница се намира по средното течение на р. Тунджа, в границата на с. Калояново, Община Сливен.

Гробницата е открира през 1963 г. и въз основа на архитектурния й тип, и на погребалните дарове, тя се датира от средата на IV в.пр.н.е. В нея е погребан знатен представител на тракийската аристокрация – местен тракийски вожд.

Предвидените дейности за този обект включват: вертикална планировка – изграждане на път за достъп до могилата, изграждане на малка сграда/павилион, която да се използва като магазин за сувенири, осветяване и охраняване на обекта, достъпност, места за отдих, паркоместа, поставяне на указателни табели, ремонт на улицата и тротоара пред/до обекта.

❖ **Историческо място Кушбунар**

„Кушбунар” е от значение за гражданите на Сливен и днес. Това е едно от предпочитаните от тях места - едновременно за почит пред паметта на хайдутите, мистичността на легендата около лековития извор, както и за разходка сред природата. До извора се стига като се следва туристическа пътека „Хайдушки път”, а след нея се преминава по асфалтиран път. През 80 години на XX век територията около извора е социализирана - изградени са подпорни стени, както и подход със стълби към него. Мястото е сигнирано със скулптура на орел, както и с паметник, посветен на хайдутите, които са се събирали около извора.

Актуални проблеми:

• Асфалтовият път, който води непосредствено до подхода към извора, е в добро състояние по отношение на настилката. Осветителните тела от двете му страни обаче са унищожени и фактически осветление липсва.

• По пътя, който се използва и от пешеходци/туристи липсват места за рекреация, както и контейнери за смет;

• Мястото около същинския извор, обособено като полугръгла ареа, е занемарено;

• Стълбите водещи от асфалтовия път до ареата около извора са с разбити, разкривени и липсващи стъпала;

- Подпорните стени, чрез които е укрепен ската към извора, са компрометирани;
- Липсват места за рекреация;
- Достъпът за хора в неравностойно положение е силно затруднен;
- Липсва адекватна информационна система - указателна и образователна, както в обсега на самия извор, така и в подходите към него.

Предвижда се на Кушбунар да бъдат извършени следните интервенции:

- Благоустрояване на асфалтовия път водещ до извора чрез поставяне на пейки и контейнери за смет;
- Оформяне на подхода към извора, съоръжен в зависимост от теренните особености със стълби, чрез пренареждане и укрепване на съществуващите каменни стъпала;
- Благоустрояване с възможност за анимации на пространството непосредствено пред подхода към извора;
- Разполагането на места за отдих и контейнери за смет в зоната на извора
- Оформяне на пространството пред извора и паметника с орела;
- Изработване на указателни елементи, посочващи пътя до историческото място;
- Поставяне на осветление и табели за обозначаване.

3.1.4. Възстановяване на автентичния исторически облик на улични и тротоарни настилки пред исторически обекти: къщите-музеи: „Паткоолу" и „Добри Чинтулов", и улицата, водеща към Държавната сукнена фабрика/Затворът. Изграждане на паркоместа източно от Фабриката.

По част от ул. „Симеон Табаков" - …...м. (пред къща-музей „Паткоолу", по част от ул. „Ген. Столетов" - …….м., (по пътя между къща-музей „Паткоолу" и къща-музей „Добри Чинтулов") по ул. „Възрожденска" - ……м., (водеща до къща-музей „Добри Чинтулов"), по ул. „Великокняжевска" - …….м., (водеща до Държавната сукнена фабрика/Затворът).

Улиците и тротоарите са общински, но в незадоволителни вид и състояние на настилките, което не кореспондира с посочените исторически сгради и компрометира тяхното автентично естетическо възприятие, както и осигуряването на подходящ и безопасен достъп до три от обектите (, които се намират близо един до друг), включени в настоящия проект за реализация на цялостен интегриран туристически продукт от високо качество.

Има останки от каменна улица. Възстановяването на автентичния облик на улиците и тротоарите ще бъде в унисон с вида на историческите обекти, визуално ще открои свързаността на разположените в близост сгради и ще допринесе за изграждане на един своеобразен ансамблов достъп, който ще съхрани самобитността и ще придаде цялостна завършеност на тази историческа част от градската среда.

Предвижда се обособяване и изграждане на 3 паркинга, които да обслужват туристите, които ще посещават историческите обекти. Паркингите ще бъдат разположени в близост до музеен комплекс „Сливенски бит", Държавна сукнена фабрика/Затвора и родната къща на Хаджи Димитър като последният е изграден, необходимо е да се извърши само маркировка и обозначаване.

3.1.5. Закупуване на оборудване и обзавеждане

Предвижда се да бъде закупено необходимо оборудване и обзавеждане за следните обекти, както следва:

- Държавна сукнена фабрика/Затвора:
  - Асансьорно съоръжение
  - За интерактивната зала – аудиомедия и тъчгайд (екскурзовод с докосване) – за лица, лишени от зрение, монитори за лица с колички и др.
  - За работилници и ателиета за работа с деца – оборудване и обзавеждане
  - За учебния музей – оборудване и обзавеждане,
  - презентационна и офис техника, пътеводител с аудиомедия и тъчгайд, тикет система, видео и сот система, други.
- Родна къща на Хаджи Димитър
  - презентационна и офис техника, пътеводител с аудиомедия и тъчгайд, тикет система, видео и сот система, други. Обсъжда се
- Къща но Добри Чинтулов
  - презентационна и офис техника, пътеводител с аудиомедия и тъчгайд, тикет система, видео и сот система, други. Обсъжда се
- Музеен комплекс „Сливенския бит“
  - презентационна и офис техника, пътеводител с аудиомедия и тъчгайд, тикет система, видео и сот система, други. Обсъжда се
- Регионален исторически музей
  - презентационна и офис техника, пътеводител с аудиомедия и тъчгайд, тикет система, видео и сот система, други. Обсъжда се
- Туристически информационен център
  - презентационна и офис техника, рекламни ЛЕД екрани, пътеводител с аудиомедия и тъчгайд, тикет система, видео и сот система, други. Обсъжда се

3.1.6. Дигитализация на артефакти/експонати

Съгласно Закона за културното наследство, "Дигитализация на културното наследство" е процес на създаване на метаданни и дигитално съдържание за културна ценност съобразно утвърдени стандарти и формати, с подходящи електронни устройства, с цел тяхната обработка, съхранение и разпространение.

Дигитализацията е сложен технологичен процес включващ някои от следните стъпки:

1. Създаване на библиографски описания (метаданни); 2. Сканиране на оригиналите; 3. Качествен контрол и графична обработка на сканираните копия; 4. OCR – превръщане на графиката в годен за търсене текст; 5. Преформатиране и преномериране; 6. Преструктуриране (възстановяване структурата на оригинала); 7. Създаване на технически метаданни; 8. Съхраняване на дигиталните копия; 9. Инфраструктура – сводни каталози, системи за резервация и др.

Дигитализацията на културно-историческото наследство е особено важна необходимост, която ще доведе до по-мащабното популяризиране на културното наследство и до привличането на по-голям интерес и посетители в туристическите обекти, които го съхраняват. .

Същевременно, дигитализацията е средство за съхранение на информация във времето за онези предмети, паметници, документи или елементи от нематериалното културно наследство, които не могат да бъдат консервирани за по-дълго.

Предвижда се дигитализирането на артефакти/експонати в следните исторически обекти:

- Държавна сукнена фабрика/Затворът
- Арх.-исторически комплекс – родна къща на Хаджи Димитър
- Къща на Добри Чинтулов
- Музеен комплекс „Сливенския бит“
- Художествена галерия „Д. Добрович“, с обектите й:

– Галерия „Д. Добрович“ (Узунова Къща),

– Галерия „Сирак Скитник“

– Къща-музей „Миркович“

- Църква „Св.Димитър”
- Къща на Садък паша
- Къща на Добри Желязков (с работилница)

3.1.7. Създаване на дигитална карта и интерактивен модел с всички забележителности на Община Сливен – архитектурни, археологически, исторически и природни обекти

Предвижда се разработване на интерактивен модел на забележителностите на Община Сливен, който да съдържа всички важни обекти и информация за тях.

Тези обекти могат да бъдат видени и разгледани посредством специални очила за виртуална реалност. Когато човек сложи очилата, той попада на съответното място и може да разглежда обекта отвън и отвътре като реално присъстващ на съответното място.

Обекти, които представляват останки ще бъдат възстановени чрез дигитална визуализация и посетителите ще могат да видят как е изглеждал обекта през периода, в който е бил построен и функциониращ.

Използването на виртуалните очила е особено удобен начин за разглеждане на забележителности от хора в неравностойно положение.

Достъп до интерактивния модел ще има във всички обекти – музеи, включени в настоящия проект.

Обектите, които ще бъдат включени в интерактивния модел на забележителностите са:

1. Държавна сукнена фабрика/Затворът
2. Арх.-исторически комплекс – родна къща на Хаджи Димитър
3. Къща на Добри Чинтулов
4. Къща на Сливенския бит
5. Регионален исторически музей
6. Историческо място „Кушбунар”
7. Историческо място „На митинг през 1872 г.“
8. Каменна могила с тракийска гробница в с. Калояново
9. Историческа местност (Новоселското дефиле „Мочурите”, комплекс)
10. Късноантична и средновековна крепост "Туида"

11. Къща на Садък паша
12. Къща на Панайот Хитов
13. Къща на Георги Икономов
14. Къща на Добри Желязков (с работилница)
15. Историческо място „Демир капия”
16. Ранновизантийска и средновековна българска крепост Градището (Върло градище)
17. Ранновизантийска и средновековна българска крепост (на десния бряг на Кушбунарска река)
18. Древният път през т. нар. Ичеренски проход
19. Църква „Св.Димитър”
20. Църква „Света София“
21. Параклис „Свети Мина“

Художествена галерия „Д. Добрович“, с обектите й:

22. Галерия „Д. Добрович“ (Узунова Къща),
23. Галерия „Сирак Скитник“
24. Къща-музей „Миркович“
25. Тракийски светилища в природен парк „Сините камъни“
26. Музей на текстилната индустрия (филиал на Националния политехнически музей – гр. София

3.2. Стратегическа цел 2. Провеждане на успешна маркетинг и комуникационна кампания на интегрирания туристически продукт на Община Сливен

3.2.1. Позициониране на туризма в Община Сливен в настоящата Концепция

Концепцията за интегриран туристически продукт на Община Сливен отчита заложеното в по-горе разгледаните национални, областни и общински стратегически документи, които позиционират общината едновременно в няколко туристически района:

- **Подбалкан** - „Корени на европейската идентичност. Траки“, „Късно Българско Средновековие 17-19 в., „Традиционна архитектура, традиции и обичаи“ (НКПР 2013-2025 г.)
- **„Долината на розите“** - основна специализация в здравен и културен туризъм; разширени специализации на изброените общини са: 1. Балнеотуризъм, СПА и уелнес туризъм; 2. Културно-исторически и фестивален туризъм; 3. Приключенски и екотуризъм; 4. Планински пешеходен и рекреативен туризъм; 5. Винен туризъм. (Концепция за туристическо райониране на България, 2015 г.)
- **ЛоКуС „Каменно сърце“** - туристическа дестинация за културен туризъм, насочена основно към български туристи. (Стратегически план за развитието на културния туризъм в България, 2009 г.)

Общото във всички тях е водещата роля на културния туризъм, който се явява водещ и традиционен облик на Община Сливен. Настоящата Концепция ще използва този облик, като ще го развие допълнително чрез обновяване на туристическите обекти, съвременно им представяне и тяхното промотиране. Същевременно обаче, няма да бъдат оставяни по-назад и другите видове туризъм, за които общината има слабо използван потенциал да привлече посетители. За тях дестинацията ще се яви нова, предвид досегашната основна съсредоточеност на рекламата върху културното и историческо наследство.

3.2.2. Туристически дестинации, определени от Министерство на туризма

Министерство на туризма от своя страна е определило и туристически дестинации, които преминават през различни общини и са разделени в три направления, според интересите на туриста:

- **Културно-исторически дестинации** (Дестинация „Българска архитектура и занаятчийство" включва София – Панагюрище - Копривщица - Сопот - Калофер – Шипка - Габрово - Велико Търново – Сливен - Котел - Жеравна – Стара Загора - Пловдив – Пещера като обектите в Община Сливен, които са включени са Национален музей на текстилната индустрия – Сливен и Къщата на Сливенския бит (Паткоолу))
- **Балнео и СПА дестинации** (Дестинация „Югоизточна балнео и СПА дестинация (СПА от неолита)" включва Старозагорски минерални бани – Баня, Кортенски минерални бани (Нова Загора) – Сливенски минерални бани – Минерални бани, Хасково)
- **Дестинации за винено-кулинарен туризъм** (Дестинация „Източна Тракия" включва Стара Загора, Сливен, Ямбол и Карнобат като по отношение на района на Сливен препоръчва дегустация на праскови, кошмер (традиционна каша със сирене) и вино от сорта памид, препоръчва се посещение на ПП „Сините камъни" и Скален феномен „Халката").

Настоящата Концепция за интегриран туристически продукт на Община Сливен е напълно съобразена с тези дестинации, като предлага специализирани туристически пакети и в трите направления.

3.2.3. Маркетинг микс

Маркетинг миксът обхваща 4-те „Р"-та на английски език – *„Product"/Продукт* (дизайн на продукта – характеристики, качество; асортимент и продуктови линии; брандиране; опаковка на продукта; обслужване, предлагано към продукта преди и след продажбата; управление на продукта по време на неговия жизнен цикъл), *„Price"/Цена* (ценова стратегия; ценови тактики; ценово позициониране; намаления в цената), *„Place"/Пласмент* (пласмент и дистрибуция; пазарно покритие; избор на канали за разпространение и поддържане на връзка с техните представители) и *„Promotion"/Промотиране* (промоционален микс чрез комбинация от реклама, ПР, директен маркетинг и продажби; стратегии за изпращане на послания; стратегии за комуникационните канали и медиите; честота на комуникиране).

Разработването на добре балансиран маркетинг микс, в съответствие със заложените цели пред продукта/услугата, е в основата на всеки пазарен успех. Настоящата Концепция за интегриран туристически продукт на Община Сливен включва в себе си подробен маркетинг микс, който ще осигури успешното реализиране на ръст в туризма в общината чрез нейната нараснала разпознаваемост като дестинация с богат и атрактивен облик.

3.2.4. Продукт

Рекламен слоган

Богатството на интегрирания туристически продукт на Община Сливен ще бъде на първо място отразено в новия рекламен слоган, който настоящата Концепция предлага:

„Сливен - изживей историята, почувствай природата".

Цялото съдържание на интергрирания туристически продукт на общината е в синхрон с този слоган и го потвърждава на своето ниво – туристически пакет, продукт, услуга. Слоганът ще

бъде водещ в рекламните материали на Община Сливен и ще бъде налаган чрез различните комуникационни канали, които ще бъдат разгледани по-късно в настоящата Концепция.

Туристически пакети в рамките на настоящата Концепция

Данните на национално ниво за туризма в страната, които бяха разгледани по-горе в анализа по настоящата Концепция, показаха предпочитание и покачващ се интерес на българските туристи към закупуването на туристически пакети и използването им като начин на организация на почивката. Пакетите предлагат предварително закупуване/организиране на желаните туристически продукти и услуги, което, от своя страна, води до икономичност, улеснение и повишена удовлетвореност на почиващите.

Същевременно, понастоящем в Сливен липсват официално разработени от общината и промотирани като такива туристически пакети, а това, което основно се предлага, са маршрути с различна насоченост (културно-исторически с посещение на няколко обекта от възрожденското минало на общината; туристически маршрути за разходка в ПП „Сините камъни"; тематични дестинации, определени от Министерство на туризма, които преминават през различни общини, вкл. Сливен и др.).

Създаването на туристически пакети е важно да се случва с участието на дадена община защото това е един начин за нея да зададе посоката за това как желае да бъде възприемана от туристите, за типа на потенциалните посетители, които иска да привлече и е средство за по-ефективно привличане на техния интерес чрез канализирана комуникация и послания. В този смисъл, създаването на туристически пакети е вид политика в областта на туризма и чрез настоящата Концепция за интегриран туристически продукт Община Сливен заявява своето желание за повишено ниво на общуване с конкретни таргет групи, на които иска да предложи специализирани, според техните интереси, пакети. Тези туристически пакети ще бъдат в синхрон със слогана на общината и ще бъдат официално промотирани на сайта http://infotourism.sliven.bg/actual/index.htm. Пакетите ще бъдат също така предлагани на туроператорските агенции в страната и чужбина и ще бъдат популяризирани от представители на Община Сливен и ТИЦ на многобройни туристически изложения. Целта на тази политика е постоянното изместване на възприятието за общината от дестинация за културно-исторически туризъм към дестинация, предлагаща го, наред с много други вълнуващи възможности за свободното време. Постепенното налагане на такъв имидж ще позволи на Община Сливен да разшири значително своите гости и като количество и като разнообразие от групи и интереси, а като последствие от всичко това – да отчете ръст в приходите от туризъм в туристическите обекти, както и в местата за настаняване и хранене. Желан краен резултат (въздействие) от този ръст ще бъде нарастване на инвестициите в туризъм в общината и постепенното покачване на категорията на наличните обекти.

Концепцията за интегриран туристически продукт на Община Сливен предвижда водеща роля на Туристическия информационен център на общината, който ще бъде създаден като физически обект по настоящия проект и ще има задачата да промотира туристическите пакети, част от интегрирания продукт, които ще адресират различните потенциални потребители на туризъм в страната и чужбина. В допълнение, ТИЦ ще поддържа връзка с туроператорите, а при желание от страна на туристи, свързали се с центъра, той ще им съдейства за организиране на техните резервации и посещения в обектите, ще им предлага добре подготвени водачи.

- **Културно-исторически туризъм**

Община Сливен е на първо място известна със своите културно-исторически обекти, които трябва да продължават да бъдат популяризирани като нейната най-силна страна.

Първият туристически пакет ***„По пътя на траките, Възраждането и нова България"*** ще бъде адресиран към широката аудитория, но най-вече към любителите както на българската и европейска история, както и към тези, интересуващи се от развитието на занаятите и

икономиката в страната. В рамките на този пакет на гостите на общината ще се предлагат посещения на тракийските могили и светилища в общината, древният път през т. нар. Ичеренски проход, останките от манастира „Св. Спас“, късноантичната и средновековна крепост „Туида“, ранновизантийските и средновековни крепости (Градището и крепостта, разположена на десния бряг на Кушбунарска река), възрожденските къщи (на Хаджи Димитър, Добри Чинтулов, Садък паша, Панайот Хитов, Георги Икономов), исторически места („На Кушбинар“, „На митинг през 1872 г.“ и „Димир Капия“), Къща „Паткоолу“/Къща на Сливенския бит, къща на Добри Желязков, Маазите, Музей на текстилната индустрия, Държавна сукнена фабрика/Затворът, къщите на Аврам Стоянов и Съби Димитров, Регионален исторически музей. Пакетът предлага и посещения на паметниците на Хаджи Димитър, Панайот Хитов, Добри Желязков - Фабрикаджията, Генерал М. Скобелев, Васил Левски, Добри Чинтулов, д-р. Симеон Табаков, Съветската армия, Сирак Скитник, 7-ми конен полк – Орлето и Паметна плоча в чест на героите-победители от Втората световна война. Предлагат се и посещение на събития - „Живият музей“ в къща-музей „Сливенски бит“, Карнавал „Машината на времето“, Средновековен събор „Помни славата – Туида“ и Фестивал на Стоте войводи.

Вторият културно-исторически пакет ***„Вяра, култура и традиции в Сливен“*** е ориентиран към тези, които се интересуват от различните аспекти на културата и етнографията, намиращи израз в Община Сливен чрез бита на Възраждането и традициите в производството (Къща „Паткоолу“/Къща на Сливенския бит, къща на Добри Желязков, Маазите, Музей на текстилната индустрия, Държавна сукнена фабрика/Затворът), религията (църквите „Св. Димитър“, „Св. София“, „Свети апостоли Петър и Павел“), изобразителното изкуство и скулптурата (галериите „Димитър Добрович“, „Д-р Миркович“, „Май“ и „Йордан Кювлиев“, зала „Сирак Скитник“, къщата на Теодора Хаджидимитрова). Ще се предлага възможност на желаещите да комбинират посещенията в изброените обекти със закупуване на билети за Драматичен театър „Стефан Киров“ и Симфоничен оркестър - гр. Сливен, както и с посещение на различни събития в сферата на културата, изкуствата и етнологията:

- „Живият музей“ в къща-музей „Сливенски бит“
- Кукери (в навечерието на Сирни заговезни)
- Регионален събор „Маскарадни игри“
- Годишен събор на каракачаните в България в Местността Карандила
- Традиционен събор-надпяване „С песните на Йовчо Караиванов“
- Майски дни на културата „Сливенски огньове“
- Карнавал „Машината на времето“
- Средновековен събор „Помни славата – Туида“
- Международен фестивал на изкуствата „Магията на вятъра“
- „На събор край Тунджа“
- Национален фолклорен събор – надпяване „Карандила пее“
- Фестивал на Стоте войводи

❖ **Събитиен и фестивален туризъм**

Този вид туризъм се предлага целогодишно на гостите на Община Сливен под името на пакет ***„Богатствата на Сливенския край“***, като той е ориентиран без ограничение към всички потенциални гости на общината и съдържанието му варира според интересите и възможностите за престой на гостите. В допълнение към по-горе изброените събития, тук се добавят и някои специфични изложения с потенциал да привлекат не само участници и предприемачи, но и любители на съответните продукти:

- Национално изложение по животновъдство
- Есенен панаир „Стоте войводи“ - Сливен, целящ подкрепа за популяризиране на местните продукти, произведени основно от малките и средни фирми.
- Празник „Златна праскова“

- Фестивал на винарите
- „Стекспо“ - изложение за месодайно говедовъдство

ТИЦ-Сливен може да предлага на туристите, привлечени от конкретно събитие информация и съдействие за да комбинират посещението си с други атракции и по този начин да удължат и обогатят своя престой.

❖ **Винен туризъм**

Третият туристически пакет е насочен основно към двойките – ***„Романтика и вино“***, на които предлага възможност за луксозно уикенд прекарване, комбинирано с дегустация на изискани храни и вина, произведени в Община Сливен.

Изба „Сините скали“ на „Домейн Бойар Интернешънъл“ ЕАД, клон Сливен, предлага посещения за запознаване накратко с технологичния процес за производство на вино и дегустации в своята „Къща на виното“ на организирани туристи с или без посредничество на български и чуждестранни туроператори. Гостите ще имат възможност за закупуване на вина от всички асортименти, произвеждани от компанията в Сливен.

Шато „Ветровитите хълмове“ в гр. Кермен, Община Сливен, е друга чудесна дестинация за любителите на виното, която предлага и хотелско настаняване с ползване на басейн. Избата е ежедневно отворена за посещения, а в нейната подземна част, където се формират и стареят винаta, е оформена зала за дегустации. В надземната част на избата е проектиран ресторант с 60 места, от който се открива чудесна панорамна гледка, обхващаща целия район.

На туристите, интересуващи се от този пакет, ТИЦ-Сливен ще препоръчва хотелско настаняване в 4 и 3-звездните хотели в общината и ще съдейства за организиране на транспорт и дегустация в избраната от тях изба/и. Възможност за обогатяване на пакета е включването в него по желания на заявилите го на посещения на основни туристически атракции в Община Сливен - Крепостта „Туида“, родната къща на Хаджи Димитър, Къща „Паткоолу“/На сливенския бит, църквата „Св. Димитър“, Регионалния исторически музей-Сливен, галериите в гр. Сливен, както и възможност за разходка в ПП „Сините камъни“.

- **Приключенски туризъм**

Туристически пакет ***„Богатството на Синята планина“*** е ориентиран към по-младите и хората в активна възраст, които са любители на приключенския туризъм - спелеоложки, скално катерене, делтапланеризъм и парапланеризъм. Предлаганите дейности са свързани с природните ресурси на ПП „Сините камъни“ и използването на пътническа въжена линия Сливен-Карандила.

Спелеоложкият туризъм може да бъда практикуван с посещение на пещера и водопад „Футула“, които се намират на 950 м. надморска височина, западно от връх Малка Чаталка и на юг от чешмата на Златко Чорбаджи, по поречието на р. Равна река. Водопадът е 10-метров, а под него се намира продълговато куполовидната пещера с размери 3/3 м, височина 4 м и широк отвор на изток. По стените и тавана на пещерата има интересни варовити отлагания и образувания.

Скално катерене може да се упражнява на високите източни скали в ПП „Сините камъни“, представляващи отвесен скален масив, източно от поречието на р. Кушбунарска и югоизточно от изкуственото езеро в местността Карандила при надморска височина 1000 м. Изградените алпийски маршрути са с различна трудност.

На връх Кулата в ПП „Сините камъни“ е изградена писта за делтапланеризъм. ТИЦ ще предлага съдействие на желаещите за организиране на полет от компаниите Fly Academy и Skynomad с моторни (мотоделтапланер или паратрайк) и безмоторни летателни средства (парапланер). В зависимост от метеорологичните условия полетите могат да се извършват от вр. Синилка, с. Панаретовци или с. Глуфишево.

ТИЦ-Сливен ще предлага на избралите този туристически пакет да направят своето прекарване в общината още по-приятно и богато с допълващи посещения в културно-историческите обекти и оставане в местата за настаняване.

- **Спортен туризъм**

Спортния туризъм в Община Сливен е представен в пакета ***„Скорост и природа в Сливен“***, основно таргетиращ младежите и хората в активна възраст и, който включва в себе си три направления, ориентирани към любителите на спорта.

Първото направление е свързано с природните ресурси на ПП „Сините камъни“. То предлага възможност за практикуване на ски туризъм в местността Даулите, намираща се на 5 км от връх Българка (1181 м). Ски пистата „Карандила“ е най-източно разположената писта в България и единствената, до която жителите и гостите на Черноморието могат да достигнат много бързо. Тя е разположена на 950 м надморска височина и разполага с два влека.

Другата възможност за практикуване на спорт в ПП „Сините камъни“ са разнообразните дейности като планинско ходене, бягане и колоездене, планинско ориентиране. Желаещите за това могат да получат съдействие и информация от ТИЦ-Сливен относно подходящите райони и маршрути, както и да им бъде осигурен водач. Друга възможност за практикуване на тези дейности е включването в многобройните спортни прояви, организирани от спортните клубове в общината и с подкрепата на Община Сливен. По отношение на 2019 г. възможностите са:

- Май

- Планинско ходене с мях, хвърляне на грамаден камък, хайдушка борба в ПП „Сините камъни“- Юнашки игри „Хайдушка среща“ - Фондация „Стария бряст“

- Планинско бягане и планинско колоездене - Планински маратон 9 км.,32 км.,52 км.и 90 км.; Планинско колоездене МТВ 42 км - СК по ориентиране „Сини камъни“

- Август

- Ориентиране - Международно състезание по ориентиране Купа „Сливен“ - м. „Абланово“ - СК по ориентиране „Сини камъни“

- Октомври

- Планинско бягане - Международен планински маратон „Хайдушки пътеки“ - ПП „Сини камъни“ - Фондация „Стария бряст“

- Ноември

- Планинско бягане - „Рекорд на хайдушката пътека“ - Парк „Сините камъни“, Хайдушка пътека - Фондация „Стария бряст“

Другото направление, свързано със спортните прояви в Община Сливен включва различните състезания по автомобилизъм, които са с потенциал да привлекат туристи и фенове на спорта не само от околните населени места, но и от страната:

- Май

- Автомобилизъм - Дрифт Сливен 1 - Летище Бършен - АСК „Скорпион“

- Юни

- Автомобилизъм - XIV-то Рали Классик „Златни пясъци“ - пл. „Х.Димитър“ - АСК „Скорпион“

- Автомобилизъм - Планинска Българка - 2019 г. - Гр. Сливен - АСК „Булсим“

- Автомобилизъм - XXXVIII Международно автомобилно Рали „Монбат Сливен 2019“ и Рали „Спринт 2019“ - Гр. Сливен - АСК „Булсим“

- Септември

- Автомобилизъм - Рали „Дрифт – Сливен 2“ - Гр. Сливен - АСК „Сливен“

ТИЦ-Сливен ще предлага съдействие на посетителите на тези спортни събития при организирането на техния престой в местата за настаняване (планински хижи и хотели в населените места) и ще ги подпомага при желание за комбиниране на тяхното посещение в общината с разглеждане на туристически обекти.

- **Природен / екотуризъм и фототуризъм**

Тези видове туризъм са обхванати от туристическия пакет ***„Пътека към природата“***, който се базира на огромния туристически потенциал на ПП „Сините камъни“ и е насочен към всички любители на природата и фотографията, които ще бъдат улеснени с използването на пътническа въжена линия Сливен-Карандила.

Паркът притежава многобройни природни забележителности – скалните феномени Халката, Куминте, Куклите, Ръкавичката, Калоянови кули и др., пещерите Змееви дупки, Бъчвата, Футула, Хайдушка, Песченик, изворите Кушбунар, Белите извори. От местността Прозореца може погледне към Котленската планина, Дунавската равнина и Лудогорието. От връх Кулата и Слънчева поляна се вижда град Сливен, а на юг - Странджа и Манастирските възвишения.

Видовото разнообразие в ПП „Сините камъни“ е голямо. Низшите растения са представени от 97 вида, а висшите - от 1027 вида и 30 подвида. 108 вида растения са с национален и международен статус на защита, като в Червената книга на България са включени 43 вида и 2 подвида. От тях 7 вида са застрашени от изчезване, 36 вида и 2 подвида са редки. Има и голям брой ендемити - 15 вида и 1 подвид растения са български ендемити, 28 вида са балкански ендемити. Открити са и 1 субендемит и 2 терциерни реликти.

Фауната в природния парк обхваща 1153 вида безгръбначни и 244 вида гръбначни, включително 9 вида риби, 8 вида земноводни, 13 вида влечуги, 176 вида птици и 38 вида бозайници. От тях 78 % (191 вида) са защитени от Закона за биологичното разнообразие.

Най-популярната дестинация в ПП „Сините камъни“ безспорно е местността Карандила, разположена на около 1050 м н. в. На нейна територия се намират различни почивни станции, съоръжения за спорт, изкуствено езеро, Карандилската поляна (там ежегодно се провежда събора на каракачаните). От поляната се открива гледка към връх Руина, Стидовската и Гребенец планини, дола на р. Сотирска, Сливенското поле, Бършен и Манастирските възвишения, град Сливен. Карандила е местността в парка, която е най-богата на видове и подвидове със защитен статус, реликти и ендемити. Срещат се 26 вида орхидеи.

Други забележителности на парка са Кушбинарската река и извора Кушбунар, заобиколен от 400-годишни букови дървета; високите източни скали; достъпният, но най-висок за Източна Стара планина, връх Българка; пещерата и водопада „Футула“; природният феномен „Халката“ (един от символите на Сливен), Хайдушката пътека, местността „Бялата вода“, местността „Селището“ (с намиращите се там Маринино градище, Тодоровото аязмо и манастира Св. Спас); резерват „Кутелка“; местността „Аблановo“ (с „Изворът на сломените“, Аблановската чешма и поляна, „Пътеката на здравето“).

Всички тези природни ресурси предлагат изключителни възможности за наблюдение на природата и видовете, за фототуризъм и почивка сред тишината на планината. На разположение туристите в този туристически пакет са двата информационно-посетителски центъра в ПП „Сините камъни“ - „Хайдушка пътека“ и „Карандила“, който могат да им съдействат с направа на резервации за местата за настаняване на територията на парка, както и с информация и материали, включително такива по отношение на маршрутите за разходка.

В ПП „Сините камъни“ има над 50 пътеки, които са основа за предлаганите 18 маршрута с различна насоченост:

1. Гр. Сливен - Хайдушка пътека - м. „Карандила“ - м. „Кушбунар“ (с историческа и биологична насоченост - 3 ч. 30 м.);

2. Гр. Сливен - Халката - м. „Тютюнлука“ - вр. Голяма Чаталка (с всестранна насоченост - 3 ч. 30 м.);

3. Гр. Сливен - м. „Хисарлъка“ - м. „Долапите“ - м. „Сини вир“ (с историческа насоченост - 4 ч.);

4. Гр. Сливен - м. „Равна река“ - м. „Гунчов извор“ - м. „Мочурите“ - м. „Долапите“ (с всестранна насоченост - 8 ч. 30 м.);

5. М. „Карандила“ - Слънчева поляна - м. „Футула“ (с всестранна насоченост - 3 ч. 30 м.);

6. Гр. Сливен - м. „Селището“ - Манастира „Св.Спас“- м. „Бялата вода“ - Костова чешма (с историческа насоченост - 4 ч. 30 м.);

7. М. „Карандила“ - м. „Равна река“ - м. „Белите извори“ (с биологична насоченост - 4 ч.);

8. Гр. Сливен - м. „Кушбунар“ - м. „Харамията“ - м. „Прозореца“ – „Драгиева чешма“ - м. „Даула“ (с историческа насоченост - 7 ч. 30 м.);

9. Гр. Сливен - Андреева чешма - м. „Змееви дупки“ (с биологична и спелеологична несоченост - 2 ч. 30 м.);

10. Гр. Сливен - м. „Моллова кория“ - п. „Бъчвата“ - м. „Хайдушки извор“ - м. „Архангела“ - вр. Песченик - м. „Карандила“ - м. „Моллова кория“ (с всестранна насоченост - 8 ч.);

11. ИПЦ - м. „Равна река“ - водопад Футула - Халката - гр.Сливен (с всестранна насоченост);

12. М. „Карандила“ - Кулата (за делтапланеристи);

13. Гр. Сливен - м. „Селището“ - м. „Абланово“ (с всестранна насоченост);

14. М. „Даула“ - вр. „Българка“ - м. „Кушбунар“ (историческа насоченост);

15. М. „Карандила“ - м. „Кушбунар“ - м. „Харамията“ - с. Нейково - с. Жеравна - гр. Котел - гр. Сливен (с всестранна насоченост с продължителност 5 дни);

16. Гр. Сливен - м. „Кушбунар“ - в. Харамията - м. „Прозореца“ - Драгиева чешма - м. „Даула“ - м. „Плужината“ - Агликина поляна (с всестранна насоченост с продължителност 2 дни);

Част от изброените маршрути не са маркирани на терен. Пътеките, по които минават не са със специална настилка като изключение правят:

17. Пътека на здравето (м. „Абланово“) - чакълирана и обградена с дървен парапет;

18. Екологично - образователна пътека (м. „Моллова кория“) - чакълирана в малък участък.

- **Селски туризъм**

Възможностите за практикуване на селски туризъм са свързани с туристическия пакет ***„Бит и култура в Сливенско“***, насочен основно към млади двойки и семейства. Наличните маста за настаняване са в селата Ичера (4 бр. – един семеен хотел и една туристическа хижа с по 3 звезди; една къща за гости и едни стаи за гости с по 1 звезда), Злати войвода (1 бр. къща за гости с 1 звезда) и Чинтулово (1 бр. къща за гости с 1 звезда). На разположение на гостите в тези населени места са и заведения, в които те имат възможност да опитат местната кухня - 2 заведения в с. Ичера, 2 заведения в с. Злати войвода и 7 заведения в с. Чинтулово като мнозинството от наличните заведения са с първа категория. ТИЦ ще предложи на туристите, използващи този туристически пакет да комбинират своя престой на село с разходки до гр.

Сливен за посещение на културно-исторически обекти, както и с възможност за кратки преходи в ПП „Сините камъни“. При желание от страна на туристите и съвпадение на тяхното гостуване с културния календар на Община Сливен, престоят им може да бъде допълнително обогатен и с посещение на:

- Март

- с. Камен (през 2019 г., иначе – променлива локация в общината) - Регионален събор на маскарадните игри

- Май

- гр. Сливен - Фолклорен събор „Кермен“

- Юли

- с. Гавраилово - Празник „Златна праскова“

- Август

- гр. Сливен, м. Карандила - Традиционен фолклорен събор на каракачаните

- Септември

- гр. Сливен - Фестивал на стоте войводи

- Октомври

- гр. Сливен - Димитровден – празник на гр. Сливен

- Декември

- с. Мечкарево - Събор „Зимни празници в Мечкарево“

- **Здравен/балнеоложки/спа туризъм**

Община Сливен има дългогодишни традиции в предлагането на здравен/балнеоложки/спа туризъм в курорт Сливенски минерални бани. Този туристически пакет се нарича ***„Здраве и отдих в Сливен“*** и е насочен основно към нуждаещите се от специализирани процедури и по-зрялото население. Пакетът основно включва престой в курорта с цел балнеолечение и/или почивка. Баните са разположени в долината на р. Тунджа, на 12 км югозападно от гр. Сливен, на 245 м надморска височина в землището на с. Злати войвода и са балнеолечебен курорт с национално значение. Изградени са балнеолечебници, почивни станции и хотели, плувни басейни. Минералната вода е гореща и успешно лекува стомашно-чревни и чернодробно-жлъчни заболявания, увреждания на опорно-двигателния апарат и на периферната нервна система. В Сливенски минерални бани функционират 4 места за настаняване, сред които гостите могат да избират – съществуващата от много години и традиционна почивна станция (2 звезди), 1семеен хотел (1 звезда), 1 къщи за гости (2 звезди) и 1 стаи за гости (2 звезди). ТИЦ ще предложи на гостите на Сливенски минерални бани да обогатят своя престой като го комбинират с разходки до гр. Сливен и посещение на избрани от тях обекти.

- **Бизнес и конгресен туризъм**

Туристически пакет ***„За бизнеса“***, както насочва неговото име е предназначен за хората, посещаващи Община Сливен по работа. За своето настаняване те могат да избират след многобройните и разнообразни по вид места за настаняване в общината, зали за провеждане на конференции и обучения се предлагат от 3 хотела с 4 звезди, 3 хотела с 3 звезди, 1 почивна станция с 2 звезди, 2 къщи за гости с 2 звезди, 2 хотела с 1 звезда, 3 семейни хотела с 1 звезда и 1 почивна станция с 1 звезда – т.е. всеки организатор на събитие разполага с богат избор на възможности в зависимост от предпочитаното местоположение, ценови диапазон и търсени екстри. Този пакет ще бъде предлаган от ТИЦ на бизнесите от община и

област Сливен и представителите на администрацията, на предприемачеството и НПО от региона и Черноморието, както и на училищата от цялата страна, за които има интересна възможност да провеждат „зелени“ училища в местата за настаняване в ПП „Сините камъни“. При наличие на свободно време, на ползващите този пакет може да се предлагат кратки екскурзии и посещения на основни туристически обекти в общината.

- **Ловен туризъм**

В гр. Сливен функционира Ловно-рибарско дружество - Сливен, специализирано в развъждането на риба и дивеч. Сред основните дейности на Дружеството са организирането на ловни мероприятия и киноложки изложби. Ловностопанските райони на сдружението са с. Божевци, с. Глуфишево, гр. Кермен, с. Раково, гр. Сливен, с. Въглен, с. Желю Войвода, с. Крушаре, с. Самуилово, с. Стара река, с. Горно Александрово, с. Ичера, с. Младово, с. Скобелево и с. Трапоклово.

Пакетът ***„Лов и риболов в Сливен“*** е ясно насочен към практикуващите тези занимания, основно мъже, на които ТИЦ-Сливен ще предостави информация и съдействие да комбинират своето хоби с престой в местата за настаняване и посещение на местните механи, както и с някои от събитията в общината като:

- Кукери
- Регионален събор „Маскарадни игри“
- Средновековен събор „Помни славата – Туида“
- „На събор край Тунджа“
- Фестивал на Стоте войводи, подкрепящ местните продукти
- Евробазар - Сливен, подкрепящ местната благотворителност
- Празник „Златна праскова“
- Фестивал на винарите
- Състезанията по автомобилизъм

ТИЦ-Сливен ще съдейства на избралите този пакет за посещения и в културно-историческите обекти в общината, като приоритетно ще бъдат предложени Крепостта Туида, къщите на Хаджи Димитър и Панайот Хитов, Държавна сукнена фабрика/Затворът и къща-музей „Сливенски бит“.

3.2.5. Ценово образуване и позициониране

Фактори, оказващи влияние при ценообразуването

Всяко ценообразуване може да бъде направено въз основа на различни определящи фактори, както и въз основа на тяхното комплексно въздействие или по-засиленото влияние на някой от тях. Такива фактори могат да бъдат качеството на продукта, вложените ресурси за неговото производство/подобряване, местоположението на търговския обект, цените при конкуренцията, покупателната способност на населението, търсенето, възвращаемостта на инвестицията, желаната печалба от продавача и др.

Настоящата концепция за туристически продукт коментира качествените, социални, имиджови и свързаните с предлагането основания за ценообразуването и ценовото позициониране. Основанията, базиращи се на финансови прогнози за очакваното търсене, възвращаемостта от инвестицията и желаната печалба са представени в придружаващия Концепцията бизнес план.

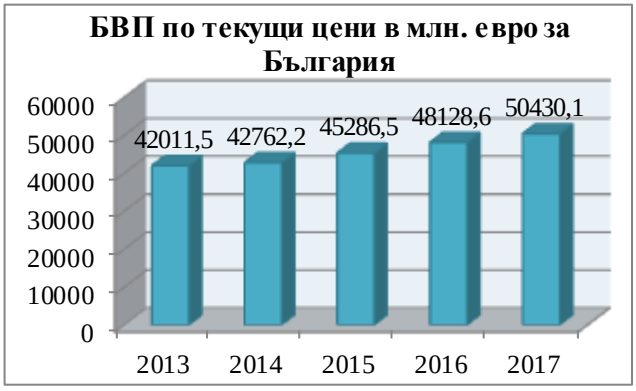
Значение на ценовото позициониране и послания

Ценовото позициониране от своя страна се явява допълващо към ценообразуването на всеки продукт/услуга и е от изключително значение, тъй като то дава на потенциалния „купувач“ важна информация както за самия продукт/услуга, така и за неговия „продавач“:

- Колко качествен е продукта/услугата (какви са неговите характеристики, има ли ценни и търсени от купувачите такива)
- Как продавачът иска имиджово да позиционира продукта/услугата (използва ли той имиджова стратегия за определяне на цената на продукта/услугата, които може и да не са толкова ценни, но ако бъдат представени като такива могат да бъдат продадени на по-висока цена в зависимост от търговските уменията на продавача)
- Какво е търсенето за продукта/услугата (въздействие от качеството, модата, приложението, необходимостта от притежаването)
- Колко склонен е продавачът да продаде продукта/услугата (продавачът принуден ли е от обстоятелствата бързо да продава без да подбира цената, на която ще стане това или не е притиснат от нищо и е готов да изчака подходящия клиент, който ще заплати обявената цена)

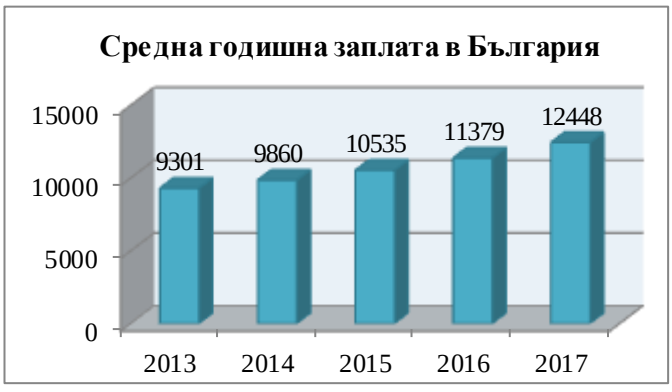
В контекста на ценовото образуване и позициониране, настоящата Концепция за интегриран туристически продукт ще направи преглед на цените в основни туристически обекти в Община Сливен като за опростяване ще използва сравнение на цените на билета за възрастни. Ще бъде направена съпоставка между цените за посещение на тези обекти и цените в сходни обекти от други общини като целта е да се направи паралел на сравнимите обекти, какво съдържание те предлагат на туриста, на каква цена и с какво послание. Като резултат от проведения анализ ще бъдат направени коментари и отправени препоръки към ценообразуването и ценовото позициониране в някои от основните туристически обекти в Община Сливен, които са водещи в предлаганите туристически пакети по тази Концепция. За целта най-напред ще бъде направен преглед на основни фактори, които влияят/би следвало да влияят върху цените на туристическите атракции в Община Сливен.

Основни фактори с влияние върху цените в туристическит обекти в Община Сливен

Фиг. 19
Източник: Евростат

Основният фактор, който трябва да оказва влияние върху цените в туристическите обекти в Община Сливен е общото състояние на националната икономика, тъй като туристите в общината са в голямата си част български граждани от цялата страна. В този смисъл, не са толкова важни показателите на самата Община Сливен, тъй като нейните жители са в много малка степен потребители на предлаганите туристически услуги и атракции. Първият важен показател на национално ниво безспорно е БВП. Евростат предоставя данни по този индикатор, от които е видно, че през последните години се наблюдава постоянно повишаване на неговите нива.

Фиг. 20
Източник: Национален статистически институт

В допълнение, НСИ посочва, че паралелно с това в периода 2013-2017 г. е отчетен и съществен ръст (33,8%) в средната годишна заплата в страната. Това е много съществено покачване в рамките на кратък период от време, което, безспорно, е добра индикация за

повишаваща се покупателна способност на българското население.

Фиг. 21

Източник: Национален статистически институт

Следващите данни доказват това предположение като регистрират ръст от 13,9% в покупателната способност на населението за последните 6 години. Всичко това по отношение на туризма в България означава, че българските туристи стават все по-платежоспособни клиенти, които биха имали все по-нарастващ интерес към дейности за свободното време, но и повече изисквания към местата за настаняване и туристическите атракции, за които заплащат. Този факт обаче е в противовес на ситуацията в туризма в Община Сливен, която бе разгледана по-горе в Концепцията – в Сливен значително по-преобладаващи са обектите (места за настаняване и заведения) с нисък ценови и качествен клас. Обектите за хранене се ползват и от местното население в неговото ежедневие, но по данни на НСИ, средната годишна заплата в Област Сливен се е повишила през 2017 г. спрямо 2013 г. с 30,2% (почти колкото е средното за страната). От тук се налага изводът, че качеството на обектите и респ. цените в тях, не се повишават поради липса на инвестиции от страна на собствениците (за повишаване на характеристиките на продуктите и услугите) и липса или много слаб/неправилен маркетинг, липса на атрактивна реклама и липса/недостигане на подходящите послания до потенциалните клиенти/туристи за да се повиши търсенето.

Както бе посочено, именно вложените ресурси и инвестициите за подобряване на материалната база са ключов аргумент при желание за повишаване на цената на даден продукт/услуга. Понастоящем може да се обобщи, че по-голямата част от туристическите обекти и атракции в Община Сливен се нуждаят от някакъв вид мерки за обновяване, оборудване, подобряване на довеждащата инфраструктура, осветлението или друго. Колекциите в музеите от своя страна се нуждаят от по-добро и ефектно експониране чрез ново експозиционно оборудване/обзавеждане и дигитализация за повишаване интереса на туристите. Проктът по процедура BG16RFOP001-6.002 – „Развитие на туристически атракции“, Приоритетна ос 6 „Регионален туризъм“ на ОПРР 2014-2020, в рамките на който се разработва настоящата Концепция за интегриран туристически продукт, ще предостави възможност за осъществяване на такива инвестиции, които ще повишат качеството в отделните туристически обекти, съответно и това на целия интегриран туристически продукт на Община Сливен. Това ще бъде аргумент за преразглеждане на ценовата политика на общината по отношение на интервенираните обекти.

По отношение на местоположението като ценово определящ фактор, Област Сливен има допирни граници с областите Търговище, Шумен, Бургас, Ямбол, Стара Загора, и Велико Търново. Сред изброените туризмът е много силно развит в областите Бургас и Велико Търново и значително по-слабо в останалите области. Община Сливен отдавна е известна като дестинация за културно-исторически и балнеотуризъм, което позиционира ценово Област и Община Сливен около средното ценово ниво в контекста на посочените две полярни оси. В допълнение, непосредствените граници с двата силни туристически центъра Бургас и Велико Търново означава, че при обновяване на базата и при разработване на качествен и атрактивен интергиран туристически продукт Община Сливен ще може реално да разчита на повече и по-платежоспособни туристи от двете водещи дестинации – отново аргумент в полза на очаквано повишаване на нивото на туризма и приходите от него.

Сравнителен анализ на конкурентни продукти във връзка с ценообразуването и ценовото позициониране

Анализът на адекватността на цените във водещи туристически обекти в Община Сливен изисква провеждането на сравнителен анализ на техни близки аналози и конкуренти от други общини от гледна точка на цените при тях и характеристиките на туристическия продукт, които се предлагат срещу съответното заплащане.

- **Къщи-музеи**

Табл. 2. Къщи-музеи

Община Сливен	Община Копривщица	Община Пловдив
Къща-музей "Хаджи Димитър" **Къща-музей "Добри Чинтулов"** **Къща-музей "Сливенски бит"** **РИМ-Сливен** **Първа държавна текстилна фабрика** Билет възрастни – 3 лв.; при групови посещения на възрастни (над 15 човека) - 2 лв; При посещение на 2 обекта – 5 лв.; при групови посещения на възрастни (над 15 човека) на два и повече обекта - 5 лв.; При посещение на 3 и повече обекта – 7 лв.; Семеен билет: - за един обект - 7 лв.	**Къща-музей "Любен Каравелов"** **Къща-музей "Георги Бенковски"** **Родна къща на Димчо Дебелянов** **Къща-музей "Тодор Каблешков"** **Лютова къща** Билет възрастни - 4 лв. за всяка къща-музей поотделно и 6 лв. за обиколен билет	**Балабанова къща** **Къща Хиндлиян** **Къща Недкович** **Къща на Верен Стамболян** **Къща Клианти** **Музейна аптека Хипократ** **Постоянна експозиция на Златю Бояджиев** Посещения на един обект: - За възрастен - 5 лв. / За къща "Клианти" - 10 лв. - За възрастен при група над 10 души - 4 лв. / За къща "Клианти" - 8 лв. Комбиниран билет за посещение на до 5 обекта по избор: - За възрастен - 15 лв. - За възрастен при група над 10 души - 14 лв. Комбиниран билет за

- за два и повече обекта - 10 лв.		посещение на до 5 обекта по избор и прожекционна зала на Римски стадион: - За възрастен - 19 лв. - За възрастен при група над 10 души - 18 лв. Комбиниран билет за посещение на къща Стамболян и прожекционна зала на Римски стадион: - За възрастен - 6 лв. - За възрастен при група над 10 души - 5 лв. - За възрастен при група над 20 души - 4 лв.

Къщите-музеи са основна туристическа атракция в Община Сливен, което означава, че е много важно цените за посещение на тези обекти да бъдат правилно определени. Горната таблица показва в сравнителен аспект къщите-музеи в Община Сливен, които се предлагат за посещение поотделно, но и в общ ценово намален пакет, който също така включва РИМ-Сливен и Първа държавна текстилна фабрика. Тези къщи-музеи са сравнени с предлаганите сходни обекти в Община Копривщица (избрана за случая също поради своя възрожденски характер на туристическия продукт) и Община Пловдив (, която също предлага къщи-музеи, които исторически са малко по-късно разположени, но са пример за отлично поддържане и за много добър маркетинг). От дадената в таблицата информация е видно по отношение на единичния билет за възрастни, че в Община Сливен той е най-евтин (3 лв.), сравнен с 4 лв. за Копривщица и 5 лв. за Пловдив. Цената за възрастен, в случай, че той е част от голяма група туристи в Сливен е едва 2 лв. за 1 къща-музей, а цената за същото е двойна в Пловдив. Община Копривщица не е предвидила намаление при групи. При желание за посещение на повече обекти, Община Сливен предлага 2 варианта – за 2 обекта (2 лв.) и за 3 и повече обекта – 3 лв. Община Пловдив отново е заложила двойни цени - комбиниран билет за посещение на до 5 обекта за 15 лв. Това на практика прави почти задължително възползването на туриста в максимална степен от неговото право да посети точно 5 обекта, за да оправдае финансово заплащането на тази по-висока стойност. Община Копривщица от своя страна е поставила една средна цена от 6 лв. за обиколен билет.

От тази информация могат да бъдат направени следните обобщения:

1. В ценово отношение Община Сливен подържа най-ниски нива за цена на билетите, спрямо разгледаните примери.

2. По отношение на възможността за посещение с намаление на повече от един обект, Община Сливен предлага на посетителите повече възможности за избор.

3. Община Сливен е единствената сред разгледаните примерни общини, която е включила в своя музеен пакет Регионален исторически музей.

Във връзка с това могат да бъдат направени следните коментари и препоръки:

1. В Община Сливен в туризма се наблюдава известно подценяване на местните обекти, които не отстъпват по качества на тези от другите общини. След извършването на инвестиции в подобряване на материално-техническата база общината ще има всички основания да обмисли леко повишаване на цените, съобразно наблюдаваното в други общини. Къщите-музеи са основната и най-известна атракция в града и едно минимално повишаване на цените няма да отблъсне посетителите.

2. Предвид качествата и разнообразието на артефактите/експонатите в РИМ и Текстилната фабрика (на които липсва аналог в предлаганите конкурентни пакети в анализираните други общини) се препоръчва известно повишаване на цената на входния билет за тези два обекта.

3. Препоръчва се „уедряване“ на предлаганите обиколни възможности по примера на Община Пловдив – вместо да се предлагат две такива възможности (на 2 обекта и на 3 и повече обекта) да се предлага един обиколен билет за 3 и повече обекта, чиято цена да се увеличи минимално предвид наличието на регионален музей в пакета, както и дейностите по обновяване и подобряване на обектите, които ще бъдат извършени и дават основание за това.

Направените предложения ще спомогнат за плавно увеличаване на приходите от туризъм в Община Сливен.

- **Регионален исторически музей – Сливен**

Табл. 3. Регионални исторически музеи

Община Сливен	Община Ямбол	Община Стара Загора
Регионален исторически музей – Сливен Билет възрастни – 3 лв.; предлагат се комбинирани билети с къщите-музеи (по-горе)	**Регионален исторически музей – Ямбол** Вход за възрастни – 5 лв.; за възрастен с дете – 4 лв. (за възрастния)	**Регионален исторически музей – Стара Загора** Билет възрастни за РИМ и музеен обект "Неолитни жилища" - 5 лв.; за възрастен с дете – 3 лв. (за възрастния)

Регионалният исторически музей-Сливен, който е част от ценови пакет с къщите-музеи все пак е съпоставен за целите на ценовото изследване със свои аналози от общините Ямбол и Стара Загора.

Таблицата отбелязва, че входът за музея в Сливен е 3 лв., в Ямбол в РИМ се влиза за 5 лв., а в Стара Загора – също за 5 лв., но там в цената на билета е включен и музеен обект „Неолитни жилища“.

По отношение на съдържанието, РИМ-Сливен предлага експозицията „Памет от векове” (първи и втори етаж на музея), в която са изложени артефакти от новокаменната епоха, енеолита и бронзовата епоха, открития от тракийски надгробни могили; предмети, открити по време на разкопки в късноантичната и средновековна крепост Туида. На третият етаж е подредена изложбата "Артефактът - от откриването до експозицията", представяща дейността на археолозите и реставраторите. Сред ключовите експонати са втората намерена

в Тракия златна маска, две златни фиали за пиене на вино и златен пръстен-печат. Интерес представляват и непознатият за Тракия ритон с глава на кон и тяло на петел и сребърен шлем, който е единствен в България от този метал.

Регионалният исторически музей – Ямбол, от своя страна има следните отдели: "Археология" (с обекти от праисторията, античността, средновековието и от сферата на нумизматиката), "България през XV-XIX в." (етнографска изложба и предмети от Възраждането) и "Нова и най-нова история". Интерес за посетителите представляват каменен зооморфен скиптър – един от редките в страната, статуя на орел от мрамор – дело на италийско ателие от II век, антропоморфна чаша с изображение на възрастна жена от III век, уникален стъклен съд от II век, златен пръстен с гема, изобразяваща император Константин I Велики и масивна златна фибула от гробна находка в гр. Ямбол, принадлежали вероятно на висш сановник от провинциалната администрация. Във фонда на музея се съхранява и най-голямата в България колекция от амфорни печати, отразяващи икономическите връзки на тракийския град Кабиле през елинистическата епоха (IV – II в. пр. Хр.), както и личният печат на Желю войвода. Музеят притежава и една от най-многобройните и пълни колекции от османски лули.

Експозицията на Регионалният исторически музей – Стара Загора е разположена в специална сграда, построена върху останки от централната улица (Cardo maximus) на античния град Августа Траяна и в силует представя идеята за пясъчен часовник. Музеят има раздели "Праистория", "Антична археология", "Средновековна археология", "Нумизматика", "Етнография", "История на българските земи V-XIX век", "Нова история" и "Най-нова история" - сходни с предлаганото в Ямбол. Сградата на РИМ-Стара Загора обаче е нова, модерна и с атрактивни експозиционни пространства, а РИМ активно работи по проекти с външно финансиране. Експонати, които могат да бъдат разгледани в музея са параден бронзов шлем – маска и меч с името на сарматския цар Енисмей, мраморната статуя на Орфей, мраморната глава на Пан, бронзова и мраморна статуетки на Зевс, оброчна плочка на Дионис, Старозагорския препис на Паисиевата история (1837 г.) и др.

Във връзка с тези наблюдения могат да бъдат направени следните коментари и препоръки:

1. Колекциите, изложени в РИМ-Сливен са свързани с по-малко исторически периоди и представят по малко като вид обекти от тези на използваните за сравнение аналози Ямбол и Стара Загора.

2. РИМ-Сливен не разполага с обновена експозиционна среда и се нуждае от такава, с цел модернизация, по-атрактивно представяне на артефактите и привличане на повече посетители. Заложените мерки по проекта, от който настоящата Концепция за интегриран продукт е част, ще спомогнат това да бъде осъществено.

3. С цел повишаване на приходите от продажби се препоръчва единичната цена за посещение в РИМ-Сливен и Първа държавна текстилна фабрика да бъде минимално повишена спрямо настоящата, която е твърде ниска в сравнение с цените в сходни обекти, а допълнително основание за повишаването ще бъде и подобряването на материалната база в двата обекта и добавянето на нови интерактивни услуги и добавена реалност в тях. Тези мерки ще повишат приходите от туризма в Община Сливен.

- **Галерии**

Табл. 4. Галерии

Община Сливен	**Община Плевен** **Община Видин**	**Община Кюстендил**

Къща „Димитър Добрович“ **Къща „Миркович“** **Зала „Сирак Скитник“** Билет за възрастни – 2 лв. Обходен билет за възрастни – 4 лв.	**Художествена галерия дарение "Колекция Светлин Русев" – Плевен** **Художествената галерия "Никола Петров" – Видин** Безплатен вход	**Художествена галерия Владимир Димитров-Майстора - Кюстендил** Билет за възрастни – 7 лв.

По отношение на общинските и държавни галерии прегледът на тяхното ценово позициониране показа, че най-често то не е свързано с изложеното съдържание, а с наличното или не търсене от страна на туристите на такъв тип обекти.

В Община Сливен Къща „Димитър Добрович“, Къща „Миркович“ и Зала „Сирак Скитник“ предлагат вход от 2 лв. за възрастен като е възможно закупуването на обходен билет за 4 лв. Това, което е важно да се каже е, че галериите разполагат с живопис на автори като Владимир Димитров – Майстора, Васил Стоилов, Златю Бояджиев, Борис Денев, Давид Перец, Васил Бараков, Бенчо Обрешков, Иван Ненов, Ненко Балкански, Дечко Узунов, Сирак Скитник, Светлин Русев, Енчо Пиронков, Греди Асса, Атанас Яранов, Димитър Добрович и произведения на световно известни майстори на живописта и графиката като Франсиско Гоя, Йожен Дьолакроа, Теодор Жерико, Оноре Домие, Жан – Франсоа Миле, Пабло Пикасо, Хуан Миро, Марк Шагал, Алфонс Муха, Андре Дерен, Морис дьо Вламенк, Раул Дуфи, Василий Кандински, Джаспър Джоунс, Хенри Мур, Джеймс Уистлър и др.

За целите на настоящата Концепция бе извършен преглед на общинските и държавни галерии и той установи Художествена галерия дарение "Колекция Светлин Русев" - Плевен и Художествената галерия "Никола Петров" – Видин като едни от малкото галерии извън столицата, които разполагат с богат фонд от известни български автори в комбинация с произведения на известни чуждестранни автори (както е в Сливен). Парадокс е, че и при двата конкурентни музея липсва такса за вход. Т.е. може да се даде обяснение, че при тях не е сформирана цена на база разнообразието и качеството на изложеното, а въз основа на търсенето на продукта „картинна галерия“ от страна на публиката – вероятно много слаб местен интерес, съпътстван от недостатъчен туристически поток.

Това заключение се доказва от факта, че много други галерии (само пример са Градска художествената галерия – Варна и Художествена галерия „Борис Денев“ - Велико Търново), чиито колекции са изцяло формирани от български автори, макар и много богати и качествени, събират входна такса (2 лв. във Варна и 3 лв. във Велико Търново). Същевременно, пример за добре управлявана и макетирана галерия е Художествена галерия Владимир Димитров-Майстора – Кюстендил, която притежава най-голямата и основната колекция от творби на бележития художник – маслена живопис, акварели, тушове и рисунки (1357 на брой), както и колекции в разделите „Изкуство на кюстендилските художници”, „Изкуство на художници от страната”, „Антично, средновековно и възрожденско изкуство” и „Чуждестранно изкуство”. Галерията е определила цена за входен билет на възрастни от 7 лв. – рядко срещано ценово ниво извън столицата София, което говори за осъзнати качества на изложеното и за висок интерес към него.

Извършеният преглед на галерии дава основание за следните коментари и препоръки по отношение на цените в трите сливенски обекта:

1. Изложеното в Къща „Димитър Добрович“, Къща „Миркович“ и Зала „Сирак Скитник“ е изобразително изкуство с висока художествена и историческа стойност, чиято цена за входен

билет е занижена поради слаб интерес от страна както на местото население, така и на туристите.

2. Трите галерии в Сливен не са популярни (туристите не знаят, че съществуват и не знаят какво предлагат) и не се маркетират в достатъчна степен (, колкото къщите-музеи), въпреки, че са включени в сайта http://infotourism.sliven.bg/actual/index.htm.

3. Вкючването на посочените сливенски галерии в проекта за интегриран туристически продукт на общината означава, че те ще бъдат част от общата маркетингова стратегия и рекламни материали, което се очаква да доведе до популяризиране на техните качества и на самите тях като туристически обекти в Сливен.

4. Понастоящем не се препоръчва повишаване на цените в галериите, а се предвижда мониторинг на посещаемостта при тях. В случай на отчетен положителен ефект от рекламната кампания по настоящия проект, тяхното ценово позициониране може да бъде преосмислено.

- **Крепост Туида**

Табл. 5. Крепости

Община Сливен	Община Свиленград	Община Ловеч
Късноантична и средновековна крепост „Туида“ Билет възрастни - 3 лв. Групови посещения (над 10 души) - 2 лв.	**Средновековна византийска крепост „Неутзикон”, с. Мезек** Некомбиниран билет възрастни (летен сезон) – 4 лв.; Некомбиниран билет възрастни (зимен сезон) – 2 лв. Комбиниран билет гробница и крепост за възрастни (летен сезон) – 6 лв. ; Комбиниран билет гробница и крепост за възрастни (зимен сезон) – 5 лв.	**Ловешка средновековна крепост** Билет възрастни - 4 лв. Групови посещения възрастни (над 15 души) - 2 лв. Комбиниран билет „Ловешка средновековна крепост“ и „Стара градска баня „Дели Хамам“ за възрастни - 5 лв.

Крепостта „Туида“ в Сливен е една от основните туристически атракции в общината през последните години като по проекта за нейното възстановяване са изградени и нови постройки – Информационен център и Къща на виното, както и летен театър в центъра на обекта. Крепостта предлага на туристите да комбинират своето посещение и разглеждането на реална късноантична и средновековна крепост (билет от 3 лв.) с интересни занимания с потенциал да привлекат както деца, така и възрастни (срещу допълнително заплащане) - беседи, демонстрации, стрелба с лък (10 мин. - 3 лв.; 20 мин. - 5 лв., 60 мин. - 12 лв.) и наемане на средновековен костюм (30 мин. - 3 лв.; 8 часа - 12 лв.).

Атракционите на средновековната крепост край село Мезек от своя страна са разположени около и вътре в нея и пресъздават епохата на Средновековието. Входната такса за възрастен през летния сезон е 4 лв., а през зимния – 2 лв. Предлага се и комбиниран билет за крепостта и гробницата, който през летния сезон струва 6 лв., а през зимния – 5 лв. Предлагат се и

различни занимания като нареждане на пъзел по снимка на крепостта, нареждане на пъзел по снимка на гробницата, стрелба с лък (6 лв.), шах на открито, снимки с автентични костюми (4 лв.), хвърляне на ласо, игра с топка, кът за пикник, откриване на съкровища и тематични кътове.

Ловешката средновековна крепост не предлага атракциони, в които туристите могат да вземат участие, но по заявка те могат да гледат и слушат аудио-визуалните спектакли „Ловеч – звезден град", „Историята своя тачим" и „Ловешката крепост разказва". Ценоразписът на тези спектакли не е публично достъпен, а цената за посещение на обекта е също 4 лв. за възрастен като може да се комбинира с разглеждане на „Стара градска баня „Дели Хамам" срещу 5 лв.

От описанието могат да бъдат направени няколко коментара и препоръка:

1. Не всички исторически крепости предлагат атракциони за посетителите. Крепостта „Туида" в Сливен и крепостта край с. Мезек предлагат на своите гости както игри, така също и заснемане с исторически костюми.

2. В ценово отношение входният билет в Сливен е по-евтин от неговите аналози от Мезек и Ловеч като в Сливен за разлика от в Ловеч, крепостта предлага и допълнителни възможности за забавление.

3. По отношение на предлаганите дейности, и в „Туида" и в „Неутзикон" се предлагат стрелба с лък като в Сливен цената на заниманието се определеля в зависимост от времето му на практикуване (от 3 лв. за 10 мин. до 12 лв. за 1 час), в с. Мезек има една цена от 6 лв. и всеки стреля колкото пожелае срещу тази сума. Посетителите, които искат да наемат исторически костюм в Сливен отново имат възможност за по-голям избор – 3 лв. за 30 мин. или 12 лв. за 8 часа) като е очевидно, че втората възможност е много рядко заявявана. За сравнение – в с. Мезек вариантът, който се предлага е отново един – 4 лв. за наем на костюм без прецизиране за колко време ще се ползва той.

4. Предвид предлаганите сходни продукти и услуги, които бяха разгледани, има основания за обмисляне на минимално повишаване на цените (след изтичане на срока за устойчивост по проекта BG161PO001/3.1-03/2010/028-01 - "Пътуване през времето, във времето и с времето - интегриран проект за развитие на природни, културни и исторически атракции и туристическа инфраструктура в Сливен", ОПРР 2007-2013 г.), тъй като проверката показа, че дори крепости, които не притежават атракции като „Туида" искат по-висока стойност на билета за вход.

5. Също така, по отношение на цените на предлаганите забавления в „Туида" (отново след изтичане на срока за устойчивост по проекта BG161PO001/3.1-03/2010/028-01) е препоръчително възприемането на модела на крепостта „Неутзикон" за ценово уедряване при предлаганите възможности за стрелба с лък и наем на костюми. Предлагането на цели три варианта по отношение на времето за стрелба с лък е излишно и на практика автоматично разделя туристите на две групи – тези, които искат просто да опитат за забавление и не са готови да харчат много средства веднага се насочват към най-евтината възможност от 3 лв. за 10 мин. (мнозинството от посетителите), а втората група са по-сериозните стрелци, които наистина искат да поупражняват своите умения. За тях в „Туида" има цели две възможности - 20 мин. за 5 лв. или 60 мин. за 12 лв. Реално погледнато, много малко са тези, които биха отделили цял 1 час, а и биха издържали физически да стрелят толкова дълго. В този смисъл, по отношение на цените на стрелбата с лък в крепостта „Туида" се отправя препоръка за преосмисляне (след изтичане на срока за устойчивост по проекта BG161PO001/3.1-03/2010/028-01) на ценовите пакети. Предлага се те да станат 2 – базов и най-популярен ценови пакет, чиято цена да бъде леко повишена спрямо настоящата като същевременно се увеличи и времето, за което тя е валидна – 15 мин. Може да продължи

да се предлага и втори ценови вариант за стрелба – от 15 мин. до 1 час срещу двойна цена от първия пакет.

- **Пътническа въжена линия „Сливен-Карандила“**

Табл. 6. Лифтове

Община Сливен	Община София-град	Община Банско
Пътническа въжена линия „Сливен-Карандила“ Еднопосочен билет възрастни - 10 лв.; двупосочен билет възрастни - 15 лв. Желаещите да ползват преференциална цена, закупуват за 1 лв. членска карта, валидна 3 г. и заплащат за лифта по 3 лв. в посока.	**Лифт „Драгалевци“** Цени за възрастен: 1 - 2/3 - 4 станция - в една посока - 5 лв. 1 - 2/3 - 4 станция - в две посоки - 7 лв. 1 - 4 станция - в една посока - 8 лв. 1 - 4 станция в двете посоки - 10 лв. Целодневна карта - 16 лв. Полудневна - до 12,30 ч. и след 12,30 ч. - 12 лв.	**Лифт „Безбог“** Еднопосочен билет възрастни - 12 лв. Двупосочен билет възрастни - 18 лв. Еднопосочен билет възрастни (над 20 човека) - 10 лв. Двупосочен билет възрастни (над 20 човека) - 15 лв.

Общото между трите лифта е, че и трите са двуседалкови с постоянно закачени седалки, с дясна посока на движение, проектирани от българо-унгарското дружество „Интрансмаш“ – София и са функциониращи.

Пътническата въжена линия „Сливен-Карандила“ се намира в Стара планина, и е открита през 1974 г. Дълга е 1895 м, преодолява денивелация от 597 м и е с капацитет 270 души на час. Долната станция се намира на 390 м н.в. в местността Каптажа, а горната станция – на 987 м н.в. в местността Слънчева поляна. Превишението е 597 м, а времето за пътуване е 20 мин., при скорост 1,6 м/сек.

Драгалевският лифт е на Витоша. Състои се от две части с обща дължина 3475 м, които преодоляват обща денивелация 893 м. Първата част на лифта в експлоатация от 1956 г., започва над квартал „Драгалевци“ и достига до местността Бай Кръстю. Долната станция е на 925 м н.в., на около 1000 м от централния площад на квартал „Драгалевци“, а горната - на 1370 м н.в. с превишение 445 м. Линията е дълга 1775 м, пътуването трае 17 мин., а капацитетът ѝ е 300 души на час, при проектна скорост 1,75 м/сек. Втората отческа на лифта, изградена през 1968 г., свързва местността Бай Кръстю с Голи връх. Дълга е 1700 м и преодолява разлика във височината от 448 м. Долната лифтова станция е разположена до горната станция на първата част, а горната лифтова станция се намира на 1818 м н.в. Пътуването отнема 15 мин., като капацитетът на линията е 600 души на час.

Линията „Безбог“ в Пирин е пусната в експлоатация през 1989 г. Долната станция се намира на 1481 м н.в., до хижа „Гоце Делчев“, междинната станция е на 1878 м н.в., а горната – на

2218 м н.в. до хижа „Безбог“. Лифтът преодолява денивелация от 737 м за 27 мин. (първи участък – 13 мин., втори участък – 14 мин.). Капацитетът на лифта е 500 души на час. Дължината на първия участък е 1514 м, а на втория – 1731 м.

От описаното могат да бъдат направени следните коментари и препоръки:

1. Въжената линия „Сливен-Карандила“ е с най-малка дължина спрямо останалите разгледани лифтове като неговата дължина е близка до първата отсечка на Драгалевския лифт и до втория участък на лифт „Безбог“.

2. По отношение на цената за транспорт от край до край на всеки от лифтовете в едната посока, то сливенският лифт поддържа средна цена от 10 лв., спрямо 8 лв. в София и 12 лв. в Банско. При сравняване на сходните по размер отсечки обаче се установява, че разстоянието, което в Сливен се таксува 10 лв. (цялата дължина на линията „Сливен-Карандила“), в София струва 5 лв. (първата отсечка на Драгалевския лифт), а в Банско цената си остава 12 лв., тъй като не се предлага ценово отделяне на първи и втори участък.

3. В Община Сливен обаче по отношение на лифта се предлага възможност, която не съществува при разгледаните сходни услуги и, която е крайно ощетяваща по отношение на приходите за Пътнически превози ЕООД – Сливен, управляващи въжената линия. Става въпрос за възможността, от която логично се възползват всички, които са разбрали за нея - срещу общо 7 лв. (1 лв. за издаване на членска карта и по 3 лв. в посока) да пътуват в двете посоки по цялата линия. Тази оферта е валидна неограничен брой пъти в рамките на валидността на издадената членска карта – цели 3 години. По този начин се оказва, че практически реалната цена на еднопосочното пътуване по линията „Сливен-Карандила“ не е 10 лв. (, които вероятно почти никой не плаща), а 3.50 лв. (7 лв.:2). Това е изключително подценяване на предоставяната туристическа транспортна услуга, което ощетява ненужно управляващата компания, която при наличие на по-високи приходи от дейността би могла да си позволи и по-големи инвестиции в поддръжката на линията, в повишаване на качеството на инфраструктурата, нейното модернизиране и подобряване на цялостното обслужване.

Поради това и предвид предстоящите инвестиции, които ще бъдат направени по настоящия проект за интегриран туристически продукт на Община Сливен, които ще доведат до разнообразни качествени подобрения в услугата, се отправя препоръка за прекратяване на практиката за издаване на преференциални карти и за предлагане на транспортната услуга единствено на нейната редовна цена.

Извод

В обобщение по въпроса с цените в основни туристически обекти в Община Сливен може да се каже, че се наблюдава известно подценяване на собствените качества и потенциал, което е отразено в цените в обектите и в предлаганите ценови пакети за обиколни билети. В ценовата политика се вижда прекалена гъвкавост и отстъпчивост (при къщите-музеи и РИМ посетителят получава съдържание с висока културно-историческа стойност на напълно символична цена, общинските галерии предлагат също нещо много рядко срещано в страната – комбинация от известни български автори и произведения на световноизвестни чуждестранни – отново на символична цена). Наблюдава се и твърде голямо раздробяване на ценовите възможности по отношение на един и същ обект, като в такава ситуация клиентът най-вероятно ще избере възможно най-икономичните пакети, които не носят достатъчно приходи на управляващите обекта. Необходимо е уедряване на ценовите пакети и минимално повишаване на цените с цел увеличаване на приходите. Основание за това ще дойде и от подобряването на материално-техническата база и предлагането на нови услуги във връзка с изпълнението на настоящия проект за интегриран туристически продукт на Община Сливен.

3.2.6. Пласмент

Целеви групи и пазари

Целеви групи

Целевите групи по отношение на съставните подпродукти на интегрирания туристически продукт на Община Сливен са както следва:

- ***„По пътя на траките, Възраждането и нова България“*** - за широката аудитория, с акцент върху любителите на българската и европейска история, интересуващите се от развитието на занаятите и икономиката на България.
- ***„Вяра, култура и традиции в Сливен“*** – за всички, интересуващите се от различните аспекти на културата, религията и етнографията.
- ***„Богатствата на Сливенския край“*** – за широката аудитория, харесваща събитиен и фестивален краткотраен туризъм като съдържанието на пакета варира според интересите и възможностите за престой на гостите.
- ***„Романтика и вино“*** – пакет за двойки, ориентиран към средния и висок ценови клас.
- ***„Богатството на Синята планина“*** - основно за по-младите и хората в активна възраст, които са любители на приключенския туризъм - спелеоложки, скално катерене, делтапланеризъм и парапланеризъм
- ***„Скорост и природа в Сливен“*** - основно за младежи и хора в активна възраст, които са любители на спорта.
- ***„Пътека към природата“*** – за всички любители на природата и фотографията.
- ***„Бит и култура в Сливенско“*** - основно за млади двойки и семейства.
- ***„Здраве и отдих в Сливен“*** - за нуждаещите се от специализирани процедури (във връзка със стомашно-чревни и чернодробно-жлъчни заболявания, увреждания на опорно-двигателния апарат и на периферната нервна система) и за по-зрялото население като цяло.
- ***„За бизнеса“*** – за хората, посещаващи общината по работа, както и за организаторите на събития от бизнеса, администрацията, НПО, както и училищните ръководства.
- ***„Лов и риболов в Сливен“*** - за практикуващите тези занимания, основно мъже.

Пазари

Пазарите на интегрираният туристически продукт са основно два – български и международен.

- **Български туристи**

Интегрираният туристически продукт на Община Сливен трябва да бъде основно насочен към българския пазар, тъй като анализът, проведен за целите на настоящата Концепция установи по категоричен начин (, което бе потвърдено и от предшестващи настоящия анализи и концепции за туризъм на общината), че интерес към дестинацията имат най-вече български туристи. Това има своите обективни причини – българите са тези, които в най-добра степен разбират детайлите от националната история и се вълнуват от нейните обекти и реликви; характерът на обектите с туристически потенциал в Община Сливен е изключително свързан с българщината, патриотизма и етапите от развитието на страната, което предполага и тяхната аудитория; природните дадености на дестинацията не са достатъчно познати на чуждестранните туристи .

В тази връзка е важно да се подчертае, че настоящата Концепция няма да преориентира из основи характерният и добре познат облик на Община Сливен в туристическо отношение като традиционна културно-историческа дестинация. Настоящата Концепция цели да придаде много по-богат и цветен облик на туризма в Община Сливен като надгради неговите вече известни силни страни (основно произтичащи от обектите на тракийското наследство, Възраждането и индустриализацията) и добави към тях мерки за информация и

популяризиране на другите възможни видове туризъм в общината, чиито потенциал до момента не е бил добре оползотворен.

Маркетинговата и рекламна кампания ще бъде насочена основно към българските туристи, като специални дейности ще бъдат предвидени за привличане на гостите на общините Бургас и Велико Търново за комбиниране на престоя им в тези общини с такъв в Сливен.

- **Чуждестранни туристи**

Фиг. 22

Източник: Национален статистически институт

Фиг. 22 показва по данни на НСИ водещите групи чуждестранни туристи в България през 2018 г. като трябва да уточним по отношение на предишните години, че картината е сходна с някои минимални разместванията. Според тези данни, през изминалата година най-много чужденци от Румъния, Турция, Гърция, Германия, Сърбия, Република Северна Македония, Русия, Украйна, Полша и Обединеното кралство са посетили страната. Тъй като настоящата Концепция за да бъде максимално ефективна, е добре да приоритизира таргет групите, към които ще се насочи, посоченият списък трябва да бъде съкратен. От изброените нации настоящата Концепция за интегриран туристически продукт на Община Сливен ще се съсредоточи върху представителите на Румъния, Германия и Русия като традиционно насочващи се към българското Черноморие и имащи потенциален интерес към българската култура като начин за разнообразяване на лятната почивка. Британските туристи също са значителен брой през последните години и те също посещават родното Черноморие, но неясното положение около напускането на Обединеното кралство на ЕС поставя редица въпроси пред туризма и вероятно ще окаже поне временно негативно влияние върху броя на тези туристи.

Поради тези причини, Концепцията за интегриран туристически продукт на Община Сливен към момента ще бъде съсредоточена върху чуждестранните пазари на Румъния, Германия и Русия, като Община Сливен и ТИЦ ще следят тенденциите в туризма и в случай на нужда/възможност ще допълнят/преориентират своята маркетингова стратегия и към други пазари извън страната.

Пласментни канали

Пласментните канали по отношение на разгледаните по-горе целеви групи и пазари биват собствени и външни.

- **Собствени**

Собствените пласментни канали на Община Сливен във връзка с маркетинга на интегрирания туристически продукт са и каналите с най-висок потенциал за успеваемост и каналите, на които се възлагат най-много задачи в тази връзка. Това са сайта за туризма в Община Сливен - http://infotourism.sliven.bg/actual/index.htm, както и профилът му в социалната мрежа Фейсбук. Както бе подробно описано в отделните туристически пакети, Община Сливен възлага дейността по промотиране на тези пакети като елементи от интегрирания туристически продукт на ТИЦ. Той ще има разнообразни задачи в този смисъл

– ще предоставя информация за пакетите, туристическите атракции, местата за настаняване и хранене, работното време на всички тях, възможните маршрути за организиране на различни разходки и излети след природата, информация за транспортната мрежа в общината, ще предлага съдействие при нужда от организиране на екскурзоводско обслужване. Друга важна дейност, която ТИЦ ще извършва е публичното представителство на различни български и международни туристически форуми, панаири и изложения (и идентифицирането на подходящи такива), на които ще представя и подчертава разнообразните възможности за туризъм в Община Сливен. ТИЦ ще има и основна роля при „продаването“ на Община Сливен като туристически продукт на туроператорските компании, с които ще действа проактивно като сам търси техни контакти, осъществява срещи с представители и предоставя информационни материали и съдържание.

- **Външни**

Външният пласментен канал по отношение на туризма на Община Сливен са многобройните български и чуждестранни туроператорски агенции. ТИЦ-Сливен ще разпрати на туристическите агенции (както на такива, с които вече е във връзка, така и на непознати за него до момента, но идентифицирани като подходящи) богата информация за предлаганите нови туристически пакети, които адресират различни типове клиенти и интереси за прекарване на свободното време и ваканцията. Центърът ще покани представители на агенциите да посетят общината за да се запознаят лично с предлаганите условия и атракции, както и за да чуе тяхното мнение и съвети по отношение на предлагането им. Важна цел по отношение на външния пласментен канал ще бъде създаването от страна на ТИЦ-Сливен на добри и постоянни контакти с туроператори, които същевременно са в състояние да генерират ръст в туристическия поток в общината. Специално внимание ще бъде обърнато на туристическите агенции, които организират пакетни почивки за български туристи по Черноморието (с акцент Област Бургас) и на тези, организиращи посещения в гр. Велико Търново (другият непосредствено близък туристически център, който също като Сливен е известен със своите културно-исторически обекти – т.е. възможност за комбиниране и обогатяване на посещенията до Велико Търново), на които ще бъдат представени възможностите за разнообразяване на престоя на тези гости чрез посещение в Сливен и възползване от неговите разнообразни атракции.

3.2.7. Промотиране

Промотирането на всеки продукт или услуга е не по-малко важно от самия продукт/услуга и неговите качества, тъй като недобре замислените и/или изпълнени дейности по маркетинг, реклама и комуникации са в състояние да развалят впечатлението от всяко нещо, независимо колко качествено е то или просто да доведат до разход, който да не предизвика впоследствие желания приход.

Поради тази причина Концепцията за интегриран туристически продукт на Община Сливен базира своята стратегия за промотиране върху емпирични проучвания, доказали ефективните в днешно време методи за маркетинг, реклама и комуникации и включва комбинация от средства от областта на маркетинга и връзките с обществеността.

Комуникационни канали

Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България 2014-2030 г. (Актуализирана версия 2017 г.) дава важна информация по отношение на каналите, които туристите използват за да съберат информация за интересни ваканционни дестинации, както и за конкретни места и обекти, които ги интересуват.

Стратегията посочва, че основният източник на информация за пътуванията на българските граждани е интернет като близо 64% от пътувалите в страната през 2016 г. са го използвали на някакъв етап от пътуването си. За българите друг важен канал за проверена туристическа информация са препоръките на близки и познати.

По отношение на чуждестранните туристи в България, Националната стратегия посочва, че близо половината от тях смятат, че са били повлияни от рекламна форма при вземането на решение за почивка в България. Стратегията също така цитира изследване на Google (2014 г.), което показва, че онлайн каналите са основен източник на информация при планиране както на ваканционни, така и на бизнес пътувания и за чужденците, макар, че като цяло при тях се наблюдава използването на повече и по-разнообразни информационни източници за вземане на решение за туристически пътувания.

Друго изследване (*Maciej Dębski, "Marketing communication as a tool of building tourism destination competitiveness – selected issues", 2013)* също потвърждава факта, че при наличие на първоначален импулс за пътуване, хората масово (86%) се обръщат към интернет като водещ източник на информация за интересуващата ги дестинация. Съвременният турист е все по-активен, знае какво търси и е взискателен по отношение на качеството и цената. Той има увереност и все по-рядко разчита на традиционните и платени канали (реклама, листовки) да го убеждават. Вторият доказал се канал за получаване на туристическа информация са впечатленията на близки и познати (43% от хората им се доверяват), за които се счита, че ще споделят възможно най-реалните мнения за дадено място.

Табл. 7 Методи за търсене на подробна информация (по първоначален импулс) за конкретно място

Метод на търсене на информация	% посочили го	Метод на търсене на информация	% посочили го
Търсене на мнение от приятели	43%	Четене на туристически пътеводители	20%
Търсене на мнения за мястото в интернет	86%	Търсене в местни туристически портали	29%
Не търся подробна информация, бързо вземам решения за пътувания	4%	Друго	4%

Източник: Maciej Dębski, "Marketing communication as a tool of building tourism destination competitiveness – selected issues", "Management", 2013, Vol.17, No. 1

Изследването на Maciej Dębski дава и ценни данни по отношение на източниците на информация, които пораждат импулс за обмисляне на пътуване до конкретна дестинация – т.е. в този случай потребителя следва/е привлечен от подаденото му от конкретния информационен източник без преди това непременно да е имал намерение да осъществи пътуване до конкретната дестинация.

Табл. 8 Източници на информация, пораждащи импулс за обмисляне на пътуване до конкретна дестинация

Източник на импулса	% посочили го	Източник на импулса	% посочили го

Участие в туристически изложения	2%	Препоръка от приятел	71%
Публикация в пресата за конкретно място	24%	Публикация в портал или дискусионен форум	25%
Билборд на ключово място, промотиращ конкретна дестинация	15%	Реклама на мястото в интернет	40%
Реклама по телевизията	15%	Брошури или рекламни листовки	20%
Рекламни дейности на фирми, работещи на конкретна територия	8%	Дейност на туроператори	18%
Филм, чието действие се развива на конкретно място	12%	Реклама в пресата	8%
Проведено спортно мероприятие	12%	Предишно бизнес пътуване до конкретното място	21%
Статия в туристическо издание	21%	ТВ предаване за конкретно място или предаване, което се излъчва оттам	21%
Културно събитие, проведено на съответното място			25%

Източник: Maciej Dębski, "Marketing communication as a tool of building tourism destination competitiveness – selected issues", "Management", 2013, Vol.17, No. 1

Цитираните изследвания на Министерство на туризма на България и на Maciej Dębski дават основания за насочване на маркетинговите и комуникационни дейности към определени канали.

- **Интернет и социални медии**

Разгледаните данни дават категорично водачество на интернет като на най-много използваният и предпочитан източник за туристическа информация на интересуващите се. Поради тази причина, Община Сливен ще съсредоточи своите усилия в своя онлайн образ като дестинация, в начините на представяне на неговите нови туристически пакети и в предлагането на качествено туристическо обслужване онлайн. Друга паралелна линия на действие включва използването на чужди (не общински) онлайн комуникационни канали.

Дейности, които ще бъдат предприети:

1. Ще бъде направен пълен преглед и анализ на туристическия сайт http://infotourism.sliven.bg/actual/index.htm като съдържание и визия, които той предлага. Понастоящем сайтът е изключително приветлив, атрактивен и изпълнен с много, разнообразна и полезна на практика информация за всеки планиращ пътуване до общината. Същевременно, друго много важно качество на сайта е, че той се обновява изключително

редовно, което е ключово по отношение на тези, които се интересуват от събитиен туризъм. Все пак, преглед на информацията и функционалностите, както и сравнение с други добри практики ще бъде направен с цел оптимизация.

2. Ще бъде проведен анализ на профила на Инфотуризъм – Сливен във „Фейсбук“ с цел оптимизация на съдържанието, честотата на публикуване, качеството и вида на използваните графични материали, комуникацията с потребителите. Резултатите от анализа ще станат основа за подобрения.

3. Община Сливен ще си сътрудничи с агенция за извършване на SEO оптимизация (оптимизация на резултатите от търсачки) с цел излизане на сайта http://infotourism.sliven.bg/actual/index.htm сред водещите резултати в търсачката „Гугъл“ когато се търси по ключови думи „туризъм в България“, „ваканция в България“, „културно-исторически туризъм“, „екотуризъм“ и др.

4. На сайт http://infotourism.sliven.bg/actual/index.htm Община Сливен ще обяви състезателен конкурс с парична награда за изработване на туристическо лого на общината в съответствие с новия и рекламен слоган ***„Сливен - Изживей историята, почувствай природата“.*** Спечелилото състезанието лого ще бъде налагано във всички рекламни кампании, материали и публикации на Община Сливен на тема туризъм. На входа на Община Сливен ще се постави билборд с рекламния слоган, новото лого и подходящо изображение/я от общината.

5. Ще бъде направен преглед на водещи туристически портали като http://www.bulgariainside.com/ , http://bestbgtrips.com/ и др. и ще бъде преценено, в случай, че е налична информация за туризма в Община Сливен, как може тя да бъде подобрена както съдържателно, така и графично и ще бъде направена връзка с управляващите сайта за да се предложи съдействие и да им се изпратят материали. Ако общината все още не присъства в съответните портали, ТИЦ ще подготви синтезирана качествена и атрактивна информация, която ще представи разнообразните туристически възможности на общината.

6. Община Сливен ще организира рекламна кампания в социалната мрежа „Фейсбук“ чрез провеждането на викторина с награди сред потребителите относно знанията им за общината и различни туристически обекти в нея. Сред наградите ще бъдат различни книги за Сливен и рекламни материали, а голямата награда ще представлява уикенд туристически пакет по избор (от нововъведените пакети по настоящата Концепция).

7. ТИЦ-Сливен ще се свърже с Асоциацията на собствениците на туристически онлайн медии „АСТОМ“, с чието съдействие ще организира прес трип за посещение на трима травъл блогъри в Община Сливен. Гостите ще прекарат един уикенд в общината за нейна сметка, като за целта ТИЦ-Сливен ще изготви за тях специална ол инклузив програма с настаняване, екскурзоводско обслужване, посещение на местни атракции и дегустация на вина и традиционни ястия.

8. ТИЦ-Сливен в сътрудничество с местни музеи и атракциони ще предлага промоции за учениците от Област Сливен, които промоции ще бъдат маркетирани чрез разпращането на специално подготвена информация до основните и средни училища в областта:

- Съвместно с РИМ-Сливен: ще предлагат специална онлайн промоция за учениците – при предварителна заявка през сайта за групово посещение на цял клас (над 20 души) музеят ще предложи безплатно посещение на техния учител и ще организира за децата безплатна беседа във връзка с изложбата „Артефактът - от откриването до експозицията“, представяща археологическият процес.
- Съвместно с Музеят на текстилната индустрия – Сливен: ще предлагат специална онлайн промоция за учениците – при предварителна заявка през сайта за групово посещение на цял клас (над 20 души) музеят ще предложи безплатно посещение на техния учител и ще организира за децата кратка беседа за индустриалното наследство

на Сливен и демонстрация на живо със сътрудник на музея, който ще даде възможност на желаещите да изпробват под наблюдение различни тъкачни техники.
- Съвместно с Крепостта „Туида“: ще предлагат специална онлайн промоция за учениците – при предварителна заявка през сайта за групово посещение на цял клас (над 20 души) от крепостта ще предложат безплатно посещение на техния учител и ще организират за децата безплатна беседа и демонстрации.

- **Традиционни медии**

Цитираните по-горе изследвания на ефективността по отношение на туризма на различните информационни канали показаха, че макар интернет да е заел категоричното първо място, то традиционните медии и рекламата в тях все още заемат ключови позиции.

Дейности, които ще бъдат предприети:

9. Дирекция „Образование, култура и връзки с обществеността“, съвместно с ТИЦ-Сливен ще анализират медийната обстановка в граничещите със Сливен области Търговище, Шумен, Бургас, Ямбол, Стара Загора, и Велико Търново (с акцент Бургас и Велико Търново) и ще идентифицират подходящи медии (основно печатни), които биха имали потенциален интерес от публикации на тема „Туризъм“ и биха отразили планираните нововъведения и подобрения по отношение на туристическите атракции и новите туристически пакети в Община Сливен. От избраните медии ще бъдат идентифицирани работещите по тези теми репортери, с които ще бъда направена връзка. ТИЦ-Сливен ще подготвят специални информационни материали за журналистите, които ще акцентират върху подобренията в туризма, направените инвестиции и ще представят новите туристически пакети на общината.

10. ТИЦ-Сливен ще подготвя въз основа на материалите си от сайта http://infotourism.sliven.bg/actual/index.htm кратки електронни месечни бюлетини за миналите и предстоящи културни и исторически събития в Община Сливен, които ще бъдат предназначени за разпращане като информационни материали до медиите от региона.

- **Туристически изложения**

Участието на Община Сливен в туристически изложения трябва да продължи като неговата интензивност дори трябва да нарасне, тъй като тези изложения, както бе установено от цитираните по-горе изследвания, може да не са основен източник за информация за туристите, но са ключови събития за хората в туристическия бранш. Това е мястото, където Община Сливен ще може наведнъж да се срещне с туроператори от страната и чужбина, да създаде нови контакти и да обмени идеи за съвместни продукти и маршрути с други общини.

Дейности, които ще бъдат предприети:

11. Идентифицират се следните български туристически изложения, в които е желателно Община Сливен да се представи със своите нови туристически пакети и обновени атракции:

- 11.1. Международното изложение „Ваканция и СПА Експо“ – гр. София
- 11.2. Международно изложение „Културен туризъм“ – гр. Велико Търново
- 11.3. Туристическа борса „Вашата Ваканция” – гр. Бургас
- 11.4. Изложение „Уикенд туризъм“ - гр. Русе
- 11.5. Черноморски туристически форум, посветен на специализираните видове туризъм – гр. Варна

12. Идентифицират се следните чуждестранни туристически изложения, в които е желателно Община Сливен да се представи със своите нови туристически пакети и обновени атракции:

- 12.1. ITB – Берлин, Германия
- 12.2. MITT – Москва, Русия
- 12.3. CMT – Щутгарт, Германия

- 12.4. TTR – Букурещ, Румъния

Табл. 9 Маркетингова и комуникационна стратегия - План за реализация по дейности

2020, I трим.	**2020, II трим.**	**2020, III трим.**	**2020, IV трим.**	**2021, I трим.**	**2021, II трим.**	**2021, III трим.**	**2021, IV трим.**	**2022, I трим.**	**2022, II трим.**	**2022, III трим.**	**2022, IV трим.**	**2023, I трим.**	**2023, II трим.**	**2023, III трим.**	**2023, IV трим.**
Д 1	Д 3	Д 4	Д 5	Д 11.1	Д 6	Д 7	Д 8	Д 8	Д 8	Д 8	Д 8	Д 8	Д 8	Д 8	Д 8
Д 2	Д 11.2	Д 5	Д 11.5	Д 12.1	Д 8	Д 8	Д 9	Д 9	Д 9	Д 9	Д 9	Д 9	Д 9	Д 9	Д 9
Д 11.1	Д 11.3			Д 12.2	Д 9	Д 9	Д 10	Д 10	Д 10	Д 10	Д 10	Д 10	Д 10	Д 10	Д 10
Д 12.1	Д 11.4			Д 12.3	Д 10	Д 10	Д 11.5	Д 11.1	Д 11.2		Д 11.5	Д 11.1	Д 11.2		Д 11.5
Д 12.2				Д 12.4	Д 11.2			Д 12.1	Д 11.3			Д 12.1	Д 11.3		
Д 12.3					Д 11.3			Д 12.2	Д 11.4			Д 12.2	Д 11.4		
Д 12.4					Д 11.4			Д 12.3				Д 12.3			
								Д 12.4				Д 12.4			
2024, I трим.	**2024, II трим.**	**2024, III трим.**	**2024, IV трим.**	**2025, I трим.**	**2025, II трим.**	**2025, III трим.**	**2025, IV трим.**	**2026, I трим.**	**2026, II трим.**	**2026, III трим.**	**2026, IV трим.**	**2027, I трим.**	**2027, II трим.**	**2027, III трим.**	**2027, IV трим.**
Д 8	Д 8	Д 8	Д 8	Д 8	Д 8	Д 8	Д 8	Д 8	Д 8	Д 8	Д 8	Д 8	Д 8	Д 8	Д 8

Д 9	Д 9	Д 9	Д 9	Д 9	Д 9	Д 9	Д 9	Д 9	Д 9	Д 9	Д 9	Д 9	Д 9	Д 9	Д 9
Д 10	Д 10	Д 10	Д 10	Д 10	Д 10	Д 10	Д 10	Д 10	Д 10	Д 10	Д 10	Д 10	Д 10	Д 10	Д 10
Д 11.1	Д 11.2		Д 11.5	Д 11.1	Д 11.2		Д 11.5	Д 11.1	Д 11.2		Д 11.5	Д 11.1	Д 11.2		Д 11.5
Д 12.1	Д 11.3			Д 12.1	Д 11.3			Д 12.1	Д 11.3			Д 12.1	Д 11.3		
Д 12.2	Д 11.4			Д 12.2	Д 11.4			Д 12.2	Д 11.4			Д 12.2	Д 11.4		
Д 12.3				Д 12.3				Д 12.3				Д 12.3			
Д 12.4				Д 12.4				Д 12.4				Д 12.4			

4. Мониторинг и отчитане

Концепцията за интегриран туристически продукт на Община Сливен полага за ежегодно отчитане на напредъка по нея като набирането на информацията за отчетения прогрес се възлага на Отдел „Общинско развитие, проекти и програми“ в Общинска администрация – гр. Сливен.

Табл. 10. Индикатори за мониторинг на изпълнението на Концепцията

Индикатор	Базова стойност към 2018 г.	Целева стойност	Източник на информацията
Бр. подкрепени и включени в интегриран туристически продукт НКЦ от „национално значение“	0	21	Община Сливен
Бр. посещения на сайта на ТИЦ – Сливен http://www.infotourism.sliven.bg/	Данни от ТИЦ	Ежегоден ръст от %	ТИЦ
Бр. нови публикации за туризма в Община Сливен в онлайн и печатните медии	Данни от Дирекция „Образование, култура и връзки с обществеността“ и ТИЦ		ТИЦ
Бр. създадени контакти с туроператорски фирми	Данни от ТИЦ		ТИЦ
Участия на Община Сливен в туристически изложения	Данни от Община Сливен	Участие във всички подходящи за дестинацията изложения в страната	Община Сливен
Бр. посещения на година в подкрепените обекти	Данни от обектите	Ежегоден ръст от %	Ръководствата на обектите
Приходи (от билети и артикули) в подкрепените по проекта обекти	Данни от обектите	Ежегоден ръст от %	Ръководствата на обектите
Бр. пренощували лица в обектите за настаняване	33862 души	Ежегоден ръст от %	Община Сливен, НСИ

в общината			
Бр. реализирани нощувки в обектите за настаняване в общината	60342	Ежегоден ръст от %	НСИ

5. Устойчивост на проекта

Настоящият проект за разработване и маркетиране на интегриран туристически продукт на Община Сливен включва както дейности за реставрация и консервация на обекти на културното наследство (вкл. от такива от национално значение), така и всички останали идентифицирани допустими дейности, които ще доведат до формиране на цялостен, интегриран жизнеспособен туристически продукт, който привлича достатъчно посетители в недвижимите културни ценности с категория „национално“ значение за осигуряване на финансова устойчивост и възвръщаемост на част от инвестициите в дългосрочен план, както и устойчиво опазване на културното наследство.

Към настоящото проектното предложение е приложена декларация от Община Сливен, с която се гарантира, че е осигурена устойчивост за предложения проект и че видът и предназначението на изградените/ реконструираните по проекта инфраструктура и закупените активи (оборудване, съоръжения и др.) няма да бъде променяно за период не по-малък от 5 години след крайното плащане към бенефициента - Община Сливен.

6. Обществени обсъждания

В резултат на проведените обществени обсъждания са получени следните мнения и препоръки, взети под внимание в окончателния вариант на проектното решение:

ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

Правна рамка:

- Закон за културното наследство
- Закон за закрила и развитие на културата
- Закон за туризма
- *Наредба № 2 от 26 октомври 2015 г. за единните стандарти и за организацията на дейността на туристическите информационни центрове (ТИЦ) и националната мрежа на туристическите информационни центрове*
- Закон за обществените поръчки
- Правилник за прилагане на Закона за обществените поръчки
- Закон за управление на средствата от Европейските структурни и инвестиционни фондове
- *Наредба за посочване на нередности, представляващи основания за извършване на финансови корекции, и процентните показатели за определяне размера на финансовите корекции по реда на Закона за управление на средствата от Европейските структурни и инвестиционни фондове, приета с ПМС № 57 / 28.03.2017 г.*
- Закон за регионалното развитие
- Закон за устройство на територията
- Закон за административните нарушения и наказания
- Закон за интеграция на хората с увреждания
- Правилник за прилагане на Закона за интеграция на хората с увреждания
- Закон за защита от шума в околната среда
- Закон за кадастъра и имотния регистър
- Закон за геодезията и картографията
- Закон за движението по пътищата
- Правилник за прилагане на Закона за движението по пътищата
- *Наредба № 4 от 2001 г. за обхвата и съдържанието на инвестиционните проекти*
- *Наредба № 5 от 2006 г. за техническите паспорти на строежите*
- *Наредба № Із-1971 от 2009 г. за строително-технически правила и норми за осигуряване на безопасност при пожар*
- *Наредба № 8121з-647 от 2014 г. за правилата и нормите за пожарна безопасност при експлоатация на обектите*
- *Наредба № 4 от 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания*
- *Наредба № 1 от 2001 г. за организиране на движението по пътищата*

- *Наредба № 3 от 2010 г. за временната организация и безопасността на движението при извършване на строителни и монтажни работи по пътищата и улиците*
- *Наредба за управление на строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали*
- *Наредба № РД-02-20-1 от 2015 г. за условията и реда за влагане на строителни продукти в строежите на Република България*
- *Наредба № 1 от 2003 г. за номенклатурата на видовете строежи*
- *Наредба № 2 от 2003 г. за въвеждане в експлоатация на строежите в Република България и минимални гаранционни срокове за изпълнени строителни и монтажни работи, съоръжения и строителни обекти*
- Закон за опазване на околната среда
- Закон за горите
- Закон за биологичното разнообразие
- Закон за защитените територии
- Закон за биологичното разнообразие
- Закона за ограничаване изменението на климата
- Закон за енергийната ефективност
- Закон за енергията от възобновяеми източници
- Закон за чистотата на атмосферния въздух
- Закон за управление на отпадъците
- Закон за водите
- Закон за здравословни и безопасни условия на труд
- Закон за защита от шума в околната среда;
- *Наредба за условията и реда за извършване на оценка на въздействието върху околната среда*
- *Наредба за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми*
- *Наредба за условията и реда за извършване на оценка за съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони*
- *Наредба № Е-РД-04-1 от 2016 г. за обследване за енергийна ефективност, сертифициране и оценка на енергийните спестявания на сгради*
- *Наредба № РД-16-1058 от 2009 г. за показателите за разход на енергия и енергийните характеристики на сградите*
- Закон за публичните финанси
- Закон за счетоводството
- Закон за данъка върху добавената стойност
- Закон за държавните помощи

Стратегическа рамка:

- Конвергентна програма на Република България 2018-2021 г.
- Европа 2020: Национална програма за реформи, Актуализация 2018 г.
- Национална програма за развитие: България 2020
- Програма за управление на правителството на Република България за периода 2017-2021 г.
- Национална стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012-2022 г.
- Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г.
- Регионален план за развитие на Югоизточен район за периода 2014-2020 г.
- Стратегия за развитие на Област Сливен 2014-2020 г.
- Общински план за развитие на Община Сливен 2014-2020 г.
- Интегриран план за градско възстановяване и развитие на град Сливен като агломерационен ареал 2014-2020 г.
- Концепция за туристическо райониране на България, 2015 г.
- Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България 2014-2030 г. (Актуализирана версия 2017 г.)
- Стратегически план за развитието на културния туризъм в България, 2009 г.
- Програми за развитие на туризма на Община Сливен, 2013-2019 г.
- Концепция за регионален туристически продукт на туристически район „Сливен - Котел – Твърдица“, 2012 г.
- Концепция за развитие на туризма в Община Сливен, 2015 г.

Източници на статистическа информация:

- Дирекция „Бюро по труда“ - гр. Сливен
- Евростат
- Министерство на туризма, Регистър „Места за настаняване и заведения за хранене и развлечения“
- Национален статистически институт на Република България
- Община Сливен

Интернет източници:

- www.astom.org
- www.bestbgtrips.com
- https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B8%D1%84%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B5_%D0%B2_%D0%91%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%8F#%D0%9B%D0%B8%D1%84%D1%82_%E2%80%9E%D0%9C%D0%B5%D1%87%D0%B8_%D0%A7%D0%B0%D0%BB%E2%80%9C
- www.bulgariainside.com
- www.domaineboyar.com/wine-tourism

- www.dppsk.org
- www.eumis2020.government.bg
- www.fly-academy.com
- www.gallerysliven.com
- www.infotourism.sliven.bg
- www.koprivshtitza.com/museums.php
- www.museology.bg/bg/museums/i167/%D1%85%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%B0-%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%8F-%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0-%D0%BF%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2-%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B8%D0%BD.html#.XKXKddzsaM8
- www.museum.sliven.net
- www.museum.starazagora.net
- www.oldplovdiv.com/tickets
- www.opoznai.bg/view/srednovekovna-krepost-krai-selo-mezek/deal:0w8mq2
- www.pleven.bg/bg/zabelezhitelnosti-pametnitsi-i-muzei/hudozhestvena-galeriya-darenie-kolektsiya-svetlin-rusev/
- www.pprevozi-sliven.com
- www.skoclub.com
- www.skynomad.com
- www.sliven.bg
- www.slrb.bg/chlenstvo/sdruzheniya/lovno-ribarsko-sdruzhenie-sliven/
- www.stotevoivodi.com
- www.tourism.lovech.bg/content/%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D0%BE%D0%B1%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8
- www.tourism.government.bg
- www.tuidacastle.sliven.bg
- www.umispublic.government.bg
- www.varnacityartgallery.com
- www.vladimirdimitrov-maistora.com
- www.vtbdenevgallery.wixsite.com/gallery-vt
- www.windyhills-bg.com
- www.yambolmuseum.eu

Научни изследвания:

- *Maciej Dębski, "Marketing communication as a tool of building tourism destination competitiveness – selected issues", "Management", 2013, Vol.17, No. 1*